

Nemunas

Nr. 42–43
(847)

2012 m.
lapkričio 29–
gruodžio 12 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

www.nemunas.net

9 770 134 314 007

Lina Pochvalina – ryškusis praėjusių šokio teatro „Aura“ laikų simbolis.

4 p.

Perkeltinės reikšmės ir prasmės. Tik šikart ne literatūros darželyje, o gyvenimo tirščiuose.

Vyras praveria duris ir mato šalia žmonos ant sofos išsidrėbusią, kvapniaisiais šampūnais ką tik išmaudytą kalę. Nuploninės balsą vograuja: „Oi tu kudlota prietranka, storašikne sudribéle, kliša patvorių kekšeles...“

Jauku, šeimyniškai miela.

Žmona patenkinta šypsosi.

Galvoja, jog tai taikoma kalei.

Pasaulis, žmogaus gyvenimas yra totalus tekstas – maždaug tokią mintį yra užrašęs Alfonsas Andriuškevičius.

Ir iš tiesų daugelis gyvenimo situacijų, jei i praėjusį laiką žvelg tume kaip į kažkieno parašytą romaną, atrodytų ne tragiškos, o smagios ar net komiškos. Šypsokis, o būna – dargi kvatote kvatokis iš to, kas kadaise atrodė kone pasaulio pabaiga.

Bet iš to, kas ir kaip atrodo šią valandėlę, kažkodėl juokas retai suima.

Vis dėlto vilties nepraraskim.

cave canem

Mildos KIAUŠAITĖS iliustracija

Apie teatrą ir laiką

Kai sutartu laiku redakcijos duris praveria Nacionalinio Kauno dramos teatro vadovas Egidijus STANCIKAS, tyliai pagalvoju, o galop ir garsiai ištaru: „Kaip visuomet – besiypsantis, linksmas, energingas!“ Atrodytų, šio žmogaus niekuomet neslegia nei darbo, nei kūrybiniai ar asmeniniai rūpesčiai. Tuo pat pažers malonių pastebėjimų, pasidžiaugs kieno nors sekme, pasiteiraus, bet ne formaliai, kaip sekasi, atidžiai išklausys. Egidijus nedvejodamas atskleidė kadaise gautą ir puikiai išmoktą paprastą gyvenimo pamoką: „I problemą žiūrėk kaip į smulkmeną, o į smulkmeną nekreipk dėmesio. Reikia tiesiog nuvainikuoti problemos baimę, tuomet gali išiskverbtį į jos esmę, pradeti ieškoti sprendimo būdų, suvokti, kas gali tau padėti. Ir nors gyvenimas yra tik žaidimas, kai nesilaimoma taisyklių arba imama žaisti tau brangiu laiku, tuščiažodžiauti, nevykdysti pažadų, rodyti atvirą nepagarbą, darausi piktas, nepakantus, netgi atvirai šiurkštokes – tuomet prabunda mano žemaitiškas būdas“ (juokiasi). Taigi ilgai negaisdami išsiverdame kavos, aktorius apsidžiaugia radęs plakatą ant sienos su Rūtos Staliliūnaitės nuotrauka, fotografuoja „su Rūtele“ ir sėdame pasišnekučiuoti.

– Nacionalinio dramos teatro vardo suteikimas – didelė garbė miestui, istorinis įvykis ir pagarbos ženklas seniausiam Lietuvos teatrui. Uždirbote savo išskūrą dividendą Kaunui, miesto įvaizdžiui. Tačiau mūsų skaitytojai teiraujasi, kaip keičiasi teatro statusas gavus šį vardą?

– Mūsų supratimu, šio vardo suteikimas išties ypatinges ženklas. Ypač svarbu, kad po užsiteisios rekonstrukcijos veriasi didelės naujos veiklos galimybės aukščiausio lygio valstybinei programai įgyvendinti. Šis vardas mus įpareigoja. Nenorėdam išdibluoti Nacionalinio Lietuvos teatro turime „išdiskutuoti“ veiklos dialogą. O Kaunas dabar išties gali pasiauasti oriau. Nežinau, ar tai suvokia mūsų politikai – sveikinimų nesulaukėm. Nors štai prieš atidarant Didžiąją sceną miesto meras, sužinojęs apie kieme po statybų žiojejančias duobes (o, ir vėl tos duobės! – G. V. P.), davė nurodymą jas kuo skubiau užlyginti. Rekonstrukcijos miestas negalejo remti, esame ne nuo jo priklausomi. Norinčių padėti privataus verslo atstovų neatsirado, tačiau mus gelbėdavo generalinis rangovas – kai pri-trūkdavome pinigų, nestabdžiavo darbų, buvo kantrus. Apskritai jei rasis gyvenime laisvo laiko, norėtų paanalizuoti ir įvertinti tą prabėgusį labai idomų penkerių metų (ir jau besibaigiančios mano kandidacijos) tarpsnį. Jau paskelbtas naujas konkursas, nors nežinau, kiek yra pretendentų, manau, visi verti eiti šias pareigas, mielai jas perduosiu ir su geru įdirbiu.

– Dabar, kai nuveikta tiek darbo, iš esmės susitarkyta būtis, atsiveria naujų galimybių gavus Nacionalinio teatro statusą, ar nebūtų gaila viską palikti?

– Po gerų darbų visuomet naudinga išeiti – prisiminti geru žodžiu (šypsosi). Nesu prisirišęs prie pareigų, kėdės. Nors buvau užsiėmęs administraciniu darbais, turiu ir kūrybinių sumanytum, ištojau į doktorantūrą, teks laiko skirti mokslams. Man patinka retkarčiais nerti į naujus vandenis, tuomet jaunėji, pajunti vidinę laisvę. Šiuo atveju esu neprilausomas nuo rezultato. O jeigu teks darbuoti toliau (dalyvauju konkurse), tuomet jau turėsiu stoti teatrą kaip kūrybinę KATEDRĄ. Kai ką keisti, tobulinti, reorganizuoti – puoselėti kaip medelynā, apkarptyti, skieptyti, atauginti. Kolektyvas? Kam

nors reikės suteikti naujas darbo galimybes, ką nors pasikvesti. Pertvarka tikrai būtina. Jau dabar turime įvairių idėjų. Štai kad ir bendradarbiavimas su VDU Meno fakulteto studentais, vadybininkais. Kiek jiems kyla puikių minčių! Arba sutartis su Raudondvario menų inkubatoriumi. Kauno rajono meras V. Makūnas yra prieš, kad tenykštė erdvė būtų tik nauja atvežtų spektaklių scena. Ketinama būtent ten kurti ir rodyti spektaklius, kad į tą unikalą aplinką atvyktų žiūrovai. Arba sumanymas pastatyti „Barborą Radvilaitę“ Valdovų rūmuose, ten, kur ji karaliavo. Nesu apskritai linkęs vežioti spektaklius į kitus teatrus. Lietuva pernelyg mažytė, puikiausiai galima iš visur atvykti. Norėčiau kuo nuoširdžiausiai padėkoti mokytojams, kurie pastaruoju metu su savo moksleiviais yra labai aktyvūs mūsų teatro žiūrovai. Jau įprasta, kad miesto mokyklos net varžosi stengdamosi kuo greičiau pamatyti naujus spektaklius, bet vis dažniau mums skambina ir iš rajonų – Šiaulių, Kelmės, Raseinių. Džiaugiamės, nes labai svarbu išsiugdyti žiūrovą.

– Norėčiau grįžti prie buvusiame „Nemuno“ numeryje pradėtos temos apie menininkų bendravimą, tiek kūrybinį, tiek žmogiškajį. Pastebėjome, kad jums vadovaujant lyg ir savaime susiklostė graži tradicija – esame visi mielai kviečiami į naujaujusius spektaklius. Anksčiau vadinti generalinėmis repeticijomis, dabar jie jau tampa lyg ir premjeriniais, į kuriuos susirenka visa kūrybinė bendruomenė. Reikia tik stebėtis ir džiaugtis tokia galimybė pabendrauti. Gal tai mus labiau ir suartina?

– Prieš penketą metų iš tiesų pradėjau kvesti kolegas menininkus, bendraminčius, kūrybinį jaunimą – juk tam ir esame, kad vieni kitus palaikytume ir bendrautume! Prieš kelerius metus su restorano „55“ savininkais buvom sumanę suburti vadovus. Pamėginom, deja, viskas užgeso, nes negalima vien laukti ir būti tik kviečiamam. Kiek daug yra Kaune menininkams atstovaujančių organizacijų, kurios turėtų ieškoti mus kamuojančių problemų sprendimų! Menininkai – nuolatiniai kovotojai. Negaliu dabar atvirai įvardyti visos savo ilgos kelionės siekiant Nacionalinio teatro vardo suteikimo. Tačiau kiek buvo bandymų pakentti, o ne padėti, džiūgavimo, kai padarai klaidelę. Mums, sakyčiau, trūksta normalaus požiūrio į save

bendrame kontekste. Nuo Kauno gyvenimo dėl pastarųjų metų darbų gal kiek ir atitrūkau. Nebuvo kada atidžiai pasidairyti. O štai į teatro Didžiosios scenos atidarymą pakvietėme kiek galėjome daugiau bičiulių, kolegų, taip pat rašančių apie kultūrą. Norėjome, kad šią mums visiems svarbią akimirka išgyventume kartu, pajustome šventinį džiugesį. Ir kokia buvo mano nuostaba, kai tuo pat pasipylė to vakaro spektaklio vertinimai. Nejaugia sunku suprasti, kad vaidinome ne premjerinio, o šventinio jaudilio ir pakylėjimo apimti? Reikėtų tiesiog tuo padidžiaugti, o analizuoti spektaklį tik pažiūréjus jį ramiai, kiek vėliau.

O dėl bendradarbiavimo – panašiai yra visoje Lietuvoje. Žanras, kuriam atstovaujame, – tarsi šventa karvė, nepajudinkit! Tiesa, besidarbuojant Kultūros ir meno taryboje, kuri turi patariamajį balsą ministrijoje, teko patirti įdomių dalykų. Kai svarstydamo, pavyzdžiu, stipendijų kvotas, tai bibliotekininkai, muziejų darbuotojai, tie, kurie jau nustumti į pačius nuošaliausius užkampius, parodydavo didžiausią supratinumą. Gerai, mes palaunksim, sakydavo, atsisakydamis savo kvotų dalies, pajutę tam tikros situacijos, akimirkos svarbumą ir tarsi kviesdami kitus taip pasielgti. Sakyčiau, Kaunas – tai labiau mūsų vidinė problema. Mes tiesiog esam. Néra ko pūstis ar lygintis su kita, dubliuotis. Jaučiame visuomenės kultūrinio vyksmo poreikį, todėl turim veikti! Svarbu, kiek patys iškeliaime sau kartelę. Gal pasirodysiu pagyrūnas, bet man nesunku pagrindinėje mūsų miesto gatvėje pasilenkti ir pakelti šiukšlę. Suprantu, tas kuris ją numetė nepagalvojo, o man rūpi, kad miesto svečias to nematyti. Pagaliau tebūnė tai ne kultūringumas, o tik paprastas mankštoss pratimėlis – pasilenkti, paimti.

– Dėkoju už pokalbi. Ne viskas tilps į trumpą interviu. Štai kad ir įdomius pastebėjimus apie kritiką spaudoje pasiliksime ateicių, diskusijoms. Savaitraštis pasirodys pačioje advento pradžioje, kai jau prasideda šventinis šurmulyas. Tikriausiai ne kartą teko būti Kalėdų Seneliu? Tai ką dabar ištrauktumėte iš dovanų maišo savo artimiesiems, kolegoms, bičiuliams, mūsų laikraščio skaitytojams?

– Taip, ne kartą teko atlkti šį vaidmenį. Labai jį mėgau. O vaikų šūksniu, kad štai čia tai jau pats tikrų tikriausias Senis – didžiausias įvertinimas. Sunku sukonkretinti palinkėjimus, visgi norėtūs, kad ne išorinės dovanos mums rūpėtų, o kad suvoktume save ir šalia esančius žmones, kūrėjus kaip dovaną šiame laike, galinčius tavo laiką paversti į dovaną. Linkiu kiekvienam, ypač vyresniesiems, apskritai suvokti laiką kaip dovaną, kaip dovanos galimybę – dėl jos ir esi pašauktas į šį gyvenimą.

Kalbėjosi Gražina Viktorija PETROŠIENĖ
Autorės nuotrauka

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Kūnuose įrašytas šokis

Žiūrovus sužavėjės Dariaus Stankevičiaus ir Godos Laurinavičiūtės duetas.

Kauno moderniojo šokio šaknys įsikibusios tolimos Berlyno žemės, nes būtent ten Danutė Marija Nasvytytė baigė išraiškos šokio mokyklą. Tai, ką gavo, parsivežė į Kauną ir 1939 m. įsteigė Ritminės gimnastikos ir išraiškos šokio studiją. Vėliau grandinė driekėsi per Kiroš Daujotaitės kūrybą ir jos išraiškos šokio kolektyvą „Sonata“, kuriamė dešimt metų šoko ir Birutė Letukaitė. Prisimena, kaip jos, gležnos basos šokėjos plazdančiomis tunikomis, sklandė po sceną visiškai paklususios, atsidavusios muzikos dv asiai. Gražu, tačiau laikui bégant suprato, kad šokis gali būti ne tik muzikos palydovas, bet ir visiškai savarankiškas, net labai tvirtas scenos valdovas. Nors „Sonata“ gyvavo iki 1984 m., Kaune 1980 m. visai netikėtai atsirado moderniojo šokio studija „Aura“, nes B. Letukaitė staiga pajuto pavojaus signalą – modernusis šokis Lietuvoje nepasiveja pasaulio, jis vis dar sekā savo talentinguju prieškario mokytojų pėdomis ir nesižvalgo, kas dedasi aplink. Nelabai kas tuo metu ir norėjo leisti „buržuaziniams“ menui skleistis, įgyti profesionalumo sta-

tusą. Šokėjai džiaugėsi, kad apskritai gali rinktis, kurti ir puoseleti ne itin priimtiną žanrą. Oficialiu „Auras“ gimtadieniui laikomi 1982 m., kai Kaune surengtas iki tol Lietuvoje neregėtas modernaus šokio koncertas, skirtas K. Daujotaitei. Gretos Paliukos šokio mokykla Vokietijoje buvo pirmoji vedlė naujuoju keliu. Vėl Vokietija, vėliau Maskva ir joje koncertuojantys amerikiečiai. Viskas taip ir pradėjo suktis. „Aura“ važinėjo į kūrybines stovyklas, mokėsi, repetavo, įveikė nesibaigiančius sunkumus Lietuvoje. Buvo metai, kai trūko visko: nei telefono, nei salės, kurioje galima repetuoti ir prisistatyti žiūrovams. Tačiau begalinis energijos užtaisas niekada neišseko. Pereita daugybė etapų, juose – kova už būvį, išlikimą siekiant pripažinimo. „Aura“ labai ilgai gyvavo kaip saviveiklinis kolektyvas, kuris važinėjo gastroliuoti į užsienio šalis ir varžėsi su profesionalais. 1990 m. Taline, „Estonia“ teatre, vyko tarptautinis festivalis, kuriamė jis atstovavo Lietuvai. Pripažinimas sutiekė jęgų, tad prasidėjo žygiai dėl statuso, patalpu,

lėšų. Pagaliau 1995-aisiais „Aura“ įregistruota kaip Kauno miesto teatras, atsirado galimybė gauti finansavimą, o B. Letukaitė tapo jo direktore ir meno vadove. Tačiau iki tol jau buvo sumanytas ir gerokai išsigelbėjės modernaus šokio festivalis (pernai jis taip pat pavadintas „Aura“). Jau apkeliauta nemažai pasaulio ir daug išmokta.

Švēsdama trisdešimtmetį „Aura“ skaičiuoja nemenkus pasiekimus: dalyvavo daugelyje tarptautinių renginių, reprezentavo Lietuvos šiuolaikinį šokį 27 užsienio valstybėse (Australijoje, Didžiojoje Britanijoje, Graikijoje, Kanadoje, Prancūzijoje, Rusijoje, Suomijoje, Švedijoje, Vokietijoje ir kitose), pa sirodė 162 festivalių scenose.

Teatro kūrybinė veikla įvertinta daugiau nei penkiasdešimčia miesto, šalies ir tarptautinių apdovanojimų, sulaukė puikių atsiliepimų šalies ir užsienio spaudoje. 2006 m. B. Letukaitė pagerbta „Aukšsimiu scenos kryžiumi“ už spektaklio „Aseptinė zona arba Lietuviškos sutartinės“ choreografiją, o 2008 m. tapo Vyriausybės kultūros ir meno premijos laureate.

Tačiau visa tai tik statistika, už kurios slepiasi žmonės, jų svajonės ir sunkus darbas, lūkesčiai ir nusivylimai, triumfo akimirkos ir vėl sunkus sunkus darbas, prakaitas ir skausmas, kurio reikalauja profesionalusis menas. Būtent šiuos žmones labiausiai ir norėta prisiminti „Auros“ trisdešimtmecio šventėje. Visą savaitę buvo šokama įvairiose Kauno vietose, kol pagaliau lapkričio 24-osios vakara „Girstučio“ kultūros rūmuose džiazo ritmu atbildėjo „Auras“ traukinys, kurio keleiviais vėl tapo senieji šokėjai, su nostalgija prisimenantys sceną, tačiau jau nebešokantys. Ne, netiesa, nes viena ištikimiausia veteranų pora – Saulius ir Rūta Kavaliauskai – vis dar gali šokti, o ne svajoti. Apie šventinę programą sutarta iš anksto, atvažiavo buvę šokėjai iš Olandijos, Vokietijos, Anglijos ir vėl vienas kito artumą pajuto improvizuotame, devintojo dešimtmecio dv asiai dvelkiančiame džiazo šokyje. Jam pasidavė net ir tos, kurios prisimena save „Sonatos“ laikais. Visi su didžiausių malonumų kalba apie tuos metus ir tvirtina niekada nenorėjus iššokti iš „Auros“ traukinio. Kai tik į sceną „išvažiavo“ šis sentimentalusis traukinukas, žiūrovai taip įsisūbavo, jog abejoniu, kad salėje susirinko vieno krauso gentis, neliko. Tomas Sviderskis, kuris taip pat „Auroje“ sukūrė šeimą, o dabar jau penkiolika metų nėra užlipęs ant scenos,

Birutė Letukaitė – nuo jos viskas prasidėjo ir tėsiasi iki šiol.

Bendram šokiui susirinko šokio teatrą jau palikę šokėjai.

pažadėjo, kad po dešimties metų atrodys dar juokingiau nei dabar. Tačiau juokinga nebuvvo, nes pasipylyé ašaros, ir jau niekas nebegaléjo likti abejingas. Ir kas galétu, penkiolika savo gyvenimo metų nukeliavé i praeiti. Ten visus nukélē pirmasis B. Letukaités choreografinis darbas – „Valsas“, publikai taip patikës, kad peréjo ne vieną *auriečių* kartą, ir prieš penkiolika metų anglų chreografës sukurtas šokio spektaklis „Dainos, kurių dainavau“. Prisimenate, kaip jis prasidë? „Už mūsų jaunas dieneles pakelkime taures... Sunku įsivaizduoti, ką jauté šokėjai scenoje, bet véliau jie atrodé tikrai keistai. Kartoj, jog vél iš naujo pajuto, kaip sunku gyventi su savimi, praradusiu tokią svarbią savo paties dalį. Kitiams ši akimirka buvo labai svarbi, nes realiai suvoké, jog tai – paskutinis kartas išeiti i sceną, paskutinis pasimëgavimas tuo, kas iš esmës jau prarasta. Tačiau ne visi nuo šokio nutolo. Pačią jautriausią, subtiliausią šio vakaro miniatyrą sukûrë senieji šokėjai Goda Laurinavičiûté ir Darius Stankevičius. Goda – elegantiškoji, lyriškoji „Auros“ šokėja, kažkada studijavusi Vilniuje, o dabar pati ten déstanti. Darius gyvena Anglijoje ir jau labai toli nuo šokio. Bet tai, ką jie atliko šventinį vakarą, buvo visiškas, absolutus išsipildymas. Šlubuojanti technika, nuo tobulumo kiek pasitraukę kūnai, tačiau sunkiai nusakoma įkrova, spindéjimas ir jautumas, vis dar išsaugota plastika ir gyvenimo patirtis. B. Letukaité teigé, jog tai, ką kitados i savo kūną sudéjo šokéjas, jokie metai atimti nepajégüs. Yra žmonių, kurie net nešokdami lieka šokėjai. Kaip ir vadinas „Auros“ simbolis – Lina Pochvalina-Navardauskiené, dabartiné Chreografijos mokyklos direktoré. Taip, tai ta pati šokėja, ilgus metus šokus ne tik scenoje, bet ir ant įvairiausiu festivalio programelių virselių. Šeštadienio vakarą stebino nė kiek nenusilpusia jéga, lyrizu ir plastika. Na, taip, vél prireiké senų chreografiją apibûdinančią sąvoką, kurios šiandienos kalboje beveik išnyko arba neatpažistamai pakito kartu su reiškiniu. Ta penkiolikos metų senumo stilistiką, muziejinié relikvija, fosilia, atsišpaudusi dabartyje, stebino labiau nei antikos skulptûros. Beveik neįmanoma suvokti, kaip buvo galima taip greitai nutolti ir pamiršti.

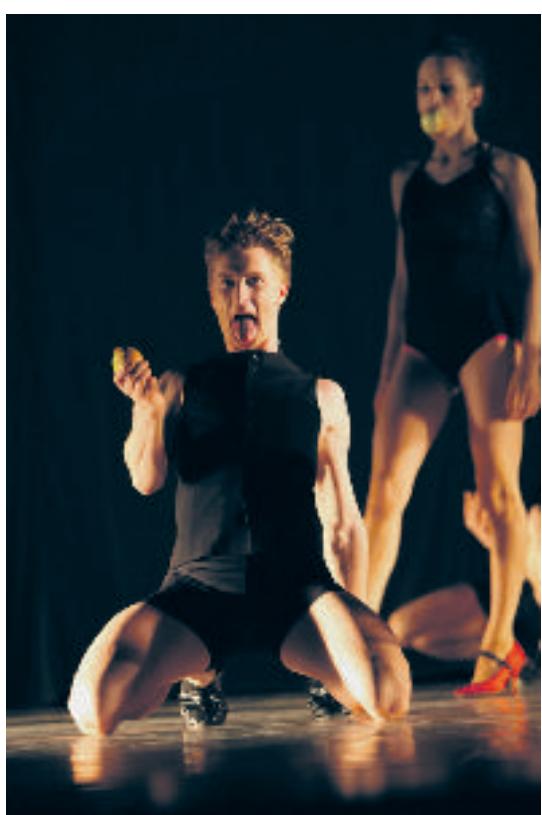
Iš sentimentalaus sapno prižadino ir tai, kur atsidûréme šiandien, priminé naujieji „Auros“ šokéjai. Spektaklis „Išplautas dangus“ prieš keletą metų matytas gyvai grojant Šv. Kristoforo kameriniam orkestrui, kuris dabar persikélë i videoprojekcijas. Ir tai buvo labai svarbu, nes šokis ir muzika scenoje pynësi kaip lygiaverčiai partneriai – abu svarbūs ir nepakeičiami. Vieninteliai dalyviai scenoje, nes orkestras ir šokéjai ištirpo juose. Kompozitorius Gintaro Samsono „Lietaus reminiscencijos“ persiküni-

jo į choreografinį piešinį, susigérë i jį, o šokis vedé paskui save muzikos ritmus.

„Lietaus reminiscencijas“ sudaro penkios dalys: *Prologas, Knyga, Sena fotografija, Nuodémé, Epilogas* – jas išgyvena šokéjai scenoje. Greitai keiciasi choreografinës konstrukcijos, emociniai krūviai, vizualiniai elementai ir jų akcentai, charakteriai ir atmosfera. Lyg galerijoje létai einant nuo vieno kûrinio prie kito, tačiau su tam tikra nekantrumo, smalsumo inercija.

Kokia „Aura“ ir jos kasdienybë slepiasi už šio spektaklio? Tai stiprus šokio teatras, kuris, deja, priverstas bûti ir šokio mokykla. B. Letukaité ne kartą apgailestavo, kad Kaune taip ir neisteigtas šokio centras, kad neatsirado jokios aukštosios šokio mokyklos, todèl jie priversti patys rengti šokéjus. Taip pasirodo jaunuciai, pirmus žingsnius scenoje žengiantys šokéjai ir tie, kurių patirtis jau ne tik šokyje, bet ir gyvenime skaičiuoja solidžias metus sumas.

B. Letukaité labiausiai džiugina ir skaudina tai, kad užauginti šokéjai išvažiuoja i užsienio šalis ar bent Vilnių. Darbas įvertinamas, atlikéjai tobuléja, bet kas šoks spektakliuose? O kur juos sukurus reikës rodyti žiūrovams? Taip, tai dar vienės ramybës neduodantis klausimas. „Aura“ pagaliau turi savo studiją, išsikovojo ją beveik tiesiogine šio žodžio prasme, tačiau Kaunas taip ir liko be didelių scenų, kurių nuomą bûtu pajégūs sumoketi tokie kolektyvai. Ten dažniausiai iškeliauja didžioji finansų dalis. Repeticijoms, darbui, patirčiai kaupti studijos pakanka, bet žiūrovų čia nepasikviesi. Tuomet lieka suburti truputį išprotėjus, valandų ir jégų skaičiuoti nemokantį kolektyvą, sësti rašyti projektą, gaudyti net mažiausias aplink sklandančias galimybes, siurbti šokio patirtį iš pacių keisčiausią vietą ir toliau veržtis pirmyn. Štabcioti „Aura“ niekada ir nemokéjo. Sveikiname ir laukiamė paskutinio gimtadienio akcento – fotografijų parodos „Meno parke“.

„Auros“ šiandiena – „Išplautas dangus“.

„Auros“ archyvo nuotraukos

6 Kūryba

Gintaras PATACKAS

Dailininko portretas

Isprest barzdoto dailininko būti paletėje aliejinių dažų padėti gali paslapties dėžutė kai gert degtinę reikia pamažu smulkiais gurkšnelių potėpiams išlenkti taurelę krupniko per minutes penkias suėsti silkę peržengt slenkstį į dvišimtinės ropinės gelmes su kalvadoso nuodu dėti štrichą ultramarininį ir konjaku puslitriniu kuri jau dažot trise ir karštą bulvę laikot už žandą po to gerai ir viskio etalonas talpos litrinės jūros peizaže cinoberis čia būtinas ir švinas kurs jauno šeško šūdo padaže patiekiamas kaip vištос naturmortas su runkeliais kuriuos aplink matai šalia mergelę rodo taro kortos ir pakaruoklį kabantį aukštai čia lūžtama ir abstrakcionizmas užvaldo smegenis geri po daug kad iš dažų išnyktų pesimizmas o gero šiam pasaulyje nelauk kai padavėjos šlaunys tau užklūna prabégė maratoną tarp stalų įžnybki standų užpakalio kūną o jai tave apsukti privalu ir apsauginiui spéki vožt į snukį jau velkamas už kojų durų link paveikslas baigtas staigiai gavus smūgį ir prieš atvykstant farams spéjus dingt

Parūkymai kely

Pakelj marlboro surükém dviese ir sédom ant riaumojančių žirgų užpakaly sédéjo mergužélés karštais papukais glaudės tuščia jų nevados

*vidury smėlynu
liūnuos riedéjo
harley davidson
juodi vairuotojas
kairėj nebuvo liūdnas
o kitą varstė*

sopuliai širdy o kelias buvo tuščias buvo ilgas smėlynų saulė čirškino šalmus mieloji kaip tavęs aš pasiilgau rékiau ir spjaudžiau kalei į papus ji čiulpé man auksinį mikrofoną sédéjau atbulas

ir vairavau akrai ir negavau nuo jos

*sifono o draugas gavo
tai ko negavau
nežaiskite vaikučiai
be gumyčių*

*nežaiskite vaikai degtukais bus toks
gaisras kad išskrisit iš bažnyčių praradę
mikrofoną ir namus kai pasiekéme pirmajį
motelį nugriuvome miegot it negyvi
blusycių rado draugas prisikėlęs*

*tarpukojo tiktais o ne
širdy bet iš jos visas
skausmas išgaravo
pupytės buvo karštos
dievaži išsklaidė baimę
teiké*

*džiaugsmą savo karšti papukai standūs ir
maži tad marlboro jau rūkém keturiese
sustodami tik nuorūkas išmest prie
degalinių ir stebėjom liepsnų kaip romą
neronas stebėjom mes*

Kanto imperatyvas

Scholastika sena motulė rauda raudoname mokyklos pastate kurs primena kalejimą ir skriaudą belaisvių mokinį ten viduje kur sienų klaustrofobija išmoko pragręžti mūrą lazeriais akių ir tai yra tik užduotis pirmoko kai paliktas esi po pamokų iškalt atmintinai bel canto kanto emanuelio daiktą savyje paimt ant ponto ir statyt ant kanto chebrantą kurio darbas tamsoje nuvainikuoti laikrodį nuo riešo nuo piršto žiedą laurus nuo galvos moralinis imperatyvas rékia kad viską apart sielos atiduos recidyvistai užkietėję vagia pirmoko jėgą nepastebimai kol nukryžiuotas jis atgauna regą ir mato kad aplink apaštalai nors garsiai keikias bet sykiu ir meldžias taip tyliai kad tuo raktininkas griš ir suskambėjus muzika vivaldžio atidarys be rankenų duris

Perdirbimas

Ir štai hamakas supas virš vigvamo kur guli skvo ir blizgina lėkštės skukumas sklinda muzika vivaldžio pašiaušus ežero gelmėj žvaigždes o kas pratęs harmoniją pušyno štai klausimas kurio neatsakys nei klausiantysis kuris viską žino anei lasktingala galvažudys cukrinių avinélių pievoj kraujas maitinamas insulinu koma baigta su vilko urzgimu ir naujas prabunda perdirbtas žmogus – šuva rievelėm smegenų réplioja blakė ir KPZ dalija leidimus o komandoro rankoj mobiliakas vienus išleidžia sugrūda kitus ir daug vėliau gudrus dėdulė sako: o aš maniau kad tu esi žmogus

Penktadienis

Kadais turėjau moterį neprastą kada Penktadienis dar nebuval pečiaiš jis vartė virus kėlė kaštą kaštoninių plaukų karšta kaip sau – na o mane kamavo geismas jaunas kaip kekė vynuogių krūtis juoda raudonas lūpų pumpuras kurs kraunas vėjuotą tvankią naktį visada balti kaip dramblio kaulas dantys švietė už pilnatį skaisčiau ir bučinys skambėjo kaip agrastuose avietė ne moteris ji buvo o ugnis lilit kadais sudeginus adomą ir prakeikti užtraukus jo vaikams ir sodininkas padegė sodomą ir sodas atiteko daktarams psichuškėje tada atėjo slaugė ir atėmė kompiuterį iš jo dabar esu Penktadienis o draugas save vadina tévu gorijo.

Mildos
KIAUŠAITĖS
iliustracija

Sugrįžimai

Pitekanthropų derlius nerūdija per liūtis tropines perlu žydės mandragora mandra sesuo marija nežino niekas josios pavardės pietietiškos todėl savos mumbajui pražilusios brunetės akimis tapazinėmis kamuoliukas vejoj drugelis koja treptels ir išskris gerai babajai opiumatą varo tai mena pionierius abdula šeštais po antro pasaulinio karo dainavęs aguonėlė aguona iš choro išmetė mane solistą soliteri išplovė su klizma plikai nukirpo ir todėl nedrista į galvą utélétą eit maskva graži esi bet aš tave sugrioviau ir raudančiu kurantų neklausau iš briuselio kopūstų gavę dovę graži tu mano bliauname kas sau

Kvapų genijus

Ne smilkalais o smirdalaus čia kvepia užuodžia šudras tobulą chanel iš smirnos atgabenta žolę stepių nenuganytą mano šagane su chna be vandenilio peroksido churma kaip pomidorais šafrane ne šizofrenija plaukai mažyte tavi nors akini baltais mane cagonuos ketaus gyvulių šventykloj kur šudras mėžia mėšlą ant daržų aš čia kube – diuraluminis stiklas su batuta ir smidrą tau vežu kiek geba tempti žalias motociklas su pilnu kontrabandos bagažu nes pasienietis kerta dorą kilkę patenkintas savuoju bakšišu

Juodas

adekvatus kaip žydas po pogromo jis geria brendži su avokadu nukanda štrudeli pauosto bromo ir eina tartis su advokatu recesija byloj skyrybų vyksta procesas sudėtingas ir painus antroji pusė dėl dalybų pyksta vis turto maža nors ir taip perpus jisai didesnis negu jam atrodo ši kartą neadekvati pati ne veltui per tiek laiko nusibodo sinodas tartų kiaulei tapati

Ir panašiai

Ir sukasi ekspertas kaip išpertas ir nemažėja skyriuj rūkalų o visad tas nelemtas pirmas kartas įvyksta ir ten būti privalu tokia aukšta yra būties būtovė ir galima pylos solfedžio gaut ir ką daryt jei reikalas nestovi o mergina vis persasi draugaut apčiuopti reikia sąžinę jos lyti ir įsitikinti ar ta yra o jei nėra tai pulti griausti lyti kvepė žibuoklėm ir darnia dora tai ta sfera kurios nepageidauja nei mokslo gretos anei tinginiai užčiuopus kraują reikia lieti kraują ir prakaitą kurio nepraganei ir tvirtinti moratoriumą pasiūlo tiek signatarai tiek jų knygnešiai svarbiausia niekad nenutraukti siūlo tarp žemės ir dangaus ir pan. ir pan.

8 Kūryba

Valdemaras KUKULAS

Masių kultūra – masėms?

(Tekstas publikuojamas pirmą kartą)

Alio BALBIERIAUS nuotrauka

Klysta tie, kurie mano, kad kultūra, konkrečiai literatūra, savaip grįžti į sovietmečio laikus, kai buvo aktyviai skaitoma ir aptarinėjama, kai tiražai stebino visus užsieniečius, o rašytojų surenkamos auditorijos vargai tilpdavo didžiuliouose stadionuose. Literatūros, apskritai meno prigimčiai to visiškai nereikėjo ir nereikia, ir ji pati gerai suprato, kad naujojosi visuomeninio rezonanso ir poveikio dividenda, kurie turėjo atitekti politikams, o ne meno kūrėjams. Bet politikų nebuvovo, ir menininkai mielai užimdavo viešosios erdvės nišą, kuri, be kita ko, pasirodė dar ir neįmanomai talpi bei rezonansiška; ir šiandien jie užsiima tuo, kuo politikai ir įvaizdžio kūrėjai užsiimti bodisi: aukštų, universalijų žmogaus patyrinė žvalgymu, kuris – suvoktas – žmogų priešpriešina ir kultūrai, ir politikai. Kitaip tariant, elitinis, aukštasis menas, jei norėtų, šiandien galėtų išgyventi geriausius savo laikus, geresnius nei antikos epochoje, bet pirmiausia jam reikia aiškiu nusistatyti santykius su visuomenė, o visuomenė tam neturi laiko. Ne menas, o visuomenė.

Vis dėlto vieną sovietmečio epochos suformuotą kompleksą kultūra skaudžiai ir dramatiškai išgyvēna iki šiol, ir siužetinė to dramatizmo schema nusako visą šiandieninės kultūros, konkrečiai literatūros, savraidos lūžio esmę. Šiandien niekas nenori to pri-

pažinti, bet iš esmės politinio, visuomeninio klestėjimo laikais kultūros gyvybingumo ir gyvastinguo pagrindas yra ne kas kita, kaip tik begėdiškas jos sugebėjimas parsiduoti – atvirai, ciniškai, pernelyg nesibranginant, bet vis dėlto gana pelningai. Ir tai, kad populiarają kultūrą masės gausiai vartoja ir šiandien, nėra joks argumentas: tikrieji meno klestėjimo metai vis dėlto buvo sovietmetis, nes išorinis popkultūros blizgesys iš esmės nereiškia jos tikrosios paklausos vien dėl to, kad atsiskaitoma čia skirtinėmis valiutomis. Net vulgariausias *popsas* parduoda „tikro gyvenimo vaizdelius“, „tikro gyvenimo nuotraukas“, o mokama už jas piniginių ekvivalentu. Sovietmečiu buvo kitaip. Valdžia kultūrą, ypač literatūrą, pirkо atvirai – honorarais, premiomis, garbės vardais, nes ji buvo vienintelis kanalas, leidžiantis valdžiai legaliai ir daugmaž atvirai pasikalbėti su visuomenė. Bet valdžia nenujautė, kad būtent kultūra ir yra svarbiausia jos paslapčių ir užkulisių kėslų skleidėja, ir jei – savo ruožtu – literatūrą pirkо bei papirkinėjo ir visuomenę, tai tik dėl tų išviesinamų valdžios paslapčių. Kitaip tariant, literatūra visuomenei padėjo susikurti tikrajį pasamoningają savo socialinį ir dorovinį paveikslą – skaitantis žmogus žinojo, kur link gali keistis ir keisti savo mintis, o kur link eiti jau pavojinga. Pasitelkdama literatūrą

pati valdžia saugojo savo visuomenę nuo visiško išsigimimo ir degradacijos. Susidarė paradoksali situacija: literatūra pirkо ir vieni, ir kiti, atstovaujantys diametraliai priešingiemis visuomeninio mąstymo ir visuomeninės jausenos poliams, kitaip tariant, iš tų pačių prekę gviešesi antagonistikai nusiteikę priešai (nes dažnu atveju valdžios priešai buvo net jos struktūrose tarnaujantys piliečiai), o literatūra mėgavosi savo tariamai autonomiška mąstysena ir laikysena. Iš tiesų murdytasi dar didesniuose paradoksuose: tie, kuriuos valdžia persekojo už kritiškumą, skepticizmą „vedamosios“ idėjos atžvilgiu ar net absolūtų apoliškumą, buvo jai mažiausiai pavojingi, nes visuomenė neperka tų dalykų, kurių yra pertekusiai pati (negatyvizmo valdžios atžvilgiu joje buvo daugiau, negu galima išsivaizduoti), o labiausiai perkamu dalyku valdžia tiesiog nesuprato, manydama, kad metafizinis būties lygmuo, kurį įtvirtina „aukštasis“ menas, nėra ir negali būti susijęs su valstybės valdymo būdais ir formomis. Valdžia toleravo absolūtų apoliškumą, o aukštasis menas kaip tik ir atstovavo tokiam dvasiniam aristokratizmui, bet kas gi tokiu atveju déjos su „vertybėmis“, dėl kurių tebesivaržė masinė samonė ir politika? Juk net abstrakčiausio, ezoteriškiausio kūrinio vaizdinė, idėjinė faktūra buvo „iš kraujo ir mésos“, net efemeriskiau-

Paskirta pirmoji literatūros kritiko ir mokslininko Vytauto Kubiliaus premija

Lapkričio 23 d., minint literatūros kritiko ir mokslininko Vytauto Kubiliaus (1926–2004) gimtadienį, paskelbtas pirmasis jo vardu pavadintos premijos laureatas. Juo tapo Valdemaras Kukulas (po mirties) už naujausios lietuvių literatūros apžvalgas, išspausdintas literatūros ir kultūros leidiniuose 2011 m.

Literatūrologas, habilituotas daktaras V. Kubilius, 1952 m. baigęs Vilniaus universitetą, 1955–2001 m. dirbo Lietuvių literatūros ir tautosakos (iki 1990 m. – Lietuvių kalbos ir literatūros) institute, atkūrus Vytauto Didžiojo universitetą buvo jo profesorius. Sovietmečiu V. Kubilius neoficialiai laikytas principingiausiu literatūros vertintoju, savo straipsniais bei knygomis teigęs literatūros ir meno, kaip svarbiausio tautos gyvavimo irodymo, svarbą. Neprilausomybės pradžioje V. Kubilius aktyviai įsitraukė į visuomeninį gyvenimą, buvo Piliečių chartijos pirmiškinės.

V. Kubiliaus premiją 2012 m. įsteigė Lietuvių literatūros ir tautosakos insti-

tutas. Ji teikiama minint mokslininko gimtadienį už dvejų pastaruju metų darbus iš XX–XXI a. literatūros: esminės problemos iškeliančią kritikos arba mokslo knygą, arba už publikacijų ciklą. Premija siekiama išryškinti literatūros kritikų ir mokslininkų darbo prasmę – būti tarpininkais tarp rašytojų ir skaitytojų, formuoti literatūros kriterijus, skleisti šiuolaikinę literatūrą. Premiją skiria komisija, kurią sudaro vienuoliuka literatūros kritikų ir mokslininkų iš Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Lietuvos rašytojų sąjungos, aukštųjų mokyklų lituanistinių katedrų.

V. Kukulas (1959–2011) – poetas ir literatūros kritikas, eseistas ir žurnalistas. Jo intelektuali, problemiška ir sociali literatūros kritika skaitytojai įtraukia, provokuoja, skatiniai sutiki arba ginčytis su autoriumi. Vertinimo komisija pabrėžia, kad V. Kukulas buvo kritikas iš pašaukimo: jis stebėjo literatūros procesą kaip visumą, perskaitydavo ir įvertindavo visą pasirodantį literatūros srautą, nesirinkdamas mėgstamų ir nemėgstamų autoriumi.

sias meno kūrinių negalėjo būti sukurtas bedaikčiaiame ir bežmogiame kosmose! Šiuo atveju, deja, pasinaudota pačiu paprasčiausiu apgaulės būdu – visų tikrujų vertybų prieglobščiu virto totalinis beprotinamis, o jų saugotoju – psichinė krizė išgyvenantis menininkas. Bet ir čia įvyko įdomus „prasmės apvertimas“: tikruosiuose beprotočiamiuose buvo gydomi (tiksliau – nugydomi) tikrieji disidentai, tioses nešėjai ir skleidėjai, vadinasi, laikant šios logikos, ir pasaulio vertybų saugykla – totalinis beprotočiamis – virto viso gyvenančio pasaulio metafora, ir šitaip ji tapo taip pat perkama. Apeinant nieko nesusigaudančią valdžią. Vien todėl ano meto „nuošalės“ rašytojai turėtų ne didžiuotis, kad buvo blokuojami, cenzūruojami, o gėdytis: jų prekė nebuvo reikalinga nei vieniems, nei kitiem.

Tad kas gi nutiko, kai ta paklausiai prekė pateko į tikrą rinkos ekonomiką, į absoliučios nekompetencijos diktato aplinką, kuria neapdairiai protėviai padino demokratiją? Masės, liaudis pačia primityviausia šio žodžio prasme visas vertybes perskirstė „duonos ir žaidimų“ naudai, ir dalis meno nuojo tarauti joms (vien jau todėl rimtoji, elitinė kultūra turėtų griežtai ir nedviprasmiskai atsiriboti nuo populariosios, ir čia matau svarbiausią Kultūros ministrerijos, kuriai pirmąkart per dvidešimt metų vadovauja tikras intelektualas, misija), bet įvyko pačiai kultūrai netiketas dalykas: ji neskleidžia jokios anai liaudžiai nežinomas ir todėl reikalingos informacijos, ji žaidžia tuos pačius žaidimus, kuriuos ir visose kitose srityse žaidžia jos vartotojas, tad paaiškėja, kad ji tampa absoliučiai nereikalinga ir valdžiai, valstybei, santvarkai. Liaudis išsirinko savęs tevertus politikus, kurie lengvai susikalbu su masėmis jų pačių kalba, ir joks tarpininkas tapo nereikalingas. Tiesa, ir vi suomenė, ir valdžia pasidalijo į dvi antagonistines stovyklas, tad jeigu galėtume bent iš tolo įtarti, kad viena jų yra labiau išpareigojusi saugoti etines vertybes, o kita – kaupti kapitalą, galėtume ieškoti bent menkiausios nišos ir bent spekuliatyviai suvoktai meno „prekinei“ misijai, bet kadangi dabar tarp abiejų besikaunancių pusiu takoskyra yra ne vertybės, o tik jų vardijimas, įvardijimas, pervaldijimas, socialinei, kasdieniškajai meno funkcijai nelieka nė menkiausio plyšelio. Menas ištumiamas į savo ir tik savo autonomišką teritoriją, ir dar kartą kartoju – aukštajam, elitiniam menui dabar yra pats geriausias metas. Bet štai čia atsiranda kai kas viisių naujo: pagal savo mentalitetą, bendrą išsilavinimo lygį susivienijusios valdžia ir liaudis tyliai susitaria „sunaiinti“, „nukenksminti“ aukštają, elitinę kultūrą, nors taip nesenai dėl jos varžés ir pesési. Iš nežinių išnyra ir dar vienas paradoskas: politikų kalbas liaudis, masės perka lygiai taip pat ir ta pačia valiuota kaip pramoginį meną, vadinasi, arba politikų politinis diskursas yra tik humoreskų ir feljetonų lygio ir problematikos, arba populiarioji kultūra – šiek tiek jau atbuliniu keliu – į valdžios tribūnas perneša pačios liaudies mintis ir idėjas, o tokiu atveju išeitų, kad masinė kultūra kuria jau ne konkretūs autoriai, o koletyvas, pati bendruomenė, pati liaudis. Tiesa, jeigu sutiksime, kad pagrindinis demokratijos tikslas yra užgesinti, uždusinti asmenybę, netgi pačią asmenybės idėją, tada viskas atrodys logiška ir nuoseklu. Masės nušlavė asmenybę ir masės kalba asmenybės vardu. Kad ir kaip ten būtų, akivaizdu, jog rimtoji kultūra šiandien liko vien pati su savimi, jos skleidžiamos idėjos yra savarankiškas, uždaras pasaulis, neturintis nieko bendra su tikrove, kurią nai-viai vadiname demokratija. Tikrosios kultūros vartotojais liko tik senoji karta, dar atmenanti sovietmečio laikus, ir jauni meno profesionalai, žinoma, jeigu jie nepasirinko mases linksmiančio meno krypties. Taigi nieko nestebina, jog visagalė liaudis meno administravimo galias atiduoda tik savo rango atstovams. Svarbiausia, kad menui ir menininkams vadovautų, jų veiklą reglamentuotų tipiško, tai-gi žemesnio negu vidutinio intelektualinio koeficiento valdininkai, tada menininkai arba išvažiuos, arba kūrybiškai išsižudys (nutils, pereis į kitas savirai-

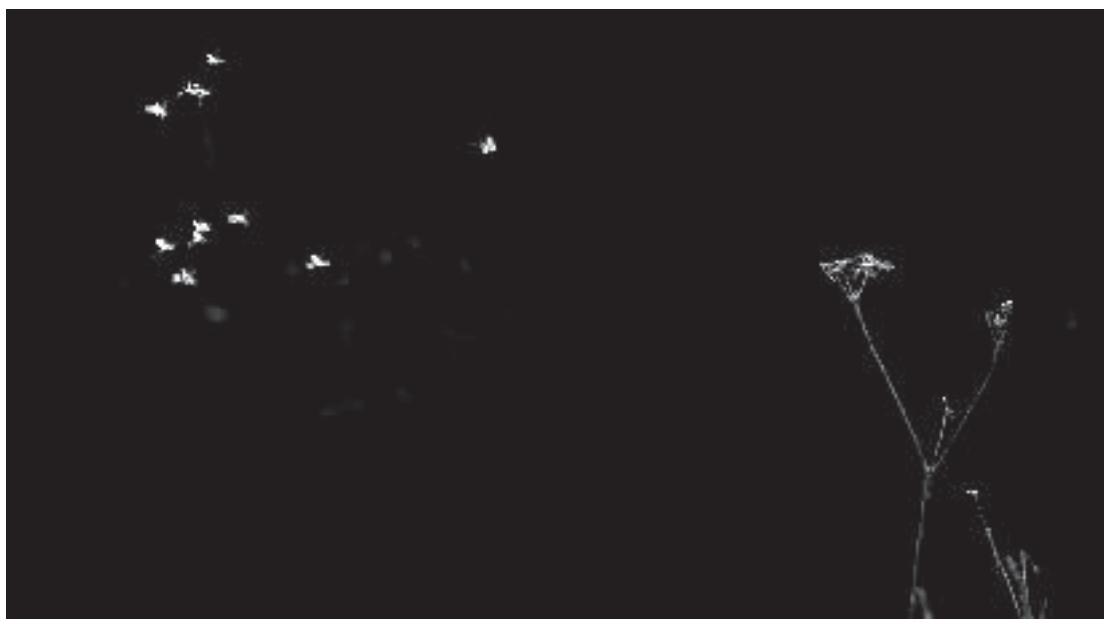
kos sritis, pasuks į viską dehumanizuojančią politiką ir pan.). „Nuoseklią demokratiją Aristotelis pri-lygino tironijai, kurios veiksmus apibūdino taip: „Engti tuos, kurie pranoksta daugelį bet kurioje srityje, pasmerkti myriop kilminguosius, uždrausti bendras puotas ir bendraminčių susibūrimus, uždaryti mokslo ištaigas (išskyrus valstybines).“ Ir aristote-liškai suformulavo tikrai Aristotelio vertą problemą: „Ideali valstybė kelia mums keblų klausimą – ką daryti su tais, kurie ryškiai išsisiskiria iš daugumos ne kokialais savaimine suprantamais dalykais kaip jėga, turtas, šalininkų gausa, o dorybėmis? Juk negalima išvaryti žmogaus iš valstybės už jo dorybes. Tačiau jo negalima ir priversti, kad paklustum daugumai. Tai būtų tas pats, kaip pasikėsinti į dievišką Jupiterio valdžią“ (cituojama iš E. Feguet studijos „Nekompetencijos kultas“ – „Kultūros barai“, 2010, Nr. 5, p. 75). Nuo Aristotelio epochos praėjo begalė laiko, tad šiandieninė demokratija išmoko susidoroti ir su aristote-liškoms problemomis. Pasirodo, vien direktyvinėmis ir administracinėmis priemonėmis (socialinės garantijos, atlyginimų dydis, konkretaus kūrinio reprezentacija ir pan.) galima pasiekti, kad menininkai, mokslininkai, apskritai asmenybės atsidurtų visuomenės užribyje, ir svarbiausia, kad bet kuriuo atveju atrodys, jog kalti jie patys. Liaudis tokią politinių gestų kombinaciją priims ir palaimins, tai bus jos atsiδėkojimas valdžiai už tai, kad ši išsklausė jos bal- są, iki aukštų tribūnų ataidėjus per *mass media* (pagrindinis aukštostios kultūros pakaitalas). Masės, ne- iškandancios, nesuprantancios net elementaraus aukštostios kultūros teksto, galės lengvai atsikvėpti: kam skaityti tai, ką parašė nevykėlis, nelaimingas visuomenės autsaideris? „Siekdamas neutralizuoti kompetentingus žmones, režimas stengiasi, kad deputatu rūmai tiek žinių paveršutiniškumu, tiek aistrų palaidumu būtų kuo panašesni į jį patį. Susidaro išpu-dis, kad minia vadovauja valstybei savo nuožiūra ir taip tiesiogiai, tarsi vyktu nuolatinis plebiscitas“ (E. Feguet, „Nekompetencijos kultas“ – „Kultūros barai“, 2010, Nr. 6, p. 72). Savo ruožtu valdžia taip pat lengviau atsikvėps: niekas nedrumis valdomųjų, „ganomųjų“ avelių protų ir sielų, jie supras tik tai, ką jų pačių žodžiais skelbia jų išrinkti apaštala. Pasiziūrėkime į šiandienines kultūros programas ir projektaus: kiek čia Vilniu – kultūros sostinių, kiek pramoginių festivalių ir turų, kiek pompastiku patriotiškų paminklų, neturinčių jokios meninės vertės, ir kiek mažai tylosios, tikrosios kultūros liudijimų bei išgyvenimų. Pažvelkime į šiandieninę mūsų švietimo sistemą, pamatyse, kaip tiksliai, tiesiog preciziškai ji pritaikyta visiems viskų niveliuojantiems demokratizmo dėsniams: „Gerai yra pasakės Nietzsche: „Šiuolaikinės švietimo sistemos esmė – pasmaugti išmintį, kad klestėtų taisykla ir kad laisvas protas nenukrypstamai riedėtu nutiestais geležinkelio bė-

gais“ (ten pat, p. 75). Ir štai būtent čia masės paskutinį ir galutinį kartą paliudija: joms su menu ne pakeliui. Menas turi kurti savo atskirą, tik išrinktiesiems tepavaldu pasaulį, nes muzikai reikalinga melodija, dailei – spalva, literatūrai – žodis, o tikrovėje, sociume jų nėra ir jau nebegali būti. Politika, savo sprendimus ir ižvalgas atidavusi minios feljetonams ir humoreskoms, liko be kalbos. Liaudis, masės, persiėmusios politinė demagogija ir iliuziškumu, taip pat liko be kalbos, nes žmogus juk negali kalbėti tūks-tančio žmonių žodžiais ir intonacijomis vienu metu. O literatūra kalba. Kiekviena knyga prabyla tik savomis intonacijomis, savo žodžiais ir laukia, gal – o stebukle! – kas nors ją supras?

Tad kas lieka menininkui? Paliudyti: „Paprastam žmogui susidaro išpūdis, kad Lietuvoje viena okupacinių valdžia nuolat keičia kitą, ir taip kas kelieri metai, nors į valdžią ateina vis tie patys broliai lietuviai. Valstybės statybą reikėjo pradėti ne nuo Valdovų rūmų už trečdalį milijardo, o nuo didžiulio kalėjimo, kur lengvai tilptų vagys, kontrabandininkai, kyšininkai, visokie „auditoriai“, „inspektorai“, „kontrolieriai“, viešųjų pirkimų organizatoriai, konkursų skelbėjai ir t. t., ir t. t. Jei nori ką nors statyt, pirma reikia išvalyti statybos aikštę.“ Paliudyti tiksliai žinant, kad niekas neišgirs. Nei valdžia, nei liaudis: „Dabar daug kas pasigražina nykias senatvės dienas, nuo ryto iki vakaro keikdamis valdžią. Aš taip nedarau – kokia prasmė, jeigu niekas negirdi! Juk jie daro viską, ką gali, ir dar triskart tiek, kiek geriau būtų nedarę“ (Romualdas Granauskas – „Metai“, 2010, Nr. 12, p. 99). Šiandieninis rašytojas pasako tai, ką yra verčiamas sažinės pasakyti, ir būtinai čia pat priduria, kad joks jo pasakymas, jokia jo ižvalga niekam nereikalinga. Išskyrus pačią literatūrą. Ir čia jos tragedija ir didybė. Tiesa, jeigu jau užsiminėme, kad ir liaudis, ir valdžia yra suskilusios į dvi antagonistiskas grupuotes, galėtume tikėtis, kad bent viena jų pirkis bent vienokį ar kitokį meninį produktą, kad lengviau perkastų savo priešininko anatomiją ir antropologiją. Bet, viena, elitinis rašytojas niekada nekalba kurios nors pusės vardu (užtat kokie paklausūs memuarai, nes jie visada liudija arba nuskriaustujų arba skriauodusiu puse), antra, net ir nuožmiausioje partinėje (taip pat ir visuomenės, masių) kovoje seniai dingęs tokos kovos būdus kaip argumentai. Dabar kariaujama sukauptais milijonais ir privatizuotais dvarais, vienuolynais, ežerais. Kas daugiau turi, tas ir teisus. O literatūra neturi nieko ir tuo didžiuojasi, – ir tokia laikysena labai prime-na Dievo paukšteli, gražiai paminėtą Šventajame Rašte: nesėja, nepjauna, o gyvena.

Štai taip ir išeina: Lietuvos valdžia menininką norėjo pažeminti iki nieko, sulyginti su žeme, o išėjo taip, kad išaukštino.

2011 m. sausis

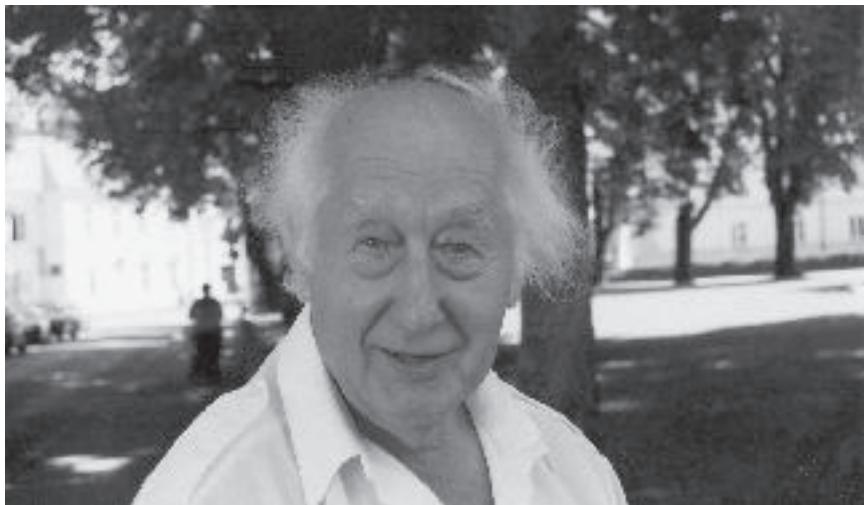

Mildos KIAUŠAITĖS iliustracija

10 Kūryba

Henrikas Algis ČIGRIEJUS

Rudenio mėnesienė. Linmarka

Romualdo RAKAUSKO nuotrauka

Vaiski rudenio mėnesienė plūsta ant visos žemės. Gražios jau ir taip. Toli ligi miškų nueina paslaptinė šviesa užlietas lygumos, kai kur nedidelė miglėlė, kai kur kaip žibukai švycioja kraujažolių ir peržydėjusių kiečių viršūnės. Laukuose jau rudo, višiskai jau rudo. Ir nors žinai, kad vasara grįš – kur ji dings negrįžusi, – širdž vis tiek supersti: ta vasara, kuri ateis, bus jau kita vasara. Kita. Ar belakstysis po ją visi tie, kurie šią vasarą laktė? Ką tu gali žinoti. O kitas rudo, kai ir jam jo laikas ateis, pasikartos lygai tok pat kaip šiometis? Taigi su tais pačiais, jaunais ir pagyvenusiais žmonėmis?

F. Milė yra sakęs: koks čia peizažas, jei nėra žmogaus. Tiesa, tuo metu gal gali jo ir nematyti. Tik svarbu, kad jis kur nors būtų. Ak, jei to taip labai reikia menui, tai gal ne pro šalį ir pačiam gyvenimui.

Mūsų lauko (buvusio mūsų) gale linmarka, žiltvėlės prie jos mėnesienoj dabar kaip kokia sidabrinė šluotelė. Reikia man paėjėti ligi linmarkos. Vasarą tai dažnai ten nulékdavau ir, atsisėdės ant pakraščio kauburio, po medeliu niekieno netrukdomas paskaitydavau. Ir dar ką nors užrašydavau. Miela man ta vieta..

Gal ir keista – visiems, kiek žinau, tokios rūšies duobės kvapas nėra pats maloniusias, netgi atviršciai, bet va man tiko. Ir taip nuo seniai seniai. Ypač

tiko, kai dar augindavom savo linus. Juos nurovę, ten merkdavom. Vaikai šokinédavom per liūlancius linų kūlelius pasitaškydami. Mums atrodydavo, kad galim lakstyti vandens paviršium. O kvapelinis paskui tai lyg rūgštokas, lyg gaižokas. Taip atsiduoda ilgiau vazelėje palaikytų gėlių kotai. Višada, kai tik tos gėlės išmetamos, aš prisimenu mūsų linmarką. Tai praėjė laikai. Dabar to kvapo nebér, linų čia niekas nebeaugina, duobėje dabar tik vanduo. Ir, sakyčiau, gana skaidrus. Vienam pakrašty suversti keli dideli akmenys – slėgai.

Nežinau, kodėl, bet man pasirodė, kad eiti per tokį gražų rudenio nakties lauką bus ir neramu. Gal kad per gražu? O kodėl ne, gal ir todėl. Be to, ir taip visko gal pasitaikyt. Šiaip ar taip, tik dėl to neramumo ir einu. Būtent. Tie sušvytuojantys pelynai, tos tolimos sodybos, vienas kitas žiburus, rudenio žolėse dar kas nors slypintis ir bet kada galintis tau iš po kojų pašokti. Gal netoli ese blūdinėja ir koks šuva, sodybose dabar jų negirdžiu, gal jau sumigę.

É, ar tik iš paskos kažkas tyliai tyliai, tyliai už šešėli neslenka? Greitai sustoju ir atsigréžiu. Nieko. Žinoma, kad nieko. Och...

Bet griovio pakraščiu kažkokis žvériukas tai nubėgo.

Prie linmarkos tylu, ar vanduo skaidrus, kol kas

negaliu ižiūrėti. Šiaip ar taip, bet labai drumzlinas gal neturėtų būti.

Ir kam man to reikia?

Na, kad tas linas toks. Linas linas, iš jo švarūs marškiniai, gražiausiai rankšluosčiai. Sava, miela sveikata. Jei yra namų dviosios, tai jos turbūt vilki lininius drabužiai.

Pastovėjau ir prisiminiau tévo pasakojimą, kaip mūsų kaimo toks savotiškas žmogelis, už penkis litus prisižadėjęs tévui ištraukti iš linmarkos linus per dieną, émęs ir ištraukęs per pusę dienos. Pasukui lėkės per lauką, pasišokinédamas ir visiems rékdamas, kad Antaną apmonijęs...

To keisto žmogelio nebér jau seniausiai. Viename kaime girti bernai jį užmušė. Pasižiūrėjau į žilvitelį. Stovi šalia toks šviesus.

Mūsų sodyboj šviesus tik vienas, virtuvės, langas, tas kambarys, kur dabar tévas ir du kaimynai – Broniukas su Lievanu – tebešinkuoja alų, anoj namo pusėj. Kai tieku ateina, greit neišeina. Net ir tada, kai nėra alaus. Lievanas moka kelis anekdotus ir tuos vis pasakoja. „Važiuoja žmogus į miestą pas sūnų ir veža jam karvės tešmenį...“ Kai jam primenama, kad jo anekdotai girdéti ir girdeti, jis tik nustemba: negi dar nesat pamiršę?.. Ir dabar vieną iš savo kelių gal pasakoja.

O Broniukas, ko gero, vėl apie savo tarnybą ge-

Etažerė

**Nerijus Cibulskas „Nutrinami“:
eiléraščiai. – Lietuvos rašytojų sąjungos
leidykla, Vilnius, 2012.**

aiškiausios / pavasario nakties lydinį“ (p. 7).

Knygos redaktorius Aidas Marčėnas N. Cibulską pristato palankiai, ižiūri ryškėjantį poezijos veidą jo tekstuose ir linki augti toliau, nes „gyvenimas – prieš akis“. Iš tiesų smagu skaityti tokias pirmąsias knygas, kai gali stebeti autorius pradžią, spėlioti, kur link pasisukus jo kūryba bei likimas.

Perskaičius N. Cibulsko eiléraščius iškilo ne tiek iš atminties dylantys, todėl siekiami išsaugoti vaizdiniai, kiek žiema. Sniegas, ledas ir šaltis – tarsi balta drobė, ant kurios poetas plonu teptuku tepa linijas ir elegantiškai laužo kreives. Taip, jo poezija labai tapybiška, toli nuėjusi nuo postmodernių koliažų, žaidimų ar ironijos. Viskas čia gana preciziška, nugladinta ir abstraktu.

Paradoksalu, bet būtent abstraktumas, kuris atsiranda iš daiktose gimstančios poezijos, autorių skiria nuo nūdienai artimo proziškos poezijos atsiradimo. Linkstama į klasiką, belaikiškumą. N. Cibulsko tekstai man kartais netgi šiek tiek primena Gražiną Cieškaitę, pavyzdžiu: „Cia jau paviršius. Žvaigždžių ryšlių / svoris lengviau išmatuojamas (...) Aš vėl neramiai krusteliu į sapno kraštą / toliau grimzta į tuščią ertmę“ (p. 34).

Tiesa, kartais atrodo, kad vienoje strofijoje sutelkiama kiek per daug kodų – juos sunku išsyk išgliaudyt, todėl negalima patirti pirmo perskaitymo malonumo, kuris ne tik skambėtų gražiais žodžiais, bet dar ir įsmigtų giliau į priesirdį. Taip atsiranda pavojus per daug užsižaisti žodžiais, vaizdais ir semantiniai krūviai.

Vienas labiausiai vykusių eiléraščių – „Permušimai“. Vien tai, kad siame tekste išlaikoma pagrindinė emocija ir apsieinama be vaizdų margumyno, kuria paveikė estetinį ir psychologinį išpūdį: „Diagaramos šokinėja. Tu dar nejudi, / kiekvienas raumuo įgrentas į grindis. / Nenoriu tikėti, kad tai užsitem (...). Vėliau klausausi, kaip pamazū išeini, / alkano lūšies letenom. Lauk, iš ilgo / mano širdies virpesių ritinio“ (p. 32).

N. Cibulskas debiutuoja be manieringos pozos ar maišavimo – tiesiog elegantiškai ir ramiai. Lieja žodžius kaip akvareles – kartais dėl grožio, kartais atverdamas skaitytojui naujų kosminių kanalų.

nerolo Plechavičiaus rinktinėje. Jis, kai tik kiek daugiau išgeria, apie tai ir apie tai. Ė, bra – tada vyrai supratę, kad vokiečiai juos nori apvest apie kertę, ėmę lakstyt į visas puses. Daug jų išlakstę, o pasiliukusiems buvę pašeliškai riesta. Vokiečiai tiesiog pasiutė – toje kuopoje, kur tarnavęs Bronius, buvęs šaudomas kas aštuntas... Jis, Broniukas, rikiuotėj stovėjės septintas, o jo didžiausias draugas Mykolas Abarius – devintas... „Va, kaimynai, liktenis, čia yra liktenis...“ Taip paprastai šiurpią istoriją baigdavo Bronius. Kažin ar ir ši vakarą apie plechavičiukus jis ką pasakoja. Gal jau nebe, gal jau vieną kartą bus atsibodenė. Šiaip jau žmogus jis nekvailas, netgi labai nekvailas.

Tai gal apie sovietinius „kurortus“? Ne, apie tuos jis niekad. O jei kartais kas primygintai užklausia, tai tik mosteli smarkiai ranka, lyg nubaidydamas kokią sparvą ar vapsvą, ir uždainuoja:

*Atlékė sakalėlis,
Atanešė laiškelį...*

Ir tai, be abejo, reiškia ne susitikimą su likimu, kaip jis latviuodamas sako – likteniu, o kietą kietą nusistatymą: „Na ir ką tu man padarysi?!“

Dabar sodyboj tylu. Tiesa, kai tas kambarys anojpusėj, ne ką ir galėčiau girdėti...

Gražu čia stovėt, bet kiek čia ilgai, darosi ir žvarboka. Eisiu namo, gal ten Broniukas – bus jau smarkiai įmaušės – vėl dalijasi šiurpiai prisiminimais.

Nér ko čia juoktis – žmogū anas įvykis taip paveikęs, taip supurtęs, kad liko visam gyvenimui. Kaip kokia žaizda, kuri negali užgyti, kuri vis su tvinksi ir supūliuoja. O ką tu manai – mirtis buvo taip šiurpiai arti, taip vos per plauką praėjo pro šalį. Giltinėlė į akis jau taip tiesiai buvo pasižiūrėjusi. Tiesiai tiesiausiai. Tai kas, kad Broniukas tada buvo kareivis, kareivis yra kareivis, su mirtim jis kontaktuoja nuolat, bet tas anas atvejis buvo išskirtinis. Labai labai išskirtinis. Kaip turi jaustis rikiuotėj, kai tave atskaičiuoja lyg daiktą, lyg aviną iš ban-

dos. Mūsyje dalykas vis dėlto kitas – yra galimybės, yra rizika, į tame šauna, bet ir tu šauni, vyksta bjaurūs mainai. Baisiausiai bjaurūs, bet mainai. Galimybė – o gal kulkiai ims ir praléks pro šalį. Kiek jų laksto, ir ne visi krinta. O čia? Kaip daiktą, kaip aviną. Eik! Eik ir stok ten!.. O ten yra jau pabaiga. Nereik iš Broniuko juoktis.

Nieks, po teisybei, ir nesijuokia, tik visiems gal kiek pabodė.

O žmonių, vis grįžtančių ir grįžtančių prie savo ir ne savo istorijų, daugybė. Reikia tik smarkiai ant kamštelio užminti. O ir aš pats? Tai jau tikrai, kad tik kiek, tuo: „Važiuojam kartą su dėde Baliu...“

Žvarbu jau apysmarkiai, mat esu apsvilkęs vien ploną švarkelį. Išėjės iš šiltio ir prirūkyto kambario. Kur dūmai, nesvarbu, kad tabokos, ten šiluma. Darbar jau ten ir dėdė bus grįžęs, prie uzbonėlio jau ten keturiese. Nieko – aš būsiu penktas. Papasakoju jiems porą gerų žydiškų anekdotų, manau, nebus dar girdėjė. Aš tai jų prisiklausės iš Liongino.

Anekdotai. Ir kas jų prigalvoja? Kas nors pirmas tai juk turėtų būti. Toks autorius, bet anekdotų autorai visada lieka nežinomi.

Ak, smagūs pasakojimai – nerimti jie, bet kaip padeda gyventi. Gyventi gyventi.

Taip tai taip, bet vienas kartas, kai nereikės nei esesininko, nei enkavėdisto, o tavęs nebebus. Kas bus, kai tavęs nebebus? Nebeatšaukiama. Bus juk bakstelta į tame pirštu (nei enkavėdisto, nei esesininko): eik! Išeik iš rikiuotės ir stok ten! Ir kaip tau viskas tada atrodys? Ogi gal niekaip. Nebebūsi, kaip ir nebuval prieš amžius, kaip prieš šimtą metų. Nebuval, kai Napoleonas ūžė per Lietuvą? Nebuvai, tavo vieta tada buvo tuščia. Ir ar tai tau buvo blogai? Ne. Nesisukiojai ir nesisukiojai po Vestministro rūmus – tavęs ten nér ir negalėjo, ir negali būti. Ar tai blogai? Tai kad nē kiek.

Nebuvėlis praeity nebūsi ir ateity.

Ir nieko nebus – nei to Broniuko, pro kurį mirtis, vos per plauką neužkliudžiusi, praėjo, bet vis

tieki kada nors užkliudys, nei to Lievano, kuris mo-ka tik kelis anekdotus, nei tévo, nei motinos, nieko – nei senelių senelių. Nei to Kazuko, kuris iš šios linmarkos traukė pašeliškai šarpiai linus. Nieko.

Kas bus, kai tavęs nebebus? Koks būsi, kai ta-vez nebebus?

O gal? Gal vis dėlto kažkas (ar kažkokas) dar ir būsi? Po nebebuvo. Nieko sau skamba. Gal matysi, girdësi, gal net užuosi? Galësi, sakysim, ir į šią lauką ateiti... Na, šitas laukas tai niekai, bet gal visur po gyvenimą maišyse. Maišyse, bet Jame nedalyvaus.

Ar nesam nuo mažumės mokyti tokios maldos „Tikiu“? Mokyti tai mokyti, mokyti ir išmokyti. Ir paskaitom, ir pakalbam, bet...

Kas čia toks baltas pralékė? Nepažystamas šuo, ne mūsų, mūsų juodmargis. Oi, kaip vaikystėj bi-jodavau šumų. Į mokyklą kai eidavau. Žegnodavaus tik ir žegnodavaus.

Ir va – nieko blogo neatsitiko, neprisimenu, kad koks baisingai būtų užpuoless. Aploti tai jau aplo-davo, toks jų darbas.

Lygumos yra lygumos, tiek čia vietas ir mén-e-sienai plačiai išsitiesti, nepaprasta savo šviesa už-kloti ir visokį augalą, ir visokį padarą. Kvaiš blaz-darą prie senos linmarkos. Blazdarą, kuris niekaip neišmoksta nusikratyti įkyrių mincių. Nors yra aiš-kiai skaičių ir gerai prisimena: įkyrių reikia atsi-kratyti – jei nori atsikratyti – tai jau tik visų ir iš karto. Visų ir iš karto!

Gera pasakyti, gera patarti.

Tiek jau to, dabar aš žiūriu į méniesieną, pa-é-jėjės į šalį, galėčiau surasti tokį matymo kampą ir pamatyti linmarkoj atispindinčią pilnatį. Pil-natį – į linmarką! Gervazas Maukelė matė pilna-tį šulinį.

Tiek jau to, eisiu greičiau namo, kur tikriausiai dar rasiu ir tévą, ir tuos kaimynus, dėdė gal bus jau parėjės, tai kad suskelsiu aš jiems porą gerų, iš Lion-gino išmoktų žydiškų anekdotų.

bario langas / į šiaurę / kambario knygos / į šiaurę / kažkaip žiauriai“ (p. 41). Žinoma, šiuos pavyzdžius galima kvestionuoti, bet teigiamu vibracijų mano re-cptoriams cituotosios eilutės nesukelia.

Malonumą teikia kiti eiléraščiai ir žodžių išlukstenimai. Vélines Vilniuje A. Valionis suskliaudžia į „W“, supermarketą vadina „turgus jėga“, „ac'zaib'sdc“, „Goolgota“ ir k.t. Sumaniai naudoja mas kabuciu, žvaigždučių ir kitų ženkliukų arse-na-las. Taigi kuriama savita grafinė raiška, kuri dažnai nustebina ne tik žodžių išdėlio jimu, bet ir atsira-du-siomis įžvalgomis bei įvaizdžiais: „Nemégstu ser-bentų. Serbentai yra ^ * / vislūs ir isteriški, laikosi būriais, / pūva irgi vienas šalia kito, raudoni. / Dujų pilni“ (p. 60).

Knygos pabaigoje pateikiama autorius vaikys-teje sukurta eiléraščio faksimilė ir nuotrauka su po-zuojančiu A. Valioniui bei siūlymu rašyti atsiliepi-mus apie eiléraščius į jo elektroninį paštą. Taigi su-laužoma postmodernaus autorius dingimo idėja – jis čia, gale knygos, ir netgi labai gyvas, visai ne stiklo bokšte, o interneto laideliuose – laukia atsilie-pimų kiaurą parą. Tai kuria itin asmenišką santykį su kürėju ir jo tekstu. Galų gale jis ir pats yra tekstas, suskliaudės savo vaikystę į nedidelių laikrašcio „Tie-sa“ skiautele 1977 m.

Manau, ši rinktinė sulaunks dar nemažai démesio vien dėl to, kad labai smalsu pamatyti, kokia kūry-binės programos kryptimi ir kaip pasikeitęs pasiro-do kūrybinis talentas antroje knygoje. Juk pirmają ne visada galima priimti už gryną piniagą. Taigi ne-praleiskite progos.

Artūras Valionis „Aptyksliai trys“: eiléraščiai. – Lietuvos rašytojų sajungos leidykla, Vilnius, 2012.

Po netrumpos pertraukos išėjo antroji Artūro Valionio poezijos knyga „Aptyksliai trys“. Vos pasi-rodžiusi, sulaukė pirmų teigiamų recenzijų ir pasi-džiaugimo nebe lyriškuoju, o humoreskišku auto-riau amplua, gebėjimu žaisti ir jaudinti vienu metu. Skaičiau tuos pasidžiaugimus dar nelaikiusi ranko-se knygos, taigi prie rinktinės įėjau su paskleisto pasi-kejimo šleifu. Pagaliau ją perskaiciau postmo-derniam knygų tonui pritinkamoje erdvėje – „Ak-ropolys“. Gurkšnelis kavos – gurkšnelis teksto. Ne-paleidau, kol neperskaiciau visko.

Šioje poezijos knygoje, prie kurios dizaino nagus prikišo „Vario burnos“ (o kiša nagus tik, be abejo, prie artimos savo meninių skonių kūrybos), gali-ma rasti du dalykus. Pirmasis – *bajeris*, antras – melancholija. Mintis dėlioti eiléraščius lyg juodas ir baltas trinkeles iš pradžių sujaukia knygos vientisu-mo idėją. Na, kaipgi taip? Tik juokesi, o štai jau ir tirpdina snaiges ant moters krūties. Paskui tie vad-i-namieji „rimti“ eiléraščiai tarsi apsaugomi nuo per-deito lyriškumo žaidimais ir ironija. Žinoma, tokį ma-

nevra galima suprasti tiesiog kaip būdą rinktinėje su-derinti du savo lyrinius amplua, nes dvi knygos būtų per platus laukas.

O jei kalbėtume apie knygos minusus... Bėda ta, kad daugelis A. Valionio filologinių juokų, žaidimų ir samojų kartais ima ir nepataiko.

Kaip pavyzdį galiu pateikti sceną iš gyvenimo. Tarkime, A. Valionis tampa DJ Artūru, kuris pasi-šauna vesti vakaro programą, t. y. leisti muziką dar nenuisikusiem, bet apsilusies svečiams. Progra-ma prasideda – vieni paskui kitą skamba seni po-pmuzikos *gabalai* ir šmaikštūs *remixai*, kurie iš pradžių juokina, bet vėliau pradeda visai nepatiki. Mažas juokas virsta išstetu ir jau nebejuokingu vakaru. Taigi nuslystama nuo ribos brūkšnelio į blogą puse-ę. Štai, žiūrekite, pateikiu pavyzdžių iš knygos: „diewa ži * bet kaži“ (p. 7), „gaji laiko pantera, / gaji kaip / pantera“ (p. 34), „Nieko nėra neimanomo, / jei viskas yra įmanoma, / bet viskas nėra įmanoma / arba viskas nėra neimanoma, / kai nieko nėra įma-nomo, / bet niekas nėra neimanomas“ (p. 57). „kam-

12 Kūryba

Edita NYORK

Baltas lapas ant stogo

Niekada nemaniau, kad taip smagu sėdėti ant stogo. Kai įsimylėjelių pora užlipa ant paties aukščiausio stogo mieste ir vienas kitam žada nukabinti žvaigždes nuo nakties dangaus – tai meilė. Bet aną-kart čia sėdėjau viena, kaip ant delno matėsi visas į skruzdėlyną panašus miestas. Man į draugiją prasėsi purūs balti debesys, kurie įžūliai paslėpdavo sau-lę. Tą dieną norėjau pabėgti ten, kur manęs niekas neras, norėjau pailsėti nuo žmonių, kalbų, troškau susilieti su tyla. Kiekvienas iš mūsų kartais patiriaime akimirką, kai trokštame pailsėti patys nuo savęs, nuo sprendimų, kuriuos privalome priimti, nuo at-sakomybės, kuri mus dažnai veda į neviltį, mėgina-me atsiplėsti nuo žemės ir suprasti, kodėl mes gyvename. Galime trumpam atitrūkti nuo visko, bet nuo savęs nepabėgsime...

Stebėjau žmones – skubančius, lekiančius; rodės, net žinau, ką jie galvoja. Kiek dabar jų norėtų sustoti ir atsikvęti, kiek jų svajoja, kad problemos pagaliau pasibaigtu, kiek žmonių šiuo metu maldauja Dievo, kad jų artimieji pasveiktų... Taip pasinėriau į šias mintis, kad net išpylė šaltas prakaitas – juk pati pabėgau iš miesto, kad negalvočiau ir negirdēčiau savęs... Ironiška. Nuo realybės niekur nepaspruksi, – pamaniau ir nejučia užmerkiau akis...

Jeigu nežinočiau, kad ant stogo esu viena, pamatyčiau, kad mane kažkas stebi. Apimta keisto jauso atsimerkiau ir atsisukau atgal. Žinoma, nieko ne-

buvo. Gal tai tik ramuma, kuri smelkėsi į mano kūną. Kai saulė ēmė stipriau krenti veidą, vėl užsimerkiau, norėdama pasisemti jos energijos. Po aki-mirkos ant peties pajutau ranką – supratau, kad tikrai ne ramybė ką tik palietė mane. Bijojau atsimerkti, nežinojau, ką išvysiu stovintį už nugaros. Visgi sustingusi iš baimės atsisukau... Tai buvo vyriškis. Tą akimirką nesupratau, nei kaip jis čia atsidūrė, nei kodėl negirdėjau jo žingsnių, tik persmelkė klausimas: kas dabar bus ir ko šiam žmogui iš manęs reikia?

Jis stovėjo ir žiūrėjo man į akis, rodės, skaito min-tis. Nežinau, kodėl nepradėjau šaukti. Juk ne kas-dien ant stogo gali sutikti pasiklydusių žmonių. Sto-vėjome keletą sekundžių tylėdami ir žvelgdami vie-nas į kitą. Pajutau, kad mano lūpos nejučia ištarė „labas“, tačiau nepažistamas tylėjo. Aš dar kartelį pasisveikinau, jau garsiau, bet jis vis tylėjo. Pagaliau nepažistamas patraukė ranką man nuo peties ir atsiėdo ant senos metalinės dėžės. Turėjau du pa-sirinkimus: apsisukti ir palikti savo ramybės oazę ant stogo arba atsiesti šalia nepažistamojo ir sužinoti, ko jis ieško taip arti debesų ir taip toli nuo žmonių. Vienas žingsnis atgal, vienas žingsnis į priekį. Aš apsisukau ir žengiau link durų, kurios veda į miesto šurmulį. Prieš jas atidarydama dar žvilgtelėjau į atklydėli, kuris stebėjo slenkančius debesis. Tą se-kundę jis atsisuko į mane ir vėl pažiūrėjo į akis. Už-

dariau duris ir né nepajutau, kaip atsisėdau ant me-talinės dėžės šalia nepažistamojo.

Kurį laiką sėdėjom tylėdami, nejauki tyla mane varė iš proto, tačiau nesumojaus, ko turėčiau klausti žmogaus, kuris net „labas“ neištarė. Keletą kartų gi-liai atsidūsėjusi suvokiau, kad jam ta tyla visai ma-loni, jis né nelaukia, kai pradėsiu kalbėti. Dabar ma-nęs jau netraukė ramuma ir apmąstymai. Rūpėjo, kaip čia užklydo ir ko ieško šis keistuolis. Kadangi jis su manim nešnekėjo, įžūliai į jį įsistebelijau, stengdamasi pastebeti visas bruozų detales, lyg ta-pycią portretą.

Jo dar visai neseną veidą slėpė poilgė barzda, pa-lei akis įsirožiusios kėlios raukšlės – ne senatvės, o juoko. Iš to supratau, kad gal jis ir nemégsta daug šnekėti, bet, matyt, yra laimingas žmogus, daug šyp-sosi ir juokiasi. Gilios akys atrodė sklidinos patirties ir slėpė neeilinę gyvenimo istoriją. Randuotos atkly-dėlio rankos išdavė, kad skausmas jam nesvetimas. Kuo ilgiau į jį žiūréjau, tuo labiau norėjau pašnekėti, bet kažkodėl jaučiau, kad neturiu to daryti. Man pasidarei smalsu, kaip baigsis ši situacija, kuris pirmas pakils nuo metalinės dėžės ir neištvėrės spen-giančios tylos paliks vienišą stogą toliau laukti už-klydėli, ieškančių ramybės. Tačiau tą pačią akimirką supratau, kad abu mes pasiliksime čia dar ilgai, bent jau tol, kol ménulis užleis vietą saulei.

Štai nepažistamas ikišo ranką į kišenę ir išsi-

**Vanda Juknaitė „Tariamas iš tamsos“:
pokalbiai. – Lietuvos raštojų sąjungos
leidykla, Vilnius, 2012.**

Vanda Juknaitė yra autorė su patikrintos koky-bės ženklu. Jokio skirtumo, koks žanras pasirinktas – romanas, pjesė, dokumentika – jos tekstuose daugiausia lemia ne žanrai, stilius ar postmodernistinis diskursas. Tiesiog V. Juknaitės literatūrinė nuožauta yra tarsi kerpė, auganti ant medžio miesto centre: iškart sureaguoją į teršalus ir atspindi ekolo-ginę miesto padėti. Taip ir jos kūryba visų pirma atsiliepia į šiandieninės visuomenės kuriamą aplinką. Sužadinti švelnumą arba priversti žmogų susi-mąstyti galima visai nekaltais, didaktika nekvepiantais būdais. Pavyzdžiu, prakalbinant vaikus.

Knyga „Tariamas iš tamsos“ pirmą kartą išleista prieš penketą metų, kaip skelbia informacija leidi-nio nugarėlėje, išversta į hebrajų kalbą, iutraukta į mo-kyklinę programą, ekrанизuota... Taigi visi tie, kurie buvo viena ausimi girdėję, viena akimi užmetę, da-bar turi progą prisiminti, kad tokia knyga yra, ir ją paskaityti, patikrinti vėl jos nugarėlėje skelbiama tie-są, jog kūrimys unikalus ir su niekuo nelygintinas.

„Tariamas iš tamsos“ idėja visai paprasta: V. Juknaitė kalbina įvairaus amžiaus ir socialinės klasės vaikus. Pirmi kalbinamieji – bambliai, kurie lyg kokie mediumai transliuoja mintis apie meilę, gyvenimą, mirčių ir kitus abstrakčius, filosofinius klausimus. Vėliau knygos ritmas kinta: klausinėjami įvairias regos, klausos, kalbos ir proto negalias tu-rintys vaikučiai, taip pat stebinantys savo brandumu. Nuo jų pereinama prie problemiškų paauglių, kurie, ne kartą pagauti už kriminalinį elgesį, išlieja V. Juknaitei savo skausmą ir primena varg-šus, užspėstus žvėrelius. O štai berniukas, kilęs iš daugiaavaikės krikščioniškos šeimos, tiesiog per tekstą spindi dorovinga laikysena.

Kartais atrodo, kad V. Juknaitė provokuoja vai-kus pačiais aštriausiais, jų gyvenimą vertinančiais klausimais. Pavyzdžiu: „Tau, mažai mergytei, gy-venimas suteikė tiek daug skausmo. Ką tu apie jį galvoji?“ (p. 46), „Ar buvo tavo gyvenime kas nors, ką galėtum prisiminti su džiaugsmu?“ (p. 94) arba

„Kai šeimos narių tiek daug, neišvengiamai tenka vieniem kitais rūpintis, taikytis, dalintis. Šiuolaiki-niai žmonės nuo tokų dalykų suserga depresija“ (p. 160). Tokie klausimai, rodos, atsakantį iš anksto pastumėja atlkti nuogą išpažinti. Idomu, kad daugelis vaikų paneigia pesimistinius nusistatymus ir į pasaulį žiūri viltingai.

Nors knyga priskiriamas suaugusiuų literatūrai, autorė teigia: „Nedrįstu sakyti – ji skirta suaugusiems. Daugybė suaugusių žmonių niekada nesu-auga“ (p. 7). Skaitydama pokalbius su vaikais, as̄ savo galbūt jau suaugusiosios žvilgsniu mačiau ne tik pašnekovus, gebančius filosofuoti it kokie ma-zieji princai ir tą pačią akimirką nuklysti į pokalbius apie žaidimus ir pomėgius, bet ir jų šeimų situacijas. Ne veltui bene kiekvienas vaikas kaip svarbiausią dalyką savo gyvenime įvertina bendravimą.

Taigi šie pokalbiai galėtų būti puiki šiuolaiki-nių šeimų analizės medžiaga, nes juose kaip ant delno matyti vaikų, augančių skirtingoje aplinkoje, požiūris ir psichologinė sveikata. Didžiausia nuodėmės našta tenka motinoms, kurios dėl vie-nų ar kitų priežasčių nepajėgia rūpintis savo atža-lomis. Taigi tokie be mamos meilės užaugę vai-kai – mažieji nusikaltėliai – tiesmukai apibūdina savo padėti ir fatališką norą būti suprastiems bei užjaustiems.

„Tariamas iš tamsos“ yra liūdnai linksma, gražių minčių ir švelnumo įkvepianti knyga. Tokia stotelė, kurioje galima trumpam sustoti ir pamiršti savo ego-centrizmą, abejingumą ir nuovargi. Vaikiškos min-tys veikia kaip senovės žynių kalbėjimai su dvasio-mis, nes vaikai dar nėra per daug nutolę nuo amži-nybės paslapcių ir tikrumo.

Jurga TUMASONYTĖ

traukė baltą popieriaus lapą su rašikliu. Pasirėmės ant kelio brūkštelių tris žodžius ir ištiesė man. Lape buvo parašyta: „Gyvenimas – tai stebuklas.“ Siek tiek sutrikau. Kodėl jis negalėjo to pasakyti garsiai? Net dingtelejo, kad gal tai koks Dievo siūstas angelas, turėj misiją irodyti man, jog gyvenimas pilnas stebuklų. Bet kadangi aš šią tiesą žinau ir stebuklais tikiu, nusprenčiau, kad tai vis dėlto žmogus. Perskaiciusi nepažtamojo užrašytus žodžius, atidaviau jam lapą atgal. Jis vėl émė rašyti. „Visada šypsokis, nes šypsena suteikia gyvenimui spalvą“, – toks buvo antras sakinas. Neištverusi nežinomybės ir keistos situacijos, paémiai iš jo popieriaus lapą su rašikliu ir brūkštelių klausimą, kuris man padėtu suprasti, kas vyksta: „Ar Jūs nemokate šneketi? Gal esate kurčnebylys?“ Žmogus nusiypsojo, o skruostuose išryškėjo be galio žavios duobutės, bet ir vėl nieko neatsakes émė rašyti. Labai laukiau jo paaikiinimo – dar niekada neteko bendraudinti su žmogumi, kuris atsakinėja rašydamas ant popieriaus. „Aš esu laimingiausias žmogus šioje žemėje, nes tikiu gyvenimui. Jis – neišsenkamas galimybų šaltinis, tik reikia mokėti su saiku jas semti. Daugelis žmonių persistengia; kai nebegali panešti savo troškimų, juos apsemia problemos, nelaimės, jie nemoka mėgautis tuo, ką turi.“ Nesiukėjau perskaityti tokio ilgo sakinio, privertusio mane susimastyti. Supratau – sis žmogus turi ypatingą aurą, tačiau yra netekęs dovanos kalbėti, o galbūt ir girdėti. Paklausiau jo: „Ką jūs čia veikiate?“ Atsaky-

mas buvo trumpas: „Tą patį, ką ir tu, – semiuosi įkvėpimo.“ Dar brūkštelių, kad čionai užklysta nuolat ir visada sutinka naujų besiblaškančių sielų. Pasirodo, sis stogas ypatingas, nes namas čia stovi jau daugybę metų, keičiasi tik žmonės, kurie ateina pasikalbėti su dangumi. Man pasisekė, kad sutikau šį žmogų, jis įkūnijo visus atsakymus, kurių šiandien ieškojau taip aukštai, pasislėpusi nuo žmonių ir trumpam atitrukusi nuo realybės.

Labai norėjau sužinoti nepažtamojo gyvenimo istoriją, kas nutiko jam, kada jis prarado gebėjimą kalbėti, girdėti, tačiau nenorėjau jo liūdinti; supratau, kad jis man pasakė viską, ką norėjo, viską, kas buvo skirta man. Pajutau, jog metas gržti į realybę. Atsistojau, pažiūrėjau jam į akis. Jis matė, kad mano akys pilnos dėkingumo, žodžiai čia būtų bereikšmiai. Ištiesiau ranką, norédama jam atiduoti baltą popie-

riaus lapą, kuriame buvo surašyti ypatingi žodžiai, mintys, sakimai, tačiau jis neištiesė savosios – supratau, kad tai skirta man.

Artėjau durų link, pravėrė jas, žengiau vieną žingsnį ir tą akimirka stebuklingu aiðu nuskambėjo sakiny: „Kai mes kalbam, žmonės ne visada mus girdi, baltas popieriaus lapas ir žodžiai, užrašyti jaime, pasilieka amžiams. Kartais žmonės lengviau supranta gyvenimišką tiesą, kai mato žodžius prieš akis. Kalba – tai dovana, tačiau reikia mokėti skleisti žodį ir minti taip, kad tavęs klausytų ir norėtų išgirsti.“ Tai buvo nepažtamojo balsas. Stovėjau tarpdury lyg užburta, tą sekundę viską supratau. Kai nusileidus į miestą išsimaišau tarp skubančių žmonių, mano mintyse nekirbėjo nė vienas klausimas, aš turėjau baltą popieriau lapą, kuriame buvo visi atsakymai...

Menininké nuo blakstienų iki pirštų galiukų: rašytoja, tapytoja, renginių organizatorė. Tačiau ji visada prisistato kaip paprasta mergaitė, kurios svajonės pildosi, nes ji jomis tiki. Tarp Airijos ir Lietuvos gyvenanti dvidešimt aštuonerių metų Edita kurti pradėjo dar mokykloje. Per matematikos pamokas, kai visa klasė rašydavo kontrolinį, ji pamokos pabaigoje mokytojai vietoje išspręstų uždavinį atiduodavo sukurtas eiles. Tapymas ir drobė jaunai rašytojai, niekada nesimokiusi dailės mokykloje, tapo emocijų „sutrauktukais“, teptukas buvo vienintelis išsigelbėjimas apėmus liūdesiui, tačiau jos darbuose niekada neatsispindi niūri nuotaika – paveikslai pilni spalvų ir šilumos. E. Nyork taip ir netapo žurnaliste, kaip svajojo nuo vaikystės, bet Klaipėdos kolegijoje baigė kultūrinės veiklos vadybos studijas, o nuvykusi į svečią salį, Airiją, Dubline įkūrė pramogų ir idėjų studiją „Five star Fun“, kuri organizuoja įvairius renginius, koncertus, festivalius ne tik lietuviams, bet ir airiam.

**Violeta Šoblinskaitė Alekса,
Tyruliukoose viskas gerai. – Kaunas:
„Kauko laiptai“, 2012.**

Vieša paslaptis – romanus (arba tai, kas pavaidinta romanu) skaitytojai renkasi, o ypač perka geriau. Tokia šių dienų paklausa, ne kitokia ir pasiūla. Leidykloms svarbu sukurti akį traukiantį knygos virselp, ant kurio, be pavadinimo, dar puikuotusi ir „stebuklinga“ nuoroda – romanas. Todėl be galio džiugi ir kiek netikėta šiumetėse knygų lentynose aptiki Violetos Šoblinskaitės Alekos novelių knygą „Tyruliukoose viskas gerai“.

Dėl pirmo išpūdžio knygą buvo galima apibūdinti ir mažiau įpareigojančiu žanru – novelių romanu. Tai nebūtų didelė apgavystė: autorės tekstai néra padriki, juos sieja labai stiprus siūlas – miestelis, kuriame novelių personažai gyvena, ruošiasi gyventi ar yra su juo dar kaip nors kitaip susiję. Tačiau rašytoja, regis, panoro būti itin sažininga skaitytojui (ir savo pačios) atžvilgiu, tad nepabijojo išisprausi į gana griežto žanro – novelės – rėmuis. I juos sunkoka išilpti, nes kiekvienas nukrypimas į šalį, detalesnis aplinkos aprašymas, dramatiškumo stoka, kulminacijos arba pabaigos trūkumas kalba apie priartėjimą prie apskymo. Kita vertus, ne tokia ir didelė si problema, apskymas ir novelė – sinonimiški, giminingi žanrai, priešingai nei romanas.

Tyruliukai – autorės pramanytas miestelis, kuriame gyvena (-o) paprasti, kasdienybės rūpesčiuose paskendę žmonės. Kaip ir 2003-iaisiais išleistame romanė „Vilkų marti“, Tyruliukoose autorė meistriskai vartoja šnekamąją kalbą, dažnai pasitelkda archajinę-tarmišką kalbėseną. Tarmiškumo novelėse tikrai ne per daug, jis natūralus, kaip ir bet

kuriame nedideliamė šiandienos Lietuvos miestelyje – dalis kalba tarmiškai, dalis bendrine kalba, bet ir toji dažniausiai atmiešta vienu kitu tarminiu žodeliu. Žinau, nes ir pati taip kalbu. Dėl šios priežasties kartais sunku išpėti, nuausti vienos ar kitos V. Šoblinskaitės Alekos novelės vyksmo, taip pat ir rašymo, laiką. Nors jis čia visai nesvarbus. Tai kas gi rūpi autorei? Kokios intencijos vedama ji „užraše“ tyruliečių gyvenimo epizodus, vertus šio dramatiško, kondensuoto žanro?

Autorei svarbu išryškinti eilinių kaimo žmonių santykius, dramatiškus likimus, netikėtus gyvenimo posūkius ir stojošką personažo laikyseną susidūrus akis į akį su likimu. „Tyruliečiai“ neieško nuoptykių, nelaukia „geresnių laikų“, visiems jiems atima Simonos („Išskirtinis interviu“ p. 18-26) būsena: „Simonai jokių nutikimų nereikia. Ko jau ne, tai ne. Keistis dera pasauliu, metų laikams (...) O jos gyvenime viskas turi būti stabilū. Nenoriu suklaidinti skaitytojo – tai nereiškia, kad tie gyvenimai ir yra stabilūs ar net nuobodūs. Kitaip argi būtų galima kūrinis vadinti novelėmis? Kaip karta pasakė J. W. Goethe: „Kas yra novelė, jei ne įvykis, nepaprastas atsitikimas.“ Būtent įvykis (fizinė ar dvasinė plotinė) arba įvykių sintezė yra šių kūrinii atspirties taškas, vedantis į netikėtą atomazgą.

Noveles jungiantis leitmotyvas – ne tik įvairios personažų sąsajos su Tyruliukais, bet ir kvapo, kaip vyenos iš stipriausiuosius, išryškinimas: „Taip, gyvenimas visados pilnas įvairiausiu kvapu. Kas bevyktų, kvapai lydi kiekvieną žmogaus žingsnį. (...) Kvapas lieka glūdėti kerčiose net tada, kai namai

ištuštėja“ (p. 10). Kvapai, kuriuos išskiria autorė, skaitytojų dar giliau įtraukia į semantinį kūrinio lauką, nes yra pažįstami ir savi lietuviškai-kaimiškajai tradicijai. Kas gi nežino, kaip kvepia duona, gervuogės, mėšlas... Apskritai V. Šoblinskaitės Alekos novelės labai lietuviškos, pabrėžiančios tradicinę seną lietuvio pasaulėjautą, t. y. – tos pasaulėjautos likučius. Prašau skaitytojo neisišigasti kaimiškosios tematikos atspindžių (keista, bet daugelis vis dar skundžiasi, esą lietuvių rašytojai tik apie kaimą ir rašo) – ne tai čia svarbiausia ir ne tiek jos, tos kaimiškosios tematikos, čia daug, kaip gali pasiodyti. Svarbu tai, kas likę iš tradicinio Lietuvos kaimo / miestelio, kiek dar archetipinė šiandienio lietuvio jausena santykije su savimi ar su kitu žmogumi.

Tyruliukus autorė priešpriešina miestui: išėjusieji gyventi į didmiestį nuolat ilgisi kaimo, kiti ten bėga nuo miesto „bacilių“ ir triukšmo, tretieji – pasitikt (ne)tikėtos mirties. Tačiau Tyruliukai nėra kažkokia tvirtovė, apsauganti nuo bėdų ir nelaimių, čia kaip ir visur: kiekvienoj troboj / galvoj – savi rūpesciai. Gerai, kad autorė išgalvojo Tyruliukus – realus geografinės vietovės pavadinimas „atmetė“ dalį auditorijos. Dabar skaitytojas Tyruliukus gali priimti kaip savo namus, tėviškę ar giminių kraštą. Ne praeitį, ne istoriją, ne prisiminimus, o šiandieną. Būtent – šiandienė lietuvio, turinčio ryšį su kaimu, jausena.

V. Šoblinskaitės Alekos novelių kompozicija tradicinė – apie pagrindinį personažą sužinoma pamažu ryškėjant autentiškomis jo gyvenimo detailems. Tokiu būdu kuriama intriga, kuri ir yra pagrindinis autorės novelių variklis. Kai kur jos lyg ir trūksta, tačiau jidėmiau pažvelgęs pamatai, kad įvairios dvasinės ar fizinės personažų traumas su ardo išprastą kasdienio gyvenimo tékmę, kurdamos netikėtą fabulą. Negaliu nepaminėti, mano manymu, stipriausią ir disciplinuočiausią, igyvendinančių visus žanro lūkesčius novelių „Draskės“ ir „Anyžių skonio ledinukas“. Čia kiekviena teksto kompozicijos detalė, kiekvienas aprašymas svarbus semantiniams kūrinio laukui, o prasminiai akcentai nuosekliai veda kulminacijos link. Labai stipri pasakojimo pradžia, netikėta šokiruojanti pabaiga ir vientis struktūros modelis sukuria užbaigtą kūrinio išpūdį ir, svarbiausia, ilgam pasilieka skaičiutojo atmintyje.

Miglita KAŠETIENĖ

14 Kūryba

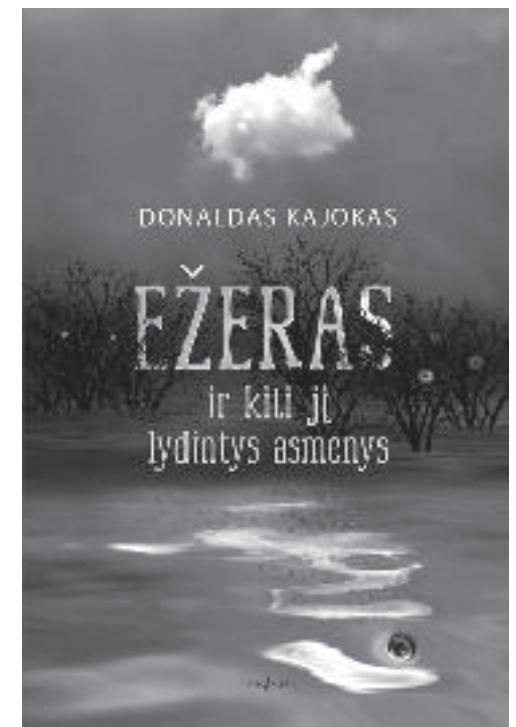
Ramutė DRAGENYTĖ

EŽERE, arba *Viskas lygiai taip ir sykiu visai visai kitaip*

Sapnavau, buvau ežere. Dvi paros purtė šaltis ir drumstėsi vanduo. Paskui dvi paros drumstėsi vanduo ir purtė šaltis...

Pirmojo Donaldo Kajoko romano „Kazašas“ (2007) siužeto nepamenė – tik paties pavadinimo *kas aš esu* kodutės kryptį. Užtat antrojo romano siužetas įstrigs ilgam, neleis pamiršti ir pats romano pavadinimas „Ežeras ir kiti jų lydintys asmenys“*. Ir kas gi čia galėtų būti: poeto poetinių *papoetėjimai*? – paklaustų skeptikas? Ne, ogi visiškai siužetinis romanas, artimas magiškajam realizmui. Vyksmo vieta ir laikas lyg ir realūs: dvaras prie ežero, netoli esantis mažas provincijos miestelis, dar siek tiek miestas, veikiausiai Kaunas. Laikas – apytikriaiai beveik nūdiiena, štai pagrindinis veikėjas Gabrielius Aušautas esas kompiuterių specialistas. Kita vertus, ten, kur jis atvyksta, – i dvarą prie ežero, laikas lyg ir

neegzistuoja arba egzistuoja priklausomai nuo veikėjų fantazijos. Dvare neleidžiamama naudotis jokiomis technologijomis, net paskambinti vykstama į netoli esantį miestelį. Tarkim, čia vis dar realizmas, nors sunku išsivaizduoti nūdienos Lietuvoje paežerėje stūksantį dvarą, kuriame gyvenimas atsilieka po rašimtmečių: „Varge tu mano, kur jis atsidūrė? Kaži kokia XVIII šimtmečio atmosfera, kur nėra beveik jokių modernaus pasaulio pėdsakų, kur nelauktai pastebi, jog egzistuoja vanduo ir rūkas, medis ir žolė, kur niekas, regis, neskuba (...)“ (p. 67). Dar daugiau – ežeras tai vieta, kur Gabrielius pastebi ne tik esybes, bet ir nesybes. Taigi, kai realus pagrindinis veikėjas susitinka su išgalvotomis mūstinėmis būtybėmis – nesybėmis (*anatomis*, budizme reiškiančiomis būtybes be savasties), kuriomis iš pradžių lyg ir stebisi, o vėliau prie jų pripranta (taip nejučia pri-

pranta ir skaitojojas), prasideda magiškasis realizmas – fizinis ir metafizinis pasaulis, realybė ir fantazija susipina, persimaino, dengia viena kitą, prasikiša ir, žinoma, veda prie tragiskų įvykių. Šios būtybės nuosekliai, išmaniai ir įtikinamai aprašyti Gabrielius rastame „Žaliajame sąsiuvinyje“, tartum J. L. Borgeso „Pramanytų būtybių knygoje“. Net kyla įtarimas, ar tai autorius meistriškai aprašyta, ar nusirašyta fikcija: išsigalvojimai pilni aliuzijų ir kodocių. Sąsiuvinyje bylojama, kad kiekviena nesybė turi liaudyje paplitusius pavadinimus: dievesiai, dzebu-kai, silpukai, tyločiai, šikdarbiai, lyjalai, voraklynai, gražiaciulbiai, pirstmerges ir kitos gražais lietuviškais žodeliais įvardyto nesybės. Viena jų, pavadin-ta XXXXX (Sarežė), ir būsiąs pats įasmenintas Ežeras, romano epicentras, sutirtintos energijos laukas, keliantis erdvęs ir laiko vibracijas, nuvedantis

Robertas KETURAKIS

Kas šviečia pro kasdienybę

Reginos Jasukaitienės novelėje „Pusryčiai po lie-pomis“ (nesvarbu, esė ar novelėje) iškart atskleidžia būseną, nuotaika, ramus, kartais užgautas drovaus liūdesiuko žvelgimas į pasauly ir save, tikslus detalių įvardijimas ir poetinis švytėjimas, – tai išlieka visoje jos kūryboje. Net publicistiniai etiudai („Superku laiką“, „Prieskonis prie atostogų“, „Pasivalikščiojimas po Isos slėnį“, „Žoliautoja“ ir kt.) persmelkti atpažinimo džiaugsmo ir netikėtų atradimų nuostabos, be kurių apskritai neįmanoma ne tik kūryba, bet ir gyvenimo paslaptių blykstelėjimai.

Šiandieninis mūsų gyvenimas vis agresyviau diktuoją būtinybę tenkintis, regis, kasdieninę egzistenciją palaikančias ryšias: vaikų ir tėvų santykiai, vyro ir moters bendravimas, žmogaus ir jo namų vieta pa-saulyje, gimtinės ir „pasaulio žmogaus“ supriehini-mas... Visą tai – žmogus ir jo aplinka, pasirinkimas tarp atradimų ir praradimų (atrodo, gali keistis vieto-

mis, turėti vertybų statusą ar neturėti, sukelti ilgesį ar pasipiktinimą išdavystėmis arba nejautrumu) – laikina ir nesvarbu. Kalte kalantis gyvenimo ritmas, aki-mirkšniu ar dėl pragmatiško sandėrio lyg voratinklis blykstelėjės ryšys palieka sąmonėje (ir sieloje) pavojingiausią užkrata: viska galima nesunkiai, be dides-nės įtampos ir svarstyti pakeisti, sukeisti, palikti, už-miršti...

Tačiau bet kuris žmogus yra vienintelis. Net angelas negali pakeisti. Net mirtis.

Ir gyvenimas yra vienintelis.

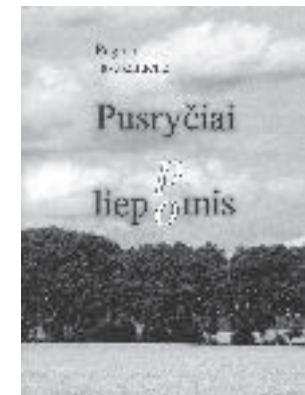
Šitas jutimas ir žinojimas persmelkia kiekvieną knygos puslapį. „I puodelį įkrenta peržydėjės lie-pžedis (...) lapelių mirgėjimo žaismėj teka akimirkos trapumas ir amžinybė vienukart“ („Pusryčiai po lie-pomis“).

„Dievas norėtų, kad mes kiekvienas atrastume sa-vajį Liepsnojančią krūmą ir prieitume prie jo nusiau-

apavą – savo pasipūtelišką išdidumą ir tariamą visa-žinystę palikę stebuklo prieigose. Stebėdami. Nuste-be. Ir vėl iš naujo klausdami“ („Liepsnojančio krūmo stebuklas“).

„Man reikia trobelės ant Atlanto uolos... Kur potvyniai aptaško langus, o atoslūgiai atidengia suskir-dusias uolas. Kur akistatos su savimi neužstoja nei daiktai, nei žmonės. Išsupti į laiką, kuris tarsi sustoja, ir į erdvę, kuri niekuo tavęs nepridengia nuo būties ir nebūties ribos – baugu...“ („Trobėlė ant pasaulio krašto“).

„(...) regiu ne siela, o protu... Dar kartą pakeliu gal-vą. Ten, kur velionio rankos. Jas jau spėjo pridengti balta nosinaitė ir perjuosti rožiniu – atgailos – atleidi-mo – susitaikymo ženklui? Dabar jau paruoštas susiti-kimui su savo gentainiais – išėjusiais ir gyvaisiais, at-leidusiais ir atleistaisiais... Miręs bomžas jau nėra bom-žas, mirtis jų kilsteli kankinystės link: téra visuome-

ir i pasamones pelke: „Egzistuoja hipotezė, jog vienos anattos tėra XXXXX mintys, kuriomis jis vėjavaikiškai žaidžia, kai iš kontempliatyvios būsenos pereina į aktyvią (...) išgaubia laiką pagal savo padalą, bet erdvės parametru neliečia, nors ir turi jai galios“ (p. 232). Be nesybų, dar pasirodo ir mirusieji (pvz., išvysime Mocarto laidotuvės), kuriuos Gabrielius sutinka tai dvare, tai kur nors netycia prasiverusiam požemyje, į kurį veda vilnonių siūlų galiukas. Vilnoniai siūlai ne šiaip sau, jie gali nuvesti ar išvesti iš pasamones labirinto.

Personaičiai čia – keli dvaro gyventojai, turintys keistą išpročių (ligu) ir turtingą vaizduotę. Jie lyg universalūs archetipiniai simboliai: žydas Eliezaras – išminties sodininkas (tiesa, neturintis savo minčių, tik tas, kurias jam diktuoja dzebukai, tosios nesybės, vėliau paaiskėja, kad ir jis pats nesybė...), jo asiliukas, kuris vėliau apkursta (plg. naujausia D. Kajoko poezijs knyga „Kurčiam asiliukui“), amžinai nėščia putliakrūtė mergelė Juta, lyg biblinė Judita, kurios užrašuose, igarsintuose diktofone (!), atskleidžia neįtikėtinai fantazijos viraizai apie nagelus; paslaptinga dvaro savininkė ponija Em, Gabrielius gracingai apibūdina kaip „Nefertitės galvutė ant rugio stiebelio“ (šios pasamoneje užfiksotas įvykis: po griuvėsiais iš nevilties pacios pasmaugtas sūnus ir dėl to jaučiamas kaltė, prilygstanti Judo kaltei), rašytojas Rojus Ruduo. Pastaraisis tai jau paties D. Kajoko prototipas: „Judo evangelijoje“ iš ponios Em bibliotekos Gabrielius perskaito įrašą („gal kas ir gebėtų gyventi / šimto šermukšnių gyvenimą, / tik šermukšniai, kur tuomet / dėtus šermukšniai –“) su priašiu „ištikimai Tave mylintis Rojus“ (p. 33). Tas pačias eilutes rasime knygos „Kurčiam asiliukui“ eilėraštyje „Šimtas vėjuos raustančių šermukšnių“ (p. 141). Rasime ten ir daugiau eilių apie nesybės, o romane – pasislėpusio D. Kajoko.

Taigi vyksmo vieta itin romantiška, gal net pernelyg romantiška, tiesiog tikras rojus. Netgi įvaizdžiai tokie tradiciniai – Ežeras nuveda ir į klampią pelkę, kurioje pienių pieva su medžiu it varnas, pasiruošusi skristi, saulėgrąžos žuvų galvomis ir kiti liulantys kemynai. Romane eklektiškai, bet įtaigiai pinasi Rytų filosofija, krikščionybė (Judo evangelija, bandanti pateisinti Judą), gal net pagonybė (Rojus Ruduo paaiskina Aušauto pavardę: „Aušautas –

sūduvių dievo vardas (...) gretinamas su antikiniu Eskulapu. Aušautas, tiesą sakant, yra fonetinė transformacija, jos šaknys glūdi žodyje „atsveikti“, taigi pasveikti, išvaryti ligas“, p. 76; ir išties Rojus Ruduo Gabrieliuvi suteikia varanciojo ligas funkciją. Būtų lyg ir girdėta-matyt, bet romanui žavesio suteikia jo poetišumas, autorius gebėjimas viską surašyti taip meistriškai, kad, rodos, kiekvienas sakinys meditatyviai apgalvotas ir užrašytas su šypsena veide, netgi pakrizenimu. Pavyzdžiui, Bhagavadgytos išmintis „Kas yra, niekada neišnyksta, ko nėra – niekad neatsiranda“ perfrazuota įdėta į sodininko lūpas: „Dievas neatsiras, jeigu jo nėra. Ir neišnyks, jeigu yra“ (p. 61). Dar painiau ji perfrazuota ponios Em giminės herbo devize: „Pasaulyje nieko nėra, ko negalėtų būti, tačiau tame niekados nebūna ir taip, kaip yra.“ Romane esama laiko išgaubtumo, paveiksllo paveiksle, zhuangzi drugelio atgarsio ir kitų rytiškų motyvų, lydinčių visą D. Kajoko kūrybą. Gabrielius tarsi koks budistas, nors iš tikrųjų tik „kompiuterių specialistas“, lyg niekur nieko kopija išminties kopėtėlėmis: „Išsidrėbės ant lovos Gabrielius émē ironizuoti save. Paskui ironizuoti save ironizuojant. Tada pasistengė pasiekti ir trečią pakopą – ironizuoti tą, kuris ironizuojas save ironizuojant“ (p. 66). Visa, kas nutinka Gabrieliuvi, tai lyg gyvenimo atidėliojimas ateicių, laukimas tikro gyvenimo, išganingos ribos, kai jis „gyvastinga srove akiomoju plūstelių į venas bei arterijas, iškils priešais visa diodybe ir iš gausybės rago ims berti jam pasakiškas dovanas...“ (p. 139). Ir kartu suvokimas, kad visa tai jau buvo. Imanomas tik pasikartojimas, kaip amžinai į langą stiklą besidaužančios dvi bitės: romano pradžioje Gabrielius sutinka sodininką, pabaigoje – pats tampa sodininku. Pasikartojantis laikas lyg užburtame rate ežero ratilių pavidalu skatina vėl gržti, apsisukti, stabtelti, persikūnyti („Ūmai sąmonę nuvilkė mintis, jog visa tai jau buvo (...) vaizdas iškilo sąmonėje kaip ryškus, bet užmirštas sapnas, nežinia kada, tačiau neabejotinai sapnuotas Gabrielius Aušauto, kuris gal ir nebuvu Gabrielius Aušautas, bet turėjo daugelį Gabrielius Aušauto savybų...“, p. 81–82). Realybės neapčiuopiamumas nuolat verčia kelty klausimus: „visa tai jau buvo? kiek kartų? ar gali kas nors būti taip, tarsi būtų jau tikrai buvęs? o taip,

tarsi niekad nebuvęs?“ (p. 269); klausti, kaipgi yra iš tikrųjų (zhuangzi drugelio klausimas), ar „viskas lygai taip ir sykiu visai visai kitaip“ (p. 271). Gal todėl ir romanas tarsi be pabaigos. Kulminacija suprantama, t. y. paaiškinanti visus įvykius, o pati pabaiga skaitytojo nestebina, nes jau iš anksto nujaučiama, kas gi tas Rojus ištūnis. O pati pati pabaiga tai lyg ir prieblaiga – skyrelis „Būtini ir nebūtini pažildymai“, kurie išskaityti jau anksčiau tam skirtose intarpuse.

Siužetas aiškus, tačiau, jei reikštų apibūdinti, apie ką šis romanas, taip pat sakyčiau *ne apie tai*: „Jeigu ir visas minkles įmuntumėte, jis bakstels pirštu į bet ką – kad ir į nieką, nes jos sąmonė intuityviai jaučia, kad tai, ką galima įvardyti, visuomet bus ne Tai“ (p. 121). Tai, kas įvardijama žodžiu, netenka prasmės, netgi veda prie egzistencinės ribos (mirties). Todėl gražiausia romane – neišspūdžiusios meilės istorija, kai Augustė tyliai sušnabžda Gabrieliuvi klausimą, į kurį jis, kad ir neišgirdės, atsako „taip“. Skaitytojui šis klausimas neišduodamas, ir, nors Augustės gyvenimas „nutrūksta“ vidury romano, jos ir Gabrieliaus meilė švyti savo pilnatve: „Vienintele ir nepakartojama mano Augustė, tykusi džiaugsme mano!“ (p. 271).

Papriekaištanti butų galima nebent dėl praktiškam skaitytojui neduodančio ramybės įkyraus klausimo, kodėl Gabrieliuvi nekyla klausimą apie Jutos nėštumą, ypač kai šis antrąkart apsilankė dvare, o Juta vis dar (ar vėl) nėščia: tad kurgi tie jos kūdikėliai, kas vaikų tėvas? Gabrielius apie tai nesusimasto, kaip nebando racionaliai paaikinti ir nesybė, o romano pabaigoje paaikėja, kad jis net negalvojo rimtai apie Jutos nėštumą, esą ji tik išsigalvojusi. Tad skaitytojas kiek susigėdės dėl savo klausimų nuolankiai primima ši autoriaus surežisiotą nesybė teatrą.

Ir dar – reikštų papriekaištanti dėl lyg ausys kyšančio KGB, nors tikriausiai lietuvių rašytojai dar ilgai be jo neišsisuks, kai prieiks kokio nors slapto placebo įkūnijimo.

Tiek jau to, visai ne apie tai norėjau parašyti, o tik paklausti dzebuko, su kieno rekomendaciją Gabrielius atkeliaavo prie ežero?..

*Donaldas Kajokas, *Ežeras ir kiti jų lydintys asmenys*. – Vilnius: „Tyto alba“, 2012.

nės auka, pasirinkusi gyvenimo užribi. Savo noru. Kaip ir kankinys, pasirinkęs nemeilę, neturta, vienishytę ir kančią. Nesavą gyvenimą. Ir nesavą mirti“ („Sušaless paukštis“).

Šitos citatos galėtų būti R. Jasukaitienės knygos (esė ar novelių) viršūnėmis, nuo kurių skaitytojas įžvelgtų, kas vis dėlto lieka kasdienybės sąnašomis užklotu žinojimu ir jutimu. Tik palieti juos – ir tvyks-teli tavyje vis dar budintys pasergėjimai, priminimai, tiesos, kurios tarytum burtažodžiai suskaldo suakmenėjusius kasdienybės sklautus, ir praregi suprasdamas svarbiausius tikslus ir prasmes, savajį vienpusiškumą ar egoistinių užsisklendimą.

Netikėtumas – šios knygos puslapiuose visa tai su rasti per, regis, paprastus siūžetus, ant pjedestalų neuzkeltus žmones, personažų ir autorių mintis, kurios patvirtindavo mano išitikinimus. Arba paneigdavo.

Pavyzdžiui, knygos erdvė, persmelkta žmogiškai jo švytėjimo ir priminimo, kas atsitinka, išnykus šviesai, gelbstinciai nuo klastingos viendienystės svaigilio. Toje erdvėje netikėtai atradau priminimą: gyventi kitų atmintyje – gyventi atsisukus amžinybėn („Sušaless paukštis“).

Savo ieškojimuose buvau prie šios vilties prisilietęs, tačiau ji greitai sutrupėjo, atsimušusi į skaudžią gyvenimo patirtį, kurioje amžinybėn atsisukdavo tik išrinktieji su išrinktųjų atmintimis.

R. Jasukaitienės personažai, teigdami, kad kiekvienam žmoguje slypi (ir budi) visa žmonijos patritis, įveikusi milijonais metų ir milijardais būsimų matuojamą kelią iki mūsų – kiekvieno – gyvenimo, veda mus į kitą žinojimą.

Neišsenkantis žinojimas, neišsemiamas, keliantis nuostabą ir stiprinantis viltį, kad net klystantieji nebus išduoti tamsai. Ir netikėtai atpažįstami žmo-

nės, kurie savo gyvenimais ir darbais per milijonus metų veržesi iki mūsų – pasitikėti mūsų suvokimu, kas vis dėlto esame ir kodėl mums užginta likti vien dulkėmis.

R. Jasukaitienės novelių (esė) erdvė plati: nuo antikos pasaulio iki Kubilnyčios raisto, nuo Kleopatros iki Gintarės, kurios noras elektroniniame pašte („Noriu su tavimi draugauti“) pavirsta skvarblos savastabos gūsiu. Ir išpūdžių erdvė neaprēpiama, kaip ir minčių, kurios neslegia, nepriestarauja, nesmerkia, tiktais žvelgia viską talpinančiomis vaiko akimis, tyliai klausinėja – savęs, artimo, nežinomybės – apie viską. Net apie kasdienybės ribas ir dilgsntį norą peržengti jas tikint, jog tenai netūnos nežinomybė, kurioje slypi grasa.

Klausimai tiktais sau – jų novelėse (esė) apstu. Jie nežeidžia, nepažemina, nepriverčia skaudžiai nusivilti savimi, praradusiu gebėjimą džiaugtis, sakysim, žvaigždėmis, pradarius duris į vakaro tamsmėlę tam-są („Ryškios, šviesios, tarytum rasotos“). Arba suvokiam, kad skubėdamas praradai (praėjai) pati šviesiausią, tau skirtą, gyvenimo dosnumą. Arba per skausmą („Gerai, kad žmogui kartais skauda“) supratušiam: palaiminti tie, kurie tau dovaningo sotų ir ramų gyvenimą, bet tūkstantį kartų švenčiai tegu būna palaiminti tie, kurie tau dovaningo ne tik gyvenimą, bet ir nuolatos gyvą, gebančią užkrėsti ieškančiojo prasmės nerimu ir sykiu mokančią nuraminti dvasią. Šu ja, su šita nuolat būdraujančia dvasia, neatskiriamą toji paslaptingoji mūsų laisva valia.

Perskaitės R. Jasukaitienės knygą, sugrižau prie novelės „Mamos blynai“. Fabula paprasta. Kažkas (kokios ar širdis) atveda į Mamos namus. Žiedais aplėsta gegužės pabaiga ir Mamos darželis. Kepami blynai, Mamos virpančios rankos, Mamos pasaulio jaukumas,

gržtantis vaikystės regėjimas – tėvo pirkti paveikslai, aliuminiai šaukštai, nublukę našlaičių žiedai Mamos siuvinėtose staltiesėlėse... Ir vaikystės dvasios gaubiamas laimės pojūtis, dalijimasis jaukumu ir ramybe. Atsišveikinimas – kas ir su kuo?

Skubantis gyvenimas su savo skubančiu laiku.

Neskubantis gyvenimas su aplenkiančiu laiku.

Yra atveju, kai laisva valia nuleidžia rankas ir nuolankiai priima viską, kas ošia, skrenda, sruvena pro šalį.

Ji neišduoda mūsų – ji susitaiko su mūsų likimu. Tada laisva valia, kaip ir mes, jaučiasi vieniša ir nelaiminga.

Pagaliau, užvertę paskutinį knygos lapą, pradeda-me suprasti, kad mokejimas gyventi – tai tikėti tuo tyru šviesumu savye ir niekados jo neužmiršti, neisduoti dėl akmirknsio laimės ar sekms. Gebėjimas gyventi – tai gebėjimas atskirti tikrumą nuo netikrumo (apgaulės ar melo). Tikrumas niekados nešvyti vaivorykštėmis. Jis santūrus ir kuklus, todėl kartais atrodo, kad neleima gyvenimo turinio ir prasmės. Prastas tikrumo jutimas gali ilgai glūdėti sieloje, kol vienąkart – dažniausiai užklupus tragediems išgyvenimams – tvyksteli nelyg krintanti žvaigždė atverdamama, kas gali išgelbėti arba kas gali būti prarasta amžinai. Pasilieka sausgėla, kurią galima numaldyti žaidimais gyvenimu, bet galima per skausmą ir suprasti, kad privalu išpėti kitus – visa savo patirtimi, visu sopoliu. Beje, būtina prisiminti dar dvi knygos aukštumas.

„Akmenys, kaip ir žmonės, dūsta be savo kranto.“ „Niekur taip nekvėpia žemę kaip Lietuvoj.“

* Regina Jasukaitienė, *Pusryčiai po liepomis*. – Kaunas: „Naujasis lankas“, 2012.

16 Tapatumo teritorijos/Architektūra

Gabrielė DAMBRAUSKAITĖ

Modernizmo proveržis Laikinojoje sostinėje

Pasivaikšiokime po senąjį Kauną...

Tereikia pasirinkti laikotarpi ir įjungti vaizduotę. Arba – įsijungti kompiuterį ir atsidaryti Architektūros ir urbanistikos tyrimų centro svetainę (<http://www.autc.lt>), kurioje nusidriekia du maršrutai po tarpuolio ir sovietmečio Kauną. Centras sukūrė skaitmeninį Lietuvos architektūros istorijos bei paveldo archyvą, skirtą profesionalams, visuomenei švesti ir ikonografinių šaltinių duomenų bazei išsaugoti. Šiuo metu svetainė rengiama remiantis trijose institucijose sukaupta archyvine medžiaga: Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos institute, Kauno apskrities archyve ir Lietuvos liaudies buities muziejuje, tačiau visada laukia ir kitų institucijų bei privačių asmenų iniciatyvų. Tad jei jūsų atmintis nešlubuoja ir turite ką papasakoti, o gal namo palėpėje radote senų dokumentų, nuotraukų lobyną – pasidalykite su kita.

Sikart skaitytojus kviečiame pasivaikščioti maršrutu „Modernizmo atspindžiai laikinojoje Lietuvos sostinėje“, kuris atskleidžia tikrą modernizmo proveržį tarpuolio architektūroje. Pirmosios Respublikos architektūros bei inžinerijos studentai grįžo iš užsienio šalių universitetų ir čia sukūrė itin savitą Kauno architektūros mokyklą. Tuo metu atskleidė architektą – Vytauto Landsbergio-Žemkalnio, Arno Funko, Broniaus Elsbergo, Stasio Kudoko ir kitų – kūrybos savitumas. Modernizmas susipynė su istoristiniais, „tautinio stilieus“ elementais.

Marsrutas prasideda nuo Kauno ugniagesių bei Centrinio pašto rūmų, nubrėžusių to meto stiliaus punktyrus, tėsiasi apžiūrint visuomeninės paskirties ir privačius namus, užeinant į vidų pasigrožėti interjerais. Aplankome visai nemažą Kauno dalį – Naujamiestį ir Žaliakalnį – tačiau visai nepavargstame. Orai darganoti, todėl labai patogu keliauti pasitelkiant knygą, vaizduotę ir net skaitmeninius maršrutus.

Apie to meto Kauną pasakoja architekturologai Paulius Tautvydas LAURINAITIS ir Vaidas PETRULIS.

Labai dažnai tarpuolio pastatus išduoda lenktos linijos, derančios su griežtomis, lakoniškomis linijomis. Tais laikais žmonės mėgo žvalgytis pro siek tiek lenktus, suapvalintus ir net apskritus langus. O Ugniagesių rūmų pastatas (I. Kanto g. 1) – visas išlenktas. Tai „išdomoji“, aplinką gyvinanti, išairinanti detalė, skelbusi šiuolaikiškumo, naujoviškumo triumfą Kaune. „1929 m. paruoštas ir kitas projektas, kuris savo architektūrine raiška buvo visiškai istoristinis (architekto parašas sunkiai iškaitomas), galutinis rezultatas visgi artimas modernizmui.“ Tačiau inžinierius ir architektas Edmundo Fryko (dirbusio kartu su Antanu Jokimu), išėjusio slaviškosios pakraipos statybos bei architektūros mokyklą, parengtas projektas, kaip ir kiti Kaune iškilę jo pastatai, skleidžia modernistinę dvasią.

Ugniagesių rūmai iškilo ten, kur iki tol skardeno prekybininkų balsai. Tiesa, pernelyg garsūs, todėl gana trumpai. Turgavietė keistu pavadinimu

, „Pieno arba Naujoji“ žymi tuo, kad, pasak turgavietes tyrinėjusios Lazauskienės, joje slapta buvo pardavinėjamas visai ne pienas, o svaigalai, kurie pritraukdavo į šią vietą patriukšmauti mėgstančių asmenų. Taip atsirado vieta naujam pastatui su itin gražiu vaizdu į upę nuobodžiaujantiems ugniagesiams.

Statybas finansuoti nuspręsta tuštinant nekilnojamojo turto savininkų kišenes. Miesto valdžia nutarė, kad jie labiausiai suinteresuoti savo turto sau-gumu, labiausiai bijo gaisrų, todėl ir turi susimokėti už Ugniagesių rūmų statybą.

Tiesa, pastatas buvo skirtas ne tik ugniagesių komandai: Nemuno gatvės pusėje įrengtos parduotuvės, virš jų – gyvenamieji butai, o trečiame aukštete – lombardas.

Nuo Ugniagesių rūmų pasukame Laisvės alėjos link ir netrukus prieš akis iškyla Kauno centrinio pašto rūmai (Laisvės al. 102). Regis, papras-

Kauno centrinis paštas. Fasado fragmentas.
Apie 1956 m.

čiausia architektūrinė detalė – laiptai – kartais netikėtai tampa visuomenės traukos centru, nes ant jų patogu prisesti pailsėti, ką nors stebėti ar laukti. Taip nutiko ir su Kauno centrinio pašto pastato, vieno svarbiausių Kauno miesto reprezentacinių statinių tarpuolio laikotarpiu, laiptais. Paštas tuo metu buvo pažangos ir vis greitėjančio gyvenimo ženklas, todėl ketvirtajame dešimtmetyje užėjo mada statyti monumentalius, modernius pašto statinius (Raseinių (1934), Šiaulių (1938), Šančių (1935) ir kt.). Kaune architektas Felikso Vizbaro projektuotas paštas iškilo 1930-aisiais – „Vytauto Didžiojo“ metais, todėl „dešiniajame iškyšuly įmūryta lenta su Vytauto Didžiojo medalio abiem pusėm, kurioje auksu raidėmis įrašyta, kas lėmė 1930-1931 m. tų rūmų statybą“ („Paštinių žodis“, 1932). Tuo metu dar nesiaurėjo pasaulinė krizė, todėl pinigų pastatui nebuvo pagailėta – įrengtas prabangus, itin puošnus interjeras, dekoruotas žymiausiu to meto dailininkų (Kazio Simonio, Petro Kalpolo) darbais, turinčiais tautinio stiliaus bruozą. Pastatas sudaro penki aukštai ir rūsys, todėl įrengti modernūs liftai, erdvė operacijų salė, tinkamai pasirūpinta darbuotojais, kurie po darbo net dušais galėjė pasimėgauti. Tiesa, sovietmečiu interjeras buvo siek tiek pakeistas: atsirado vitražiniai langai, sienos išklotos fnera ir dolomitui. 1935 m. pagrindiniame fasade įmontuotas elektrinis laikrodis, skaičiavęs visas nekantrias ant laiptų laukiančiųjų minutes. Pastatas erdvus ir šviesus, aiškiai suskirstytomis erdvėmis, lakoniškų formų, be pagražinimų – visa tai aiškūs moderniosios architektūros ženklai, tačiau architektas F. Vizbaras tikėjo, jog stato „tautinio stilieus“ statinį, kuriame dekoracijoms panaudotas kad ir „vienos Skapiškio nežinomas davatkėlės audėjos išaustas kaklaraištis“ („Technika ir ūkis“, 1933) – tokis modernumo ir tautiškumo lydinys.

Statybas lydėjo ir skandalai, pavyzdžiai, dėl kapitalinėse sienose naudojamų senų plytų, tačiau, jei paštas iki šiol stovėtų, gal jos nebuvu tokios jau blogos.

Odabar prisiminkime pastatą, kuriame beveik visi esame gérę pieno kokteilius su bandelėmis. Kažkada jis buvo pastatytas svarbiai to meto įmonėi Centralinei Lietuvos pieno perdirbimo bendro-

Ugniagesių rūmai. 1956 m. J. KIŠKIO nuotrauka.

Tapatumo teritorijos 17

vių sąjungai „Pienocentras“ (Laisvės al. 55 / S. Daukanto g. 18), tačiau vietas užteko ir jo krautuvei, ir valgyklai, greta įkurta užkandinė, pavadinta „Pienocentro“ darželiu, ir net P. Muralio kirpykla, kurios pirmame aukšte kirposi vyrai, o antrame – moterys, vaikydamosi naujausiu Europos madū. Viršutiniuose aukštuoje buvo įrengti biurai ir butai.

Sovietmečiu šiame pastate iškūrė studentai: 1946 m. rūmai perduoti Žemės ūkio akademijai, o nuo 1964 m. priklauso tuomečiam KPI (dab. KTU). 1982 m., siekiant prisiminti pienišką pastato prieitį, čia įrengta pieno kavinė (arch. V. Dudzinskas), o 1983 m. – baras (dail. J. Maciulevičius). Deja, atgavus nepriklausomybę įsibėgėjusi prestižinių vietų „sterilizacija“ kavinė ir barą sunaikino, liko tik vargasas ju šešelis.

,1931 m. „Pienocentro“ bendrovės administraciinių rūmų projekto konkursą laimėjo architektas V. Landsbergis-Žemkalnis. Rūmai 1937 m. tarpautinėje parodoje „Exposition Internationale des Arts et des Techniques“ Paryžiuje buvo apdovanouti garbės diplomu ir bronzos medaliu.

Svarbių gatvių sankryžoje atsiradęs objektas gana ryškiai išskyrė iš aplinkinių kelių aukštų Laisvės alėjos statinių, todėl ir dabar jį vertiname kaip drąsios, didelių užmojų statybos, kuriai šiandien vargai ryžtamės, pavyzdį. „Kartu su netrukus šalia atsiradusiais „Pažango“ rūmais pastatas buvo tarsi šiuolaikinės modernios europietiškos sostinės pagrindinio bulvaro užuomazga. Tiesa, tokie „dangoraižiai“ (prie šių biurų pastatų galima priskirti ir Centrinio pašto, Taupomosios kasos rūmus bei keletą kitų objektų) dygo gana retais tarpais, tad naujamiesčio ir jo pagrindinės gatvės urbanistinė modernizacija išliko palyginti švelni, o aukštieji objektais tapo savotiškais orientyrais.“

Lenktas pagrindinio fasado siluetas bei dinamiškas šviečiantis stogelis subtiliai primena europietiško ekspresionizmo nuotaikas. Jam būdingi jau minėti lenkti kampo langai, deja, išlikę tik antrame aukšte, santūri, simetriška tūrinė kompozicija, puošta modernizuoto istorizmo statiniams būdingu profiliuotu karnizu. Visa tai, iš ką dairėsi šių dienų architektas A. Kančas, projektuodamas kitoje Laisvės alėjos pusėje atsirasiantį „Merkurijaus“ „ipėdinį“.

Greta „Pienocentro“ rūmų prisišliejęs savotiškas jų dyvynys – architekto F. Vizbaro projektuotas bendrovės „Pažanga“ pastatas (Laisvės al. 53) buvo skirtas biurams: Lietuvos tautininkų sąjungos ir „Jauniosios Lietuvos“ būstinėms, „Lietuvos aid“ administracijai, vyr. redaktoriaus ir jo sekretoriatus kabinetams; „Jauniosios kartos“ redakcijai, rūmų ūkio vedėjo butui ir t. t. Vėliau penktame aukšte įkurtas restoranas, o pirmame – parduotuvė. Tikriausiai net nežinote, jog ant stogo įrengta terasa, o rūsys tuomet tiko posėdžių salei.

Kadangi pastatas buvo skirtas valdančiajai partijai ir jos sekėjams, reprezentatyvi jo išvaizda (apie

Bendrovės „Pažanga“ rūmai. 1956 m.
J. SKEIVIO nuotrauka.

tai galime spręsti ir iš nemenkos statybų skirtų lėšų sumos) bei tautiniai motyvai buvo beveik neišvengiami. Granitinis fasado tinkas mėgdžioja medžio drožybos elementus, metalinės balkonų tvenčių juostos primena liaudies juostų ar drožinių raštus, panašus karnizo bei vidaus interjero dekoras. Tačiau tai, kas mums atrodo iprasta ir būdinga to meto architektūrai, tada sulaukė aštrios kritikos. Mstislavas Dobužinskis 1938 m. „Naujojoje Romuvoje“ rašė: „mėgdžioti medžio ypatybes akmeny, tinke ir gipse yra architektūrinis nusisengimas (Kauno paštas, Pažango rūmai) (...) toji mizerija, kuri laikoma dabar neva lietuvišku stiliumi, ieis į mūsų istoriją net ne kaip kurjozas, bet kaip bjauri „Kinderkrankheit“ – „1920-40 metų stilius.“

Vėliau pastatas šiek tiek keistas, rekonstruotas, jis atiteko mokslinių tyrimų organizacijoms, o šiuo metu priklauso Vytauto Didžiojo universitetui.

Dvynių kaimynystėje kino teatro pastatas išdygo tik 1940 m., prieš pat Lietuvai prarandant nepriklausomybę. Iki tol šiame sklype stovėjo net keli namai: mūrinis (o gal net du) ir mediniai, kurių būklė ilgainiui ėmė kelti pavojų. Buvo galima arba nieko nedaryti ir laukti katastrofos, nes daugelis medinių sijų net iširėmė į krosnis, arba kuo greičiau griauti ir statyti naują pastatą. 1938 m. sklypą įsigijo Antanas ir Petras Steikūnai, jie Kauno miesto statybos komisijai pateikė prašymą statyti kino teatrą. Senuosis pastatus griauti ruoštasi ne vienerius metus, o „Romuva“ (Laisvės al. 54) iškilo per šiek tiek daugiau nei vienerius metus.

Kino teatrui būdingos suapvalintos formos, priemonės to meto JAV kino teatrams įprastą streamline estetiką, tačiau išorėje esama užuominų (pvz., karnizas) ir į istorinę architektūrą. Didžiausia pastato puošmena ir modernumo įrodymas – stiklinis įėjimą akcentuojantis bokšteliš, tapęs vienu tarpukario architektūros simboliu. Esama ir kitų įsimintinų detalių, tačiau svarbiausias – urbanis-

Kino teatras „Romuva“. 1956 m.

tinis sprendimas. Kino teatras šiek tiek atitrauktas į sklypo gilumą, taip sukurta nedidelė ir jauki viešoji erdvė, pagyvinanti perimetrinį Kauno Laisvės alėjos užstatymą. Dabar ji puikiai tinka koncertams, kavos gėrimui ir net filmų peržiūroms.

Pusrūsio patalpose tuomet įkurtas sargo butelis, menantis laikus, beveik išnykusias tradicijas, kai žmonės gyveno ir dirbo toje pačioje vietoje, prižiūrėjo ją su didžiulių atsidavimu.

Iš Laisvės alėjos neskubriaus patraukiame K. Donelaičio gatve ir po akimirkos mus pasitinka Vytauto Didžiojo karo ir Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejai (K. Donelaičio g. 64, V. Putvinskio g. 55). Vytauto Didžiojo muziejų lietuviu statė visą nepriklausomybės laikotarpį – tai buvusiųs beveik amžiaus statybos. Viskas prasidėjo, kai Vienybės aikštėje įkurtas muziejus bei pastatytas paminklas „Žuvusiems už Lietuvos laisvę“. Nors ši kukli erdvė buvo ir gana aršiai kritikuota („senojo sodelio išvaizda dalinai primena vokiškajį kapinyną, o gal dar labiau provincijos klebonijos sodeili, kuris karo muziejaus vadovybės vargis negala, menkomis lėšomis buvo kuriamas kaip laikinas padarėlis“, – rašoma 1935 m. „Lietuvos aide“), tačiau nė vienas iškilesnis renginys be jos neapsiedavo.

1923 m. užsimota čia sutalpinti Valstybinė. Miesto ir Bažnytinė muziejus bei M. K. Čiurlionio paveikslų galeriją, tačiau projektas nebuvo įgyvendintas. Artėjant Vytauto Didžiojo 500 metų sukaktuvėms imtasi projektuoti didžiausią to meto muziejų, kuris turėjo tapti savotiška minėjimo kulminacija. „Muziejų muziejuje“ turėjo iškurti įvairūs muziejai. 1935 m., statyboms einant į pabaigą, pagrindines patalpas planuota paskirstyti Karo muziejui, M. K. Čiurlionio galerijos etnografijos skyriui ir periodinėms parodomis.

Statinio projektą rengė ir muziejaus statybą prižiūrėjo garsiu to meto architektų komanda: Vladimiras Dubeneckis, Karolis Reisonas ir Kazimieras Krisciukaitis. Kadangi statybos tęsėsi ilgai, muziejus statybų ir kintančių projektų peripetijos buvo plačiai aprašytas spaudoje, pastatas vadintas įvairiausiais vardais. „Tautos kultūros namams“ aukoj'o tiek vietas, tiek užsienio lietuvių.

„Pienocentras“. 1982 m.

18 Tapatumo teritorijos/ architektūra

**Antano Gylio liganinės pastatas. 1956 m.
J. SKEIVIO nuotrauka.**

**Vatikano diplomatinės atstovybės pastatas.
1957 m. J. SKEIVIO nuotrauka.**

renesanso laikų statytomis Italijos vilomis. Gal to-dėl, kad architektas, projektavęs statinį, neseniai buvo grįžęs po studijų šioje šalyje.

Leidinyje „Kauno architektūra“ galime perskaityti, kas suplanuota pastatą pastačius, ir palyginti su tuo, kur šiandien renkamės vakaroti: „Pirmame aukšte buvo numatyta kanceliarija, darbo kambarys, salonas, valgomasis ir oranžerija, vienas nuo kito atskirti sustumiamomis pertvaromis, kurias atraukus susidarydavo didelė erdvė iškilmėms.“

Architektų nuomone, tai itin novatoriškas sprendimas, būdingas žymiausiams modernizmo architektūros pavyzdžiams. Fasado architektūrinės formas – gana santūrios, paryškintos karnizo, monumentalios terasos su laiptais. Paminėjus interjero „lankstumą“, nesunku suprasti, kaip pastatas metams bėgant galėjo taip dažnai keisti savo paskirtį: diplomatinė atstovybė virto Vaikų ligonine, vėliau – moderniškai įrengtu Tuberkuliozės dispanseriui, vaikų darzelį keitė Kultūros skyrius, kol pagaliau 1973 m. virto Menininkų namais. Čia ir vėl, kaip kadais, vyksta iškilmės.

**Kazimiero Škėmos daugiabutis gyvenamasis
namas. 1956 m. J. SKEIVIO nuotrauka.**

Tarpukariu V. Putvinskio gatvėje biurų nebuvo gausu – daugiausia gyvenamieji pastatai, dailiai išsidėstę žaliuojančiame šlaite. Ką primena tokie vaizdai? Greičiausiai Italiją. Vatikano diplomatinės atstovybės pastatas (V. Putvinskio g. 56), attrauktas nuo gatvės, vadinosios „raudonosios linijos“, taip pat asocijuojasi su klasikinėmis, nuo

jų padaugėjo, sklypų kainos sparčiai augo). Miestiečiams buvo sunku laiptoti į kalną. Atrasti tinkamiausią vietą tokiam „geležinkelikeliu-funikulieriu“ padėjo net svečias iš Leipcigo – inžinierius Rudolfas. Dar buvo pasamdyta keletas bedarbių, kurie kantriai skaiciavo žmones, lipančius laiptais aukštyn ir žemyn. 1931 m. „Technikoje ir ūkyje“ pranešama, kad „praeinancių žmonių skaičius didžiausias yra Kauko g. (apie 4000 į dieną), po to Žemaičių g. (3500) ir mažiausiai Aušros take (3000). Ši reiškinį galima dalinai paaiškinti tuo, kad Aušros take pasikelti yra sunkiau, nes daugiau tenka laiptais lėpti.“

Iš pradžių manyta, jog funikulieriaus pakaks nuleisti į darbus skubantiems valdininkams rytę ir vėl pakelti vakare grįžtant namo, tačiau jis tapo toks populiarus, jog imta svarstyti apie dar kelis. Deja, 1935 m. įrengtas tik vienas tokio pobūdžio mechanizmas Aleksote. Jonas Palys, aprašęs funikulieriaus istoriją, mums pasakoja, kaip jis pradžioje viename mediniame skarda apkaltame vagonelyje kėlė pramankštinti kojas vengiančius miestiečius, o kitaime – akmenis, kurie buvo jų atsvara. Nuo 1932 m. jau abu vagonėliai tapo keleiviniai, pastatytos nuo vėjo ir lietaus saugančios stoginės. „1937 m. keltuvas vėl rekonstruotas. Keleivius imta vežti naujais, didesniais, vagonais, kuriuos suprojektavo inžinierius N. Dobkevičius.“ Funikulierius gyvas ir sveikas iki šiol, o tai, kad beveik kasmet yra rekonstruojamas ir „tobulinamas“, rodo, jog vis dar gyvena visavertį gyvenimą ir reikalingas ne vien turistams.

Kai 1930-aisiais, prireikė „susieti sporto reikalus su platesniais fizinio auklėjimo reikalais“ („Fiziškas auklėjimas“, 1931), Antanas Smetona nutarė, jog reikalas nebeatidėliotinas – nuspręsta išteigti Fiziško auklėjimo rūmus (Sporto g. 6), tačiau statybos prasidėjo tik 1933 m. Idomiausia, kad vėliau jie rekonstruoti, baseinas atsirado tik 1959 m. (architektas J. Putna), o galutinis korpusas baigtas 1985 m. Išivaizduokite, kaip gali atrodyti pastatas, statomas tokiais skirtingais laikotarpiais. Vertinėjusias, žinoma, tarpukario epochos palikimas.

Iš pradžių rūmus norėta statyti Kęstučio gatvėje, tačiau vėliau nuspręsta sportininkus ugdyti toliau nuo dulkii ir miesto triuksmo, arčiau čia jau įsikūrusio Lietuvos fizinio lavinimo sąjungos stadiono bei Teniso klubo aikštélės. Sporto kompleksą papildė 1935 m. F. Bielinskio suprojektuotas sporto aikštynas, o 1939 m. – Sporto halė. Sie rūmai turėjo būti skirti ne tik sporto pedagogams rengti, bet ir plačiosios visuomenės poreikiams vakaro valandomis.

Kodėl lietuviams taip staiga prireikė fizinio auklėjimo? Pasirodo, tai buvo viena modernėjancios visuomenės ir jos tautinio sąmoningumo žadinimo priemonių. „Fiziškas auklėjimas“ 1931 m. rašė, jog būtinas „sveikatos tobulinimas, dvasios ir kūno jėgų derinimas, darbštumo, susiklausymo ir gerų socialinės higienos reikalavimų, papročių kvėpavimas“. Kartu tai dar vienas žingsnelis jaunimo „kultūringo rungtyniavimo su kitomis tautomis“ link.

**Fiziško auklėjimo rūmai. 1956 m. J. KIŠKIO
nuotrauka.**

Tapatumo teritorijos 19

Architekto V. Landsbergio-Žemkalnio projeketas, keistas ir tobulintas ne vieną kartą, yra simetriškas, klasikinei architektūrai būdingos fasado ritmikos. Autorius prisipažino norėjėsus išsieti klasikinę, sporto srityje pirmavusią Graikiją ir modernius laikus. „Vienas moderniausių sprendimų – puscilindrio formos sporto salės gelžbetoninės karkasinės perdangos su viršutiniu apšvietimu, kuriam panaudotas trijų sluoksnų ištiklinimas (inžinierius S. Milius).“ Ši konstrukcija išrasta ir patentuota tik 1928 m., o visai netrukus jau atsirado Kaune.

Nors Žaliakalnio vilos tuo metu dažniausiai buvo statomos vieno ar dviejų aukštų, gyvenamasis namas Elenos Baronienės ir Petro Vysockio sklype (Sporto g. 2) 1932 m. iškilo net trijų aukštų, supjungtų dviem laiptinėmis. Dar turėjo mansardą ir rūsių. Gyventojai čia įsikūrė erdviai, nes kiekviename namo aukšte įrengta po butą.

„Statybos medžiaga buvo pasirinktos dviejų rūsių degtos plytos, o dekorui panaudotos vėliau ir V. Landsbergio-Žemkalnio individualių namų projektose dažnai naudotos klinkerio plytos.“ Namų asimetriškos kompozicijos, griežtų formų, o architekto ranką galime atpažinti iš jo pamėgtų langų vertikales jungiančiu elementu – dvigubų juostelių.

Elenos Baronienės ir Petro Vysockio gyvenamasis namas. 1957 m. S. LUKOŠIAUS nuotrauka.

Kaimeinio Jono ir Sofijos Sližių gyvenamojo namo (Sporto g. 4) statybos vyko ne taip sklandžiai. 1931 m. nuspresta statyti kulkų modernistinių pastatą, tačiau netrukus projektas pakeistas – sumanytos išraiškingesnės formos su architektui Stasiui Kudokui būdingais istoriniais motyvais.

Rugpjūčio mėnesį architekto prašymu pastato statybos stabdomos dėl projekto nesilaikymo. Tačiau nedrausmingas rangovas – tik viena bėda. Architektas taip pat nesėkmingai mėgino pritaikyti iš Italijos parseivętus sumanymus. 1936 m. namo savininkas J. Šliažas prašo leidimo uždengti atviras terasas, kuriomis galima džiaugtis po Italijos sauile, bet nuo darganoto Lietuvos oro jų paviršius suskilinėjo, karnizai apiro, drėgmė pradėjo naikinti visą pastatą. Tai ne pirmas toks mėginiamas – „panašūs nesėkmingi bandymai pietietiškam klimatui pritaikytus architektūrinius elementus panaudoti Lietuvoje randami dar renesanso laikotarpio statiniuose.“

Prano Gudavičiaus ir Aleksandros Iljinienės namas (K. Donelaičio g. 19), projektuotas Arno Funko, – vienas ryškiausių tarpukario Lietuvos modernizmo pavyzdžių ne tik Kaune, bet ir visoje Lietuvoje, pastatytas per rekordiškai trumpą laiką. 1933 m. pradžioje statybos prasidėjo, o rudenį jis jau buvo baigtas. Svarbiausias dekoras – laisva ir novatoriška langų kompozicija (kampinai, lenktos stiklo, apvalūs langai) išlikę iki šiol. Tačiau savotiškas Le Corbusier naujosios architektūros aidas – ant stogo įrengta terasa su nedideliu žiemos sodu, matomu pro stiklines prieškambario lubas, – mūsų laiką, deja, nebepasiekė.

Prano Gudavičiaus ir Aleksandros Iljinienės namas. 2006 m. V. PETRULIO nuotrauka.

Jono ir Gedimino Lapėnų daugiabutis gyvenamasis namas. 2011 m. V. PETRULIO nuotrauka.

pastatyti „sandėliai, garažai ir kambariai šeferiams“, pastogėje – sargo butas. Viduje įrengta dviguba laiptinė, kurios ūkinę ir pagrindinę dalį skiria stiklo sienelė. Dabar visos patalpos perleistos komercinėms įstaigoms.

Architektūrinio išskirtinumo namui teikia metalinių balkonų raštų ir langų juostų žaismė. Jų galime lyginti su pačiais ištaigingiausiais tarpukario Kauno daugiabučiais.

Su Karininkų ramovės (A. Mickevičiaus g. 19) švelnia, modernia forma Kaune atgimė renesanso architektūros dvasia. „1937 m. balandžio 23 d. įvyko iškilmingas Lietuvos karininkų ramovės reprezentacinių rūmų atidarymas.“ Nors ramovėi skirtas sklypas visai nedidelis, jis vos įsispraudžia tarp greta stovinčių namų, pastato monumentalumas tiesiog stulbinamas. Jame rasime pačių įvairiausių architektūrinų detalių: kolonų ir puskolonų, rizolitų, piliastrų, bareljefų; atskirime pastato cokoli, bendrają masę (antras ir trečias aukštai) ir viršutinę dalį, kurią dengia karnizas su parapetu viršuje. Tačiau jei visi šie pavadinimai skamba kaip paslaptini burtažodžiai, užlipkite plėčiais centriniams laiptais, atverkite sunkias duris, apsidairykite ir viską suprasite.

Užėjė pateksite į restoraną, kuris šiuo metu užima beveik visą pirmą aukštą. Antras aukštatas – reprezentacinis. Virš restorano yra didžioji dviaukštės erdvės salė, jos galuose – balkonėliai-emporos su dirbtinio marmuro kolonadomis, salonas, galėjęs tapti scena, šalia – „žiemos sodas“. Salono viduryje – laiptai, vedantys į trečio aukšto balkoną, besi Jungiantį su dar vienu salonu – „mėlynuoju kambariu“. Karininkų ramovėje rasime itin patriotiškai nuteikiančių patalpų: Vytauto seklyčią, „Lietuviškąjį svetainę“ – Prezidento kambarį ir net vadinamają Kunigaikščių menę, dvelkiančią Vytauto laikų gotika (projektas – Kovos-Kovalskio, įrengė dailininkas Jonas Prapuolenis).

Visi kiti interjerai nuteikia daug laisviau: trečias aukštatas skirtas karininkų klubui (valgykla ir šachmatų kambarys, skaitykla, kortų kambarys, biliardinė ir moterų seklyčia); ketvirtame įrengtas viešbutis; rūsyje – šaudykla ir sporto salė.

Amerikos lietuvių prekybos akcinės bendrovės garažas. 2012 m. P. T. LAURINAICIÖ nuotrauka.

Karininkų ramovė. 2008 m. V. Petruolio nuotrauka.
KTU ASI archyvo nuotraukos

20 Tapatumo teritorijos/Atmintis

Šios išstraukos – iš Leono PELECKIO-KAKTAVIČIAUS spaudai rengiamos biografinės monografijos „Kaltas, nes tapo menininku“ apie žymų Lietuvos dailininką, grafiką, knygų iliustruotoją Adolfą Vaičaitį. Jose biografo žvilgsnis nukrypsta nuo menininko asmenybės bei kūrybos ir atsigréžia į didžiausią A. Vaičaičio pasididžiavimą – dukrą Jolantą Vaičaiytę (1954-2010), talentingą ir veiklą asmenybę, skleidusią lietuvių kultūrą visame pasaulyje.

Jolanta VAIČAIYTĖ.

Lietuviškos kultūros ambasadore

Jolanta – vienturtė Adolfo Vaičaičio dukra. Ji gimė Australijoje 1954 m. sausio 3 d. Motina – Beatričė Jakavičiutė, kilusi iš vyskupo Kazimiero Paltaroko giminės (jos motina buvo Paltarokaitė). Kai Jolantai suėjo šešeri, su mama išsikėlė į Kanadą. Ten, kur ji gyveno, lietuvių nebuvo. Ir mama su ja nekalbėjo lietuviškai. Kodėl – jau nepaklausiai.

J. Vaičaiytė buvo talentinga, labai veikli, įdomi asmenybė. Daug kur ją *pamėtė* gyvenimas – išsilavinimą gavo net keliuose universitetuose. Visų pirma Toronte ir Kvebeke įgijo filosofijos-lotynų kalbos ir sociologijos-psichologijos bakauro diplomus. Dvidešimt vienerių jau dirbo Londone – anglų enciklopedijos leidykloje rinko duomenis apie Šiaurės Afriką. Po metų darbo Maroke, Tunise, Gibraltare nutarė tapti mokslus Sorbonos universitete. Ėmė dėstyti anglų kalbą Paryžiuje ir susižavėjo Oskaru Milašiumi, prancūzų klasiku iš Lietuvos. Parašiusi knygą, kurioje psichoanalitiškai nagrinėjami O. Milašiaus raštai, gavo magistro laipsnį. Knygą 1980 m. prancūzų kalba išleido Peterio Lango leidykla Šveicarijoje. Siekdama panaudoti išgytą gyvenimo patirtį ryžosi vėl studijuoti, šikart – psichoanalizę. Ją pasisekė suderinti su muzika, kurią labai brangino, tad vėliau jau dirbdama su psichikos ligoniais naudojo muzikos terapiją. O Lietuvą priminė skudučiai, kuriuos noriai pūtė Jolantos ligoniukai.

Nors tévai buvo išsiskyrė, tarp dukros ir tévo ryšys nenutrūko. Dažniausiai jis buvo palaikomas laiškais, o A. Vaičaičiui išėjus pensijon ir išsiruošus keliauti po pasaulį, artimiausiai bendrauta

Prancūzijoje. Daug kartų dukra viešėjo tévo namuose Australijoje. A. Vaičaičio skatinama Jolanta surado ir savo tévų žemę – Lietuvą: į Vilniaus universiteto vasaros kursus užsienyje gyvenantiams tautiečiams ji nuvyko dar 1978 m. Jolanta norėjo ilgéliau užtruktis Lietuvoje, deja, nepavyko, jai buvo paaiškinta, kad „psichoanalizė – buržuazinis pseudomoksas, kuriam tarybinėj respublikoj nėra vietas“¹.

Toji išvyka Lietuvon buvo visais atžvilgiais ypatinga ir lemtinga. Per trumpą laiką J. Vaičaiytė užmezgė tiek pažinčių, kad kitam ir kelioliukos metu tokiai misijai prieiktų. O svarbiausia – taip pamilo Lietuvą ir jos dainas, „kaip tik gali pamilti žmogus, kuris visą gyvenimą jas juto savo širdyje“². Protu suvokė, kad jų niekur negalejo girdeti, nebent ankstyvoje vaikystėje, bet... Tai buvo tarsi protėvių šauksmas. Dar gyvendama Kanadoje J. Vaičaiytė dainavo prancūzų, ispanų, anglų autorių ir folklorines dainas, tačiau lietuviškosios pasirodė visai kitokios, iš jų sklidanti taučios dvasia – tarsi antra religija. Vilniuje ypač didelį įspūdį padarė Beatričės Grincevičiutės dainavimas.

Vis prisimindavo pažintį su kitais meno žmonėmis – Juozu Miltiniu, Vaclovu Blédžiu. Susižavėjo Dalios Saukaiytės eiléraščiais. Nuo mažens mėgusi muziką, dainą, meną, patikusiems tekstams pati raše muziką ir dainavo, pritardama gitara.

J. Vaičaiytė, sugrįžusi į Paryžių, su Lietuvos vardu jau niekada nesiskyrė. Įvairiomis progomis vis prisimindavo, ką Lietuvoje mačiusi, su kuo bendrauvi. Pirmiausia – laiškuose tévui, o vėliau – ir spaudoje, viešuoju renginiuose. Nors ir ištekėjo už estų kilmės prancūzo Maurice'o Goutt, Lietuva ir viskas, kas su ja susiję, buvo svarbiausia. Ypač tapus Prancūzijos lietuvių jaunimo sąjungos pirmininke. Apie

jos organizuojamus minėjimus, vakarus (ne tik Prancūzijoje, bet ir kitose šalyse, kur gyvena lietuvių kolonijos) rašė spauda, Jolanta tų laikraščių ir žurnalų, kurie nepasiekdavo Australijos, iškarpas siūsdavo tévui, ne viena publikacija palydima jos komentaru. Akivaizdu, kad Jolantai, kuri ne tik mylėjo tévą ir pripažino jį kaip originalų menininką, jo nuomonė visada buvo labai svarbi.

Toji archyvo dalis ypač brangi ir tévui. Visada buvo brangi. Susipažinus su ja nesunku įsitikinti, koks gražus tai buvo žmogus, pasinéręs į meno, literatūros, filosofijos ir... medicinos pasaulį.

1985 m. pradžioje Jolanta pranėja planuojanti Paryžiuje atidaryti Baltiečių namus ir kultūros centrą. Iki tol nei lietuviai, nei latviai, nei estai neturėjo nuolatinės susitikimų vietas. Baltiečiai iš plėčiojo pasaulio rinklavosi J. Vaičaiytės šeimos trijų kambarių bute. Būdavo net tokiai situacijų, kad vienu metu Jame nakvodavo du tautiečiai iš Kanados, vienas iš Lietuvos, vienas iš Australijos ir dar estas iš Skandinavijos. Nors visi galėjo pasinaudoti viešbučių paslaugomis, tautinis solidumas buvo svarbiau. O ryta svečiai namų šeimininkams sakydavo – jums derėtų surasti didelį namą, kuris taip baltiečių kultūros centru. J. Vaičaiytė jau pati buvo apie tai galvojusi, ta tema kalbėta ir įvairių neformalių diskusijų, draugiškų susirinkimų metu.

Nuspręsta Baltiečių namus kurti nedideliam miestelyje Champigny-sur-Marne, vos dvidešimt minucių kelio traukiniu nuo Paryžiaus. J. Vaičaiytė, kaip pagrindinė šių namų organizatorė, apgailestavo, kad Prancūzijos lietuvių bendruomenė tam sumanymui neteikia nei moralinės, nei finansinės paramos.

Nepaisant kliūčių, 1985 m. kovo 30 d. J. Vaičaiytės ir jos vyro dėka Baltiečių namai Paryžiuje atidaryti. Jolantos tévas pritarė šiai idėjai, o kai ji buvo realizuota, lankėsi ten. Atidarant namus susirinko apie šimtas asmenų iš Prancūzijos, Didžiosios Britanijos ir Vakarų Vokietijos, dalyvavo ir iš Miuncheno atvykus poetė Eglė Juodvalkė. Vėliau Jolanta prisipažino: tris dienas ir naktis su vyru buvo be poilsio, o pastarajį mėnesį – lyg ant adatų. Tačiau viskas pavyko. Dabar buvo būtina imtis žygių dėl paramos, nes iki šiol visas išlaidas dengė iš savo kišenės.

Praėjus dar keleriems metams gimė mintis prie kultūros namų įsteigti Baltų kalbų ir kultūros mokyklą, kad ji organizotų įvairių sričių stažuotes Prancūzijoje, Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.

J. Vaičaiytės gyvenimas vertas knygos. Lieka apgailestauti, kad iki šiol niekas to nesuprato. Kol kas tik Bronys Raila savo knygoje³ skyrė Jolantai šiek tiek dėmesio. Deja, vos pusantro puslapio iš 440-ies. Tačiau rašytojas labai gražiai pristato energingą, visapusiškai talentingą J. Vaičaiytę. Pasizymėjau ši faktą: „1985 m. Jolanta Vaičaiytė paruošė ilgo grojimo plokštelię „Lietuva Paryžiuje“ (*Lietuva a Paris*), kur įdainavo 15 liaudies dainų ir keletą jos pačios sukompionuotų melodijų Dailios Saukaitytės ir Jono Strielkūno eiléraščiams. Įdomiai, naujoviškai, originaliai – nė kiek neblogiau už Luokės linų rovėją, Suvalkijos lygumų grėbėją... Savo baritonu dar papildė ir skulptorius Antanas Mončys.“

Gerau prisimenu dieną, kai A. Vaičaitis įteikė prisiminimui brangią dovaną – Jolantos plokštelię, įveikusią tokius didelius atstumus, vos ne pusę pasaulio. Ačiū Dievui ir A. Vaičaičiui, kad jis ne sudužo.

Kiek patikslinu informaciją apie plokštelię. Viejoje jos pusėje – 12 dainų pagal D. Saukaitytės ir J. Strielkūno tekstus, kitoje – 15 liaudies dainų ir viena pagal Maironio žodžius. Plokštélės viršelį sukurė A. Vaičaitis. Net jei nebūtų jo parašo, nesunku atpažinti *meistrą*. O viduryje tarp tų daug minčių sukeliančių abstrakcijų – dukros nuotrauka.

Kur tik neskambėjo Jolantos atliekama lietuviška daina: Kanadoje, Australijoje, Prancūzijoje, Olandijoje, Lietuvoje... Ja žavėjos ir tautiečiai, ir svetimkalbiai. „Per Kalédas Jolanta buvo pakiesta į Romą dainuoti Popiežiui. Nors ir kaip viliojantis kvietimas, Jolanta atsisakė, nes jau buvo pasižadėjusi atvykti į Australiją, pakiesta M. K. Čiurlionio klubo.“⁴ „Mūsų pastogėje“ pastaroji situacija paaškinta dar smagiau: „Jolanta rašo, kad jis seniai svajojo apie tokią progą, bet... tévas ir Australijos lietuviai jai net už Popiežių brangesni.“⁵

Kuo tapo A. Vaičaičio anūkai? Nei senelio, nei mamos pėdom nepasekė. Nors, kita vertus, Mina taip pat menininkė, tik labai jau netradicinės sritis: baigė specialius mokslus ir tapo cirko kloune. O Kolenas – karininkas.

¹ Šaltinis // 1985, Nr. 5. – P. 168.

² Tėviškės aidai // 1984, lapkričio 23.

³ Bronys Raila. Tave mylėti tegalima iš tolo. – Chicago: Draugas, 1986. – P. 210-211.

⁴ Tėviškės aidai // 1984, lapkričio 23.

⁵ Mūsų pastogė // 1984, lapkričio 26.

Kvarteto Ma'Tango atliekami A. Piazzollo kuriniai.

Laura KARPAVIČIŪTĖ

„Tango Nuevo“ – savo skambesių prikaustanti muzika

Ilgai galvojau, nuo ko pradėti rašyti. Juk apie muziką kalbėti nelengva, ypač kai nesi jos žinovė, greičiau – tik paprastas žmogus, kuris kiekvieną dieną jos pasiklauso. Daugeliui muzika yra nuolatinė gyvenimo palydovė: važiuodami automobiliu mes klausomės radijo, einame į populiariosios muzikos koncertus, kiti renkasi filharmoniją ir klasikinę muziką. Vieną vakarą nusprenžiau klausytis temperamentingos muzikos – žymaus argentiniečių kompozitoriaus Astoro Pantaleono Piazzollo kūrinių, atliekamų kvarteto „Ma'Tango“.

Vytauto Didžiojo universiteto Menų fakulteto studentų organizuojamas pasirodymas sulaukė išties didelio susidomėjimo. Edukacinio tipo renginys, lapkričio 13 d. vykęs Nacionalinio Kauno dramos teatro Tavernos salėje, buvo viena VDU metrotiros studentų praktinio darbo dalij. Jis sudominino labai įvairią publiką: ne tik studentus, bet ir vynesnio amžiaus žiūrovus, mat Kauno dramos teatras kvarteto „Ma'Tango“ pasiodymą įtraukė į savo renginių repertuarą.

Kvarteto pavadinimas „Ma'Tango“ nurodo, jog „Ma“ – tai Muzikos akademijos (VDU) studentų atliekama tango muzika. Pasak atlikėjų, jie susibūrė, nes paprasčiausiai negalėjo negroti. Fortepijono klavišais skambino André Grušlionytė, smuiku griežė Milda Kazakevičiūtė, akordeonais – Laimonas Salijus ir Lukas Katinas. Šis kvartetas muzikinę veiklą pradėjo dar visai nesenai, tačiau aktyviai ją plėtoja ir koncertuoja ne tik Kaune, bet ir kituose Lietuvos miestuose. Temperamentingojo žanro

– tango – atgaivinimas sulaukia nemažo žmonių susidomėjimo.

Žymaus Argentinos kompozitoriaus A. Piazzollo 20-osioms mirties metinėms paminėti surengtame renginyje prisiminta kompozitoriaus kūryba. Tai vienas autorų, kūrusių temperamentingą tango muziką, keitusių tradicinių jos skambesij. „Tango Nuevo“ žanras pasižymi tuo, kad klasikiniai tango ritmai derinami su džiazo ir klasikinės muzikos elementais.

Kvarteto „Ma'Tango“ atliekamiems A. Piazzollo kūriniams būdinga ištęstumas ir nepaprastai derantis instrumentų sąskambis. Pianino garsai puikiai papildo akordeoną, šie – smuiką, taip sukuriamas originalus, savitas ir įdomus skambesys. Susidarė įspūdis, jog ši muzika labai įvairiapusiška: vienu metu gali būti rami ir staiga pereiti į greitą tempą. Sakoma, kad tango – emocijų šokis, kviečiantis žvilgsniu, bet ne žodžiais, o „Tango Nuevo“ yra temperamento muzika, prikaustanti savo skambesiu.

Tamsiaus rudens vakaraus gera bent jau mintinis nusikelti į temperamentu žaižaruojančias šalis. Muzika – puikus būdas pabėgti nuo pilkos kasdienybės ir ten pabūti, o panašūs renginiai – įrodymas, kad ne tik populiaroji, bet ir kitokio pobūdžio muzika domina įvairaus amžiaus publiką.

Birutės ŽIOGAITĖS nuotrauka

22 Teatras

Ridas VISKAUSKAS

Teatre vaikams – ir jausmingi epiniai pasakojimai, ir šmaikščios pažintys su technologijomis

Lapkriti pasirodžiusios spektaklių jaunai auditorijai premjeros liudija, kad vaikams ir pa-augliams kuriantis mūsų teatras – įvairus, o režisierų santykis su publika ir literatūra irgi skiriiasi. Vienam jų svarbiau sukurti solidų, „tikram teatrui“ būdingą spektaklį (pasakojama kelis dešimtmečius aprėpianti asmenybės tapsmo istorija; vardinimas – dviejų dalių, scenografija, kostumai...), kitam rūpi aktyvus mažųjų žiūrovų dalyvavimas, garso ir vaizdo technikos teikiamos galimybės, linksmos aliuozijos į nūdieną. Turbūt nėra vieno „teisingo“ kelio – visos teatro kelionės savaip įdomios ir nelengvos amato požiūriu.

Panevėžiečių spektaklyje – akademizmo dvasia

Panėvėžio Juozo Miltinio dramos teatro spektaklis „Anė iš Žaliastogų“ pagal Kanados rašytojos Liusės Modės Montgomeri (Lucy Maud Montgomery; 1874–1942) to paties pavadinimo romaną tikrai patiks žiūrovų žiūrovų mamoms ir močiutėms (vyrai, deja, retesni svečiai vaikams skirtuose vaidinimuose), kurios mėgsta tradicinį „ramaus būdo“ dramos teatrą: tik sudiržusių širdžių gali nesaudinti, anot anotacijos, „istorija apie našlaitę, kurios nenorėjo įvaikinti“...

Inscenizacijos autorius ir režisierius Antanas Gluskinas įsiminė iš karto po pirmo savo režisuoto kamerinio spektaklio vaikams Keistuolių teatre „Mano senelis buvo vyšnia“ (pagal Angelą Nannetti, 2004) jautrumu vaiko (herojaus) vidiniams pasauliui, sudėtinga ir neįprasta mirties tema teatre mažiesiems. Beje, ši spektaklį Keistuoliai vaidina iki šiol. „Anė iš Žaliastogų“ liudija, kad režisierius nuosekliai ir kryptingai eina pasirinktu kūrybos keliu, tik kodėl kyla įspūdis, kad atsidūrei kelių dešimtmečių senumo teatre?

Nors našlaitės, pasiutimo nestokojančios Anės Šerli (aktorė Inga Jarkova) istorija spektaklyje pa-

sakojama kruopščiai ir ilgai, po vaidinimo (lapkričio 17 d.) lieka neatsakyti keli svarbūs klausimai. Kaip keičiasi mergaitės elgesys, iprociai, pozūris į save ir aplinkinius, vertybės, jai atvykus gyventi pas savo šeimą nesukūrusius seserį ir brolių Katbertus (aktoriai Eleonora Koriznaitė ir Laimutis Sédžius)? Iš kokios aplinkos Anė atvažiavo, kokie svarbiausiai jos biografijos įvykiai? Kuo mergaitė sužavėjo séslius ir konservatyvius ūkininkus Katbertus, kad šie pakeitė savo nuostatas jos atžvilgiu (Katbertai laukė berniuko, tinkamo ūkio darbams, ir iš pradžių norėjo našlaitę grąžinti į prieiglaudą)? Vaizduoti scenoje, su kuo ir kiek kartu mergaitė susipyko bei susitaikė, kokių eibų iškrėtė, galima ilgai, bet siužeto siūlas tista, o herojų vidinis gyvenimas nesikeičia. Rimta aktorių problema – sceninis bendravimas: kol kas jis „vaizduojamojo pobūdžio“; nepaisant dailaus reginio įspūdžio (veikėjų grakščią plastiką ir povyzas padėjo kurti choreografas Donatas Bakėjus), santykiams trūksta tikrumo. Anė – hiperaktyvi, nuolat gudrauja, apgaudinėja visus, bet kur tie „tiesos momentai“ spektaklyje, kurie bylotų, ko ji iš tiesų bijo ir trokšta, kas ji iš tikrujų yra? Galbūt ir aktoriams suvaidinti dešimties trylikos metų pauglius nėra paprasta: norisi būti žaismingiemis, o nukrypstama į manieringumą, staipymasi ir vai-pymasi.

Antroje spektaklio dalyje vaizduojama, kokia dora ir graži panelė mokytoja išsaugo iš padaužos Anės, kaip jai simpatizuoją Gilbertas Blaitas (aktorius Deividas Rajunčius), kadaise mėgės timptelėti už plaukų, kaip ja žavisi liežuvautoja kaimynė Reičelė Lind (aktorė Ligita Kondrotaite) ir mokyklos laikų draugės – lėtapėdė, drovi Diana Bari (aktorė Toma Razmislavičiūtė) bei koketė Džosė Paj (aktorė Jolita Skukauskaitė). Žodžiu, piešiamas idiliško gyvenimo vaizdas ir perspektiva. Ir nors Merilės Katbert broli ištinka širdies smūgis sužinojus, kad bankrutavo bankas, kuria-me laikytos santaupos (aktualija – „vaiduoklis“), o pati Merilė – jau senuciukė, „gyvenimo ratas“ sukas toliau. Gal todėl ir scenografė Anželika Šulcaitė pasirinko (kampuoto) medinio rato, kuriuo veikėjai spektaklio metu vis eina, lekia, važiuoja, idėjų...

Scena iš spektaklio „Anė iš Žaliastogų“: Merilė Katbertas, Šarūnas Datenis

Pan

Interaktyvumas, humoras ir technologijos

Lėlių teatre principas, kai aktorius kalbasi su vaikais ir pasakoja istoriją, manipuliuodamas objektais ir lélémis, yra populiarus. Vilniaus teatro „Lėlė“ aktorius Šarūnas Datenis, savarankiskai kurdamas „Gaidelį pinigautoją“ (Menų spaustuvės programa jauniesiems menininkams „Atvira erdvė“), dviračio neišrado, bet vaikams leido pa-sijusti artistais (iš tiesų retas reiškinys), iš pasaką išterpė šiuolaikinio gyvenimo atpažįstamumo ženkli (tai kai kuriuose spektakliuose ypač žaviai doro ir Klaipėdos lėlių teatras), pademonstravo technologijų galimybes kuriant vaizdo ir garso efektus. Priminsiu, jog Š. Datenis studijavo Vilniaus Gedimino technikos universitete (taigi technika jo negasdina), o Lietuvos muzikos ir teatro akade-

Albert (Eleonora Koriznaitė), Anė Šerli (Inga Jarkova),
Merilės brolis Matijas Katbertas (Laimutis Sédžius).
evėžio Juozas Miltinio dramos teatro archyvo nuotrauka

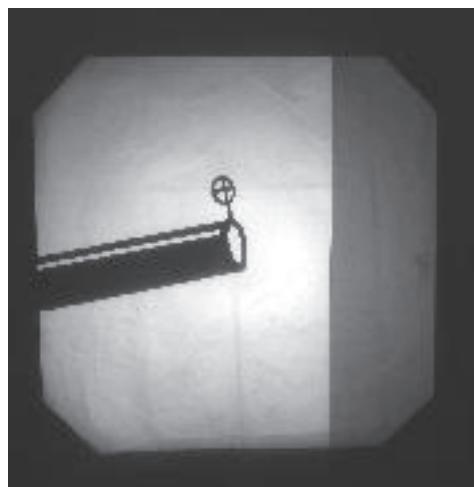
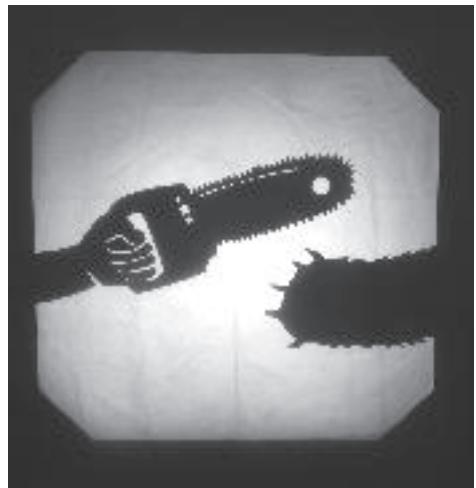
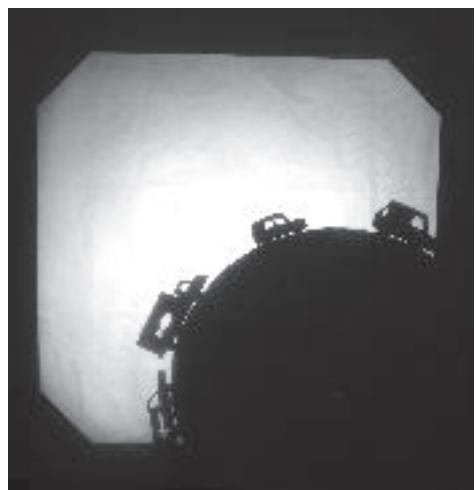
mijoje jo magistro kurso vadovas buvo Algirdas Mikutis – su pedagagu jauną lėlininką sieja panasus humoro jausmas ir (galbūt) teatro nesureikšminimas, polinkis žiūrovų akivaizdoje „dekonstruoti“ reginį.

„Gaidelis pinigautojas“ tarsi neturi jokių „paslapcių“: štai pasirodo du jaunuoliai – Šarūnas (Datenis) imasi vedėjo („didžėjo“) vaidmens, pri stato dailininką Antaną (Dubrą), šis sėdasi ant žemės prie grafaprojektoriaus (jį pasitelkus ant ekrano projektuojami pasakos personažai). Tada aktorius supažindina publiką su išraišinėjimo ir efektų pedalais (angl. *loop station*), drąsesniems vai-

kams (ir mamytėms) siūlo pabūti paršiuku, šuniuku, arkliuku, ugnimi, t. y. atejus scenon įrašyti savo skleidžiamus garsus. Ši vieša atrakcija visiems teikia daug smagaus džiaugsmo; kiekvienam dalyviui atlikus numerį negailima plojimų. Vėliau aktorius seka pasaką, o dailininkas tuo metu turi spėti nupiešti personažą arba padėti iš anksto parengtą iškarą (šios tvarkingai guli tarp didelio sąsiuvinio lapų – chaoso nėra). Kartais Antanas ne-spėja pakeisti vaizdo, tada Šarūnas nepiktai „pabarą“ kolegą. (Kol kas Antanas kaip aktorius nesireiškia, su vaikais nebendrauja, tik slepiasi už aparato ir paveikslukų, gal ateityje įsidrąsins.)

Šarūnas šauniai bendrauja su žiūrovais, o Antanui tenka atsakomybę už vaizdą ekrane. Išmonės ir humoro nestinga, nors antroje spektaklio dalyje raiškos priemonių dar reikėtų paieškoti. Publiką leipsta juokais, kai Senelės mėgstama Vistytė pristatoma kaip lepūnėlė ir tinginė: ekrane matome, kaip ji mėgaujasi soliariumo malonumais, gulėdama kepsninié su užrašu „Grilis“. O pasakodamas, kaip Gaidelis ežerą išgérė, Šarūnas pasiūlo visiems susipažinti, ką reiškia žodis „Gūžys“. Viskas paprasta – tereikia pasinaudoti „Google“ paieškos sistema: išrašyti žodį „Gūžys“ ir perskai-ti, kas pateikiama „Vikipedijoje“. Tai mums, pasinaudodamas iškarponis, ir pademonstruoja Antanas. Tikėtina, po spektaklio viena kita močiutė slapta nuo anūkėlio ir išbandė šią technikos teikiamą pagalbą... Tik abejonių sukélė reginio pabaiga, kai demonstruojama autentiška retro nuotrauka, vaizduojanti prie pietų stalo susėdusią šeimyną. Antanas kiekvienam žmogui pripiešia pasakos veikėjo charakteringą detalę (pvz., berniukui, regis, gaidelio skiauterę), o mergaitės atvaizda užteplioja, nes pasakoje višteli žūva. Štai taip kelialis pieštuko brūkšniais ir sunaikinamas žmogus? Baugokas įspūdis.

Valstybiniams Vilniaus ir Kauno lėlių teatrams trūksta jaunos režisūros pajėgų. Kol kas jaunos kūrybinės energijos nestokoja tik Klaipėdos lėlių teatras. Tikėkimės, po sekmingo ir galimybes atitinkančio režisūrinio debiuto Š. Datenis toliau kurs spektaklius, domėsis ir kitomis lėlių bei objektų teatro technikomis. Gal „Gaidelis pinigautojas“ – naujo lėlių teatro režisieriaus pradžia?

Antano DUBROS archyvo
nuotraukos

Ką Zygfrydas Verneris veikia kabarete?

Arėja šventės, ir žmonės vis labiau laukia dovanų. Ko nors džiuginančio ir įspūdingo. Teatrai šiuo metu ir pradeda tokias dovanas „pakuoti“. Didžiųjų tragedijų laikai traukiasi, į scenas žengia graudžiai šviesios, ašaras pro juoką spaudžiančios istorijos, pa-puoštos gyvenimo spindesio nérinėliais.

Tokią džiaugsmingą ir kartu tragiską, juokingą ir problemišką istoriją apie teatrą pristatys Kauno valstybinis muzikinis teatras lapkričio 30, gruodžio 1, 2, 5 d. Muzikinis reviu „Zygfrydo Vernerio kabaretas“ Kaune bus pastatytas pirmą kartą, nes iki tol šis žanras nesietas su spektakliui būdingais elementais. Režisierius Kęstutis Jakštės ilgai ir nesėkmėnai beldėsi į rašytojų duris, bet jos taip ir liko užvertos, nes atsirado kitų neatidėlio jam darbų ir problemų. Tačiau noras realizuoti savo sumanymą nedavė ramybės. Taip režisierius kreipėsi į arčiausiai esantį žmogų – Viktoriją Streičą – ir paskatinos ją surengti siužetą, apimantį jų pasirinktus muzikinius kūrinius. Taigi spektaklio libreto autore tapo jau dešimtmetį su Kauno valstybiniu muzikiniu teatru bendradarbiaujanti garsiojo latvių režisieriaus Janio Streičo dukra V. Streiča, pelniusi „Auksinių scenos kryžių“ už pagrindinį Sali Boulz vaidmenį J. Kanderio muzikle „Kabaretas“... Tas „Kabaretas“ jau nugyveno savo gyvenimą, tačiau lyg ir neišnaudojo visos energijos, buvo ypač mėgtas žiūrovų, todėl tam tikra prasme apsigyveno ir naujamė spektaklyje.

Tikriausiai žinote, kas yra teatras teatre, kokios šio žanro taisyklės, bet kiekvienas naujas žvilgsnis atranda naujus pasaullius. K. Jakštės ir V. Streiča vi-siškai nesidrovi kalbėti apie tai, kad rašydami, gal tiksliau, kartu kurdami libretą naudojosi konkreti-mis taisyklėmis. Kam iš naujo atradinėti dviratį? Nu-statytą aiški tvarka, duoti patarimai, kas ir kaip turi vykti scenoje, kad spektaklis suktusi lengvai kaip ratas – lieka užpildyti tai aktualiu ir prasmingu turiniu. Taip šioms taisyklėms pakluslo aktorės ir režisieriaus patirtis, gyvenimo nuotrupos, sutikti žmonės, jų pasakojimai ir nuotykiai, kažkada teatralų ištartos frazės. V. Streiča yra studijavusi dramaturgiją Latvijos kultūros akademijoje, be to, seniai rašo koncertų, renginių tekstus ir scenarius, todėl sumanymas, prisipažino ji, iš pirmo žvilgsnio pasirodė vi-siškai nesudėtingas: sudėti gražiausią muziką ir apipinti ją vientisu siužetu. Vėliau, žinoma, darbas pa-sigrobė savas aukas.

Scenoje pamatysime daugybę teatralų gyvenimo peripetių ir jausmų dramą, aktorių tarpusavio santiukius ne tik scenoje, užkulisiuose, bet ir už teatro ribų. Spektaklyje daug tiesos ir tikrų situacijų, galēsime žaisti ieškodami prototipų arba visiškai atsiriboti nuo realybės, pasinerti į teatro žaismę. Kūrėjai išsitinkę, jog teatro pasaulis lygiai toks pat intensyvus kaip ir visa likusysis. Dar daugiau – tai lyg su-mažintas bendro vaizdo modelis, kuriame puikiai ga-

lima pastebeti ligas, neadekvatų poziūrių į vertybės. Todėl atidžiau pažiūrėjė turėtumėte pastebeti, suprasti, kur esame. „Žiūrovas aktorių mato scenos rampą šviesoje kažkai veikiantį, sklidiną energijos, tačiau net neįsivaizduoja, kiek jam tai kainuoja, kaip jis gyveno iki tol. Lygiai tą patį galima pasakyti ir apie kitus žmones, kurių šešelinės pusės dažniausiai ne-pastebime. Niekas nežino, kas dedasi scenoje esančio aktoriaus viduje, su kokia gražutimi jis šiuo metu kovoja. Nuo aktoriaus meistriškumo, jo pasiroyomo priklauso publikos ir kiekvieno žiūrovo dvasinė būsena, tad artisto pareiga daryti viską, kad po spektaklio žiūrovas išeitų paailsėjės, pagijęs dvišakai. Todėl labai norėjosi papasakoti, kaip mes gyvename teatre, kaip išeinama ir ateinama į jį, ką veikia nematomi darbuotojai, nuo kurių tiek daug priklauso. Taip ir atsirado siužetinė linija, kuri dažnai spektaklyje yra svarbiausia“, – pasakojo režisierius.

„Zygfrydo Vernerio kabaretas“ žmonės atpažins kolegas, draugus, savo jaunystę, pagaliau save pačius, nes tiesos čia labai daug, kaip ir tikrų situacijų. Tiesa, realus gyvenimas apipintas išmone, iliuzijomis, fantazija. Pabaigoje tikriausiai taip ir liks neaišku, ar visa tai vyko iš tikrųjų, ar tebuvo iliuzija. Tačiau spektaklis taip tampa neįprastai gyvas, žaižaruojančias ryškias, gyvenimiskais herojų cha-rakteriais ir emocionalumu, stipria episodų kaitos energija. Spektaklis muzikinis, bet režisierius rizi-kavo – sugriovė tradicijas ir pradėjo ji ne uvertiūra, o aktoriaus monologu. Is tiesų K. Jakštės spektakliai Muzikiniame teatre visada pasižymėjo drama-dinamika.

Tačiau drama – tai tik viena jo dalis. Muzika yra svarbiausias ir viską lemiantis elementas, todėl istorija vėliau išiterpė tarp jos. „Pirmausia mes pasirinkome muziką, o tuomet dėliojome siužetą. Ji buvo pagrindinis variklis ir idėjų šaltinis. Teatru reikėjo spektaklio, kuriame veiktu daug personažų, ir tai buvo remai. Visa kita – mūsų pasirinkimas. Norėjosi surinkti geriausius, mums labiausiai patinkančius muzikinius kūrinius. Keista, istorija sparčiai pradėjo plėtotis tada, kai sumanėme pabaigti: teatras truko iškilti naujiems dangoraižiams, ir miesto klerkai, eidami lengviausiai kelio, nusprendžia nušluoti jį nuo žemės paviršiaus“, – pasakojo V. Streiča.

Muziklo žanras labai įvairiaplanis, platus spek-tras: reviu, muzikinė komedija ir drama, roko, vadi-namoji Brodvėjaus, opera, dramos spektaklis su dai-nomis... Reviu leidžia naudoti įvairių autorų muzikinius kūrinius. Spektaklio kūrėjai džiaugėsi galédam scenoje pristatyti ištraukas iš miuziklų, kurių veikiausiai niekas Lietuvoje nepastatys. Geros muzikos, teigia jie, nėra labai daug, nes opera, ope-retė – sudėtingi žanrai, reikalaujantys daug pastangų ir laiko, tačiau ne itin dosnai apmokami. Dažniausiai mes žinome kelias išskirtines miuziklo ari-jas, nes visų jų tobulai parašyti tiesiog neįmanoma – pasitaiko ir geresių, ir prastesnių, bet šiame spektaklyje atrinktos tik pačios stipriausios. Bus prista-

tytas tikras koncentratas. Skambės žinomas garsiausių pasailio miuziklų ištraukos, o garso kokybę už-tikrins neseniai įsigytą moderni, aukštos klasės gar-so aparatūra. Spektaklis labai margas ir eklektiškas, todėl kūrėjams teko rimbai padirbėti, kad atrodytų dar ir skoningas.

Puiki, bet retai girdima muzika, jas siejantis siu-zetas – dar ne visas spektaklis. Mus stebins atrakty-vūs šokiai, netikėti akrobatiniai triukai, dainuojan-tys baletu ar šokančio choro artistai. Totali šventė, nes kūrėjai galvojo apie žiūrovus, jų reakciją, apie teatro pramogą. Nuosirdi vaidyba, dinamiškai besi-keičiančios situacijos visada prikausto dėmesį.

Žiūrovams paruošta ir staigmena. Spektaklio iš-sidėstymas ši kartą apverstas aukštyn kojomis: orkestras „pakabintas“ palubėje, o veiksmas „nulei-tas“ į orkestrinę. Vadinas, dirigentas diriguos ne-matydamas solistų, o šie kartu su chorū dirigentą ma-tys monitorius ekranė. Režisierius prisipažino, jog taip atsirado šiek tiek erdvės, kurios labai trūksta gana siauroje scenoje. Amfiteatre stovintys orkestro mu-zikantai pagaliau išeis į rampą šviesą ir bus visų matomi. „Labai tikiuosi, kad ir ten vyks veiksmas – jie galės kalbėtis, bendrauti, svinguoti. O orkestro duo-bė virs pozemiu, rūsiu, baru, kuriame vaišinsis žiūrovai. Taip spektaklis susisluoksniauo nuo apačios iki viršaus. Muzikantai su tuo sutiko, nes tai bendras visų mūsų darbas. Muzika leis pasirodyti ir atskleisti kiekvienam, nes pristatoma daug solinių numerių. Bus užtektinai erdvės improvizacijai, potėpiams – žanrai ir dirigento Jono Janulevičiaus orkestruotės tai leidžia daryti, nereikalauja preciziškumo, nesu-kausto“, – idėjomis dalijosi režisierius.

Kauno muzikiniame teatre jau susiklostė tradici-ja į spektaklius kvieсти kolegas iš užsienio ar kitų mūsų šalies teatru. Šioje premjeroje pagrindinį vaid-menį atliks net trys aktoriai. Darius Meškauskas vaidino „Kabaretą“, todėl V. Streiča, rašydama lib-retą, tiesiog girdėjo jo balsą. Kitas dramos teatro aktorius, Vaidotas Martinaitis, pirmą kartą imsis to-ko amplua – jis mokysis dainuoti. O trečiasis atl-ikėjas – Kauno muzikinio teatro aktorius Žanas Voronovas, kuris sunkiai ryžosi, bet puikiai susidorė su savo užduotimi.

Režisierius prisipažino siekės, kad spektaklis bū-tų visų bendras kūriny. Todėl visi iš širdies ir sten-gési. „Vakare duodu užduotį, pateikiu sumanymą, – prisimena K. Jakštės, – o ryte jau matau rezultataj – net sunku suprasti, kada tie žmonės dirbo.“ Muziki-niame reviu vaidina ne tik žiūrovų pripažinimo nu-sipelnę teatro solistai, choro ir baletu artistai. Čia išvysime ir kviesti Lietuvos teatro bei koncertini-nes scenos žvaigždžių: aktorius V. Streičą, V. Mar-tinaitį, damininkus Jeronimą Milių, Eveliną Sašen-ko. Spektaklio dailininkę Vilma Galeckaitė-Dab-kienę, choreografių Dainius Bervingis, Gintaras Vi-sockis, choremeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vait-kevičiūtė.

Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Gediminas JANKUS

Tautinio savitumo beieškant

Tyliai ir kažkaip nepastebimai (ar sąmoningai nepastebėtai) Kauno dramos teatro Mažojoje scenoje prašurmuliavo dar viena premjera – Juozo Tumo-Vaižganto komedija „Žemės ar moters“. Taip sutapo, kad tuo metu visas dėmesys buvo nukreiptas į galų gale rekonstruotą Didžiąją sceną bei ją apgaubusią „Baltą drobulę“.

Kuklus ir ramus spektaklis – tam tikras ženklas, tam tikra nuoroda, kad ne visi teatro žmonės persiskunkę globalinio postmoderno dvasia, ne visi *blūdija* vaizduodami proktologinius apaštalus, ne vi-siems Lietuva Tėvynė scenoje apibūdinama kaip pypė paskutinė, ne visi paniekinamai vypso, išgirdė ar pamatę kilninantį, taurinantį žodį, ypač apie mūsų tautą, jos praeitį, tradicijas.

Tiesą sakant, drąsus iššūkį vis labiau įsivyravjančioje ir įtraukiančioje teatrino neigimo ir charizmo, ižilių perdirbinėtojų ir banalių plagiatorių aplinkoje šiuo spektakliu metė visa kūrybinė grupė, visų pirma režisūros ēmėsis aktorius Tomas Erbréderis. Pasirinkęs beveik nežinomą J. Tumo-Vaižganto pjesę „Žemės ar moters“ (retsykiai ją dar suvaidina provincijos teatro mėgejai), jis rizikavo keliopai.

Visų pirma tai tipinė situacijų komedija, nors parašyta gan gyvai, tačiau pramenanti daugybę panašių tos lietuviškos atgimimo „gadynės“ scenos ve-

kalėlių, skirtų mėgėjų scenai ir tik savo kelią pradedančiam lietuviškam teatrui – klojimų ir sceninių vakarų repertuarui. Antra, pati temaika nūnai galėjo pasirodyti neįdomi, neaktuali, pasenusi, žodžiu, visais atžvilgiais archajiška. Iš tiesų tai bent problema – sumišes senbernis nusprendžia tuoktis. Bet būtent tada ir iškyla apsisprendimo tema. It koks Buridano asilas, negalintis pasirinkti tarp dviejų šieno kaugių, komedijos personažas Gaidys neryžtingai trypčioja, nežinodamas, ką rinktis – moterį ar žemę? Žinoma, viskas baigiasi sekmingai, ne taip, kaip galų gale nudvėsusiam minėtam asilui – mūsų senbernis, kad ir šiek tiek pakvailintas, už nosies pavedžiotas, lieka ir su moterimi, ir su žeme...

Taigi tokia trumpa komedijos esmė, ir atrodo, kad tos senstelėjusios sceninės piršlybos turėtų virsti eiliniu subuitintu vaizdeliu, bet scenoje pamatėme netikėtą virsmą, netikėtą dvasios pagavą, būtent tautinės dvasios, nes režisierius sugebėjo ne tik išvengti mano minėtų pavojų bei seklumų. T. Erbréderis scenoje pjesėje ižvelgė tautinį unikumą, nepakartojamą mūsų folkloro ir papročių žavesi, tarpusavio santių tikrumą, charakterių įvairovę. O tos ižvalgos, be abejo, visų aktorių pastangomis, tapo įdomiu, pagaviu, nūdieniškai skambančiu, tačiau ypatingu pagarba ir supratimu apgaubtu spektakliu.

Pagarba ir supratimu mūsų tautos kūrybinėms ga-

lioms, sutartinėms, vestuvių papročiams, visam dvi-

siniams palikimui, kuris nūnai teatruose yra sąmoningai žeminamas, niekinamas, geriausiu atveju nutylimas. Tautinis teatras, tautinė dramaturgija, tautinė dvasia – šios sąvokos seniai išguitos iš kai kurių mūsų švytinčių scenos meistrų kosmopolitinių bokštų. Todėl T. Erbréderio ir jo grupės paraiska tokia me kontekste yra labai svari ir pažirtina.

Aktorius (jis, beje, ir pats vaidina Gražį) režisūra ganėtinai subalansuota, leidžianti pasireikšti aktoriams, mizanscenos tikslios ir neištęstos, itin tinkamos ir siužetą pajavirinancios bei pagilinančios liaudies dainos, tampančios neįkyriais saikiniais (ir prasmagais) veiksma intarpais (koncertmeisterė – Jolanta Balnytė). Verta pagyros ir dailininkė (bent man labiau žinoma kaip aktorė) Audronė Paškonytė, pateikusi pasiteisinusį salygiską scenografinį sprendimą. Drąsiai atsisakiusi buitinės pjesė atributų, tradicinių rykų ir rakandų, arbatinių „samovarų“, stalų, kėdžių, „uslanų“, sieninių laikrodžių su gegulėmis ir be, A. Paškonytė suteikė aktoriams galimybę improvizuoti minimaliomis priemonėmis papildytoje nedidelėje erdvėje.

Joje aktoriai iš improvizuoja, ir, kas svarbiausia, nepervaidindami, neužsižaisdam, nešaržuodami. Net jaunieji, kuriems retsykiai būdinga pasiausti lažant tam tikrus štampus ar neslepiant ironijos, pašiepti vyresniųjų naudojamas klijes, ši kartą gana santurūs, tačiau išradangi ir įtaigūs. Buvo džiugu jų būryje pamatyti scenos meistri Aušrą Keliuotytę (Petrutę), kuri savo personažui surado sodrių, išsimintinų bruožų, atskleidę jos sąmoną, vidinę tvirtybę, proto pagavumą. Visa spektaklio moteriška draugija – Karusė (Giedrė Ramanauskaitė), Gražienė (Daiva Rudokaitė) ir minėta Petrutė pasižymėjo itin tiksliomis charakteristikomis, vidine derme, papildė viena kitą spėriai besikeičiančiose situacijose.

Neatsiliko ir vyrai, visų pirma pats herojas Gaidys (Gintautas Bejeris), tasai pernokės senbernis, niekaip nepasirenkantis, dvejorientis ir svyruojantis – aktorius nevienpusiškai traktavo savo personažą ir tuo tik laimėjo. Itin gyvas, išsimenantis ir plastiskas piršlio Rūdžio vaidmenį atliekantis Saulius Čiučelis, kaip visada, tiesiog energijos ir improvizacijos pliūpsnis scenoje. T. Erbréderio Gražys pasirodo gan trumpai, tačiau visai scenai suteikia netikėtą atomazgą.

Spektaklis „Žemės ar moters“ – viena iš tų retų tautinio sceninio meno apraiškų, gyvai pramenanti A. Sutkaus Tautos teatro siekius bei idėjas, o mūsų laikais susišaukianti su P. Bielskio atgaivinta lietuviškojo teatro samprata. Šis entuziastų būrelis, susibūręs tautinio meno gaivinti, vertas ypatingos pagarbos ir palaičymo.

Donato STANKEVIČIAUS
nuotraukos

Gražienė (Daiva Rudokaitė), Karusė (Giedrė Ramanauskaitė) ir Petrutė (Aušra Keliuotytė).

26 Skelbimai/Atmintis

XI literatūros festivalis PANEVĖŽIO LITERATŪRINĖ ŽIEMA 2012

Skirtas Maironio 150-osioms gimimo metinėms ir Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos 90-ajam gimtadieniui

Gruodžio 7-8 d.

7 d., penktadienį.

8 val. Dalyvių išvykimas iš Lietuvos rašytojų sąjungos (K. Sirvydo 6).

9.30-11 val. Dalyvių registracija Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje (Respublikos g. 14).

10-11.35 val. Iškilmingoji dalis. Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos 90-asis jubiliejas. Komplimentai. Bibliotekos konferencijų salėje.

11-18 val. „Panėvėžio literatūrinės žiemos 2012“ knygų mugė. Dalyvauja leidyklos iš Vilniaus, Kauko, Klaipėdos, Šiaulių bei Aukštaitijos regiono. Bibliotekos I a. fojė.

11.35-12.10 val. Poeto, eseisto, fotografo Alio Balbieriaus fotografijų parodos „Jono Meko žemė“ atidarymas. Dalyvauja Biržų savivaldybės merė Iručė Varzienė. Veda Vida Mikelevičiutė. Bibliotekos II a. fojė.

13.30-14.50 val. Diskusija „Maironio mirtis ir gyvenimas“. Veda prof. habil. dr. Viktorija Daujotytė-Pakerienė ir dr. Marijus Šildauskas. Bibliotekos konferencijų salėje.

15.05-15.20 val. Poeto, literatūros kritiko, fotografo Benedikto Januševičiaus fotografijų parodos „Bičiulių portretai“ atidarymas. Veda Vladas Bražiūnas, Marija Čičirkienė, kiti. Bibliotekos konferencijų salėje.

15.20-16.40 val. Poezijos skaitymai. Veda Regina Katinaite-Lumpickienė ir Alvydas Šlepikas. Bibliotekos konferencijų salėje.

16.45-17.40 val. Naujausių poezių ir prozos knygų pristatymas. Bibliotekos konferencijų salėje.

19.10-20.45 val. „Panėvėžio literatūrinės žiemos 2012“ svečių ir ankstesniųjų metų laureatų kūrybos vakaras. Veda Sara Poisson ir Viktoras Rudišianskas. Bibliotekos konferencijų salėje.

20.55-21.35 val. Dailininko Sauliaus Rudzikos

(Druskininkai) personalinės tapybos darbų parodos „Pelkynų romantizmas“ atidarymas. Dalyvauja festivalio svečiai, dainininkė Virginija Stundžienė. Galerijoje „2-asis aukštasis“ (Vasario 16-osios g. 10).

21.45-23.50 val. Muzikinis-literatūrinis „Patarmas“ ir dailės, fotografijų bei mažmožių paroda-aukcijos. Veda Daiva Molytė-Lukauskienė ir Dainius Gintaras. Panėvėžio lėlių vežimo teatre (Respublikos g. 30).

8 d., šeštadienį.

10-11 val. Aukštaitijos regiono moksleivių skaitymai. Veda Birutė Valkiūnienė ir Vytautas Palukas. Bibliotekos konferencijų salėje.

11.15-12.15 val. Gruodžio ryto poezijos skaitymai. Veda Aušra Kaziliūnaitė ir Benediktas Januševičius. Bibliotekos konferencijų salėje.

13.25-15.25 val. Eseistikos skaitymai. Veda Jūratė Baranova ir Laimantas Jonušys. Bibliotekos konferencijų salėje.

15.25-16.25 val. Panėvėžio ir Aukštaitijos regiono poetų ir eseistų skaitymai. Bibliotekos konferencijų salėje.

16.40-17.40 val. Tarmėšk skaitėmė „Va ain žmogs par Lietovo: no Baranaucka, pro Mairon, ont šendė...“. Dalėvauj folkloro ansambelis „Valauks“ (vadovė - Regyn Stumburiene), to žmogo keravoj Vlads Bražiūnas é Marks Roduners. Bėbliotekos konferencijų salėje.

17.45-18.45 val. Iškilmingas baigiamasis poezijos ir eseistikos vakaras. Julijono Lindės-Dobilo, Elenos Mezginaitės, Panėvėžio mero premiju įteikimas. „Literatūrinės žiemos Riterio rožės“, „Literatūrinės Jono Meko skrybėlės“, „Literatūrinės lape“ ir kitų prizų įteikimas. „Rimto ir nerimto (para)romantiško“ ir „Dedikacijos Gabrielės Petkevičaitės-Bitės bibliotekai“ eilėraščių konkursų laureatų, Panėvėžio ir Panėvėžio krašto jaunuųjų literatų apdovanojimai. Veda Erika Drungytė ir Kornelijus Platelis. Bibliotekos konferencijų salėje.

19.30 val. Festivalio dalyvių išvykimas.

In memoriam

Ramutė Teresė Kabelkaitė

(1940 – 2012)

Ilgametė Kauno valstybinio lėlių teatro aktorė – veteranė, pralaimėjusi neilgą nuožmią kovą su pragiastinga liga, vėlų lapkričio 20-osios vakarą išejo į Anapusę.

Ramutė gimė ir augo Marijampolėje. Mieste, kuris ne syki bandė tapti Gudūvos krašto teatriniu centrui. Tad, 1956-ais, kai Lietuvos valstybinės konservatorijos auklėtiniai atvyko iš Vilniaus ir ēmėsi dar kartą atgaivinti miesto teatrą, jinai turėjo progos pažinti ši viliojančių kūrybių darinį, jį pamilti, puosele-dama savo svajonę tapti aktore.

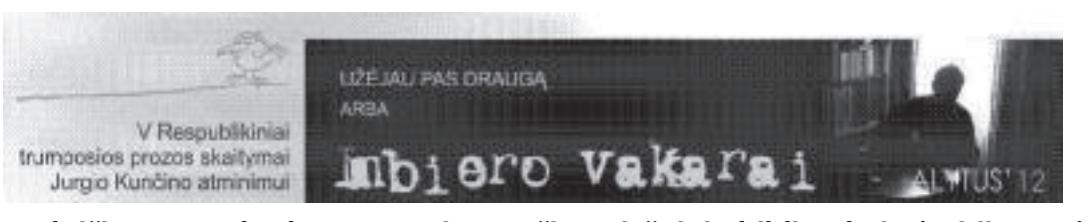
Atvykėliai – naujojo teatro aktoriai Valerija ir Stasys Ratkevičiai, nusprendę įkūnyti seniai užsibėržtą tikslą – įkurti Lietuvoje profesinį lėlių teatrą, ēmësi burti jam trupę. Ramutė, dar būdama Marijampolės II-osios mokyklos abituriente, nuskubėjo ten pirmoji. Režisierius, išvydęs dailią, spindinčiomis akimis mergaičiukę perspėjo: „Mieloji, pati tikriausiai svajoji būti scenoje? Nieko panašaus nebus. Čia – lėlių teatras – tu visada būsi pasislėpusi už širmos“. Ramutė užsi-spyprusi kartojo: „Vis tiek noriu... aš labai noriu būti lėlių teatro aktore!“

Jos svajonė išsipildė. Pamažu, nelengvai mokėsi sunkios lėlininko profesijos, bet ištvėrė. Vėliau visa širdimi pamilo teatrą, tapusį jos tikraisiais namais, jaime triūsiančius žmones ir lemtingąjį savo režisierių Stasį Ratkevičių.

Žinia, jinai nesužibėjo „žvaigždė“ pagal dabar madingą popso pasaulio samprataj, tačiau tikrai tapo tuo derlingu Suvalkijos dirvos grumstu, kuriame tarpssta grožio ir gėrio daigai... Ramutė, pradėjusi savo kūrybinę atskaitą nuo pirmųjų šio teatro spektaklių „Stebuklin-gas Aladino žibintas“, „Velnių malūnas“, „Nykštukas Nosis“ „Zuikių mokykla“ ir kt., sukūrė virš 70-ties įvairaus ryškumo vaidmenų. Po eilės metų, atžymėdama savo pirmąjį jubilieju, i klausimą „Ar esate laiminga, dirbdama, būtent, lėlių teatre?“, atsakė – „Jei nebūciau laiminga – išeiciau. Esu laiminga nuo to laiko, kai dar Marijampolėje peržengiau jo slenkštį“. Tačiau svarbiausia, kad Ramutė, įvardijusi teatrą tikrais namais, nesibodėjo tame dirbtī įvairius darbus, būti visuomeniskai naudinga ir reikalinga šalia esantiems žmonėms, besidalijant ne vien teatro, bet ir buitiniais rūpesčiais. Niekada nesiskundė savo nesékmėmis ir neverkšlenu dėl asmeninių bėdų. Ramutė mylėjo žmones, todėl jos netektis teatro bendrijai skaudė, kelianti neužpildomą tuustumą...

*Nežinodami, kiek paviešėsime,
Trokštam viską aprépt savimi,
Gretomis, lyg Čiurlionio procesijoj,
Tyliai judam viena kryptimi.
Kaip gyvenimo paveldo suma,
Po savęs palikim gerumą. (Antanas Žekas)*

Liūdintys bičiuliai

Lapkričio 29-30 d. Alytaus Jurgio Kunčino viešojoje bibliotekoje (Seirijų g. 2)

29 d., ketvirtadienį,

17 val. Festivalis atidaromas. Skaitymai. I dalis.

20 val. Literatūriniai naktipiečiai užėigoje „Užėjau pas draugą“: naktiniai skaitymai, autorių idėjų dirbtuvių „Vario burnos“ leidinių pristatymas (Tomas S. Butkus), Georgijaus Jefremovo muzikavimas, kiti malonūs mažmožiai.

30 d., penktadienį,

12 val. Laureato valanda (Danielius Mušinskas).

14 val. Jurgio Kunčino valanda: „Jurgio Kunčino kūrybos takais“ (pranešėjas Remigijus Jakučiūnas), „Gimės miestelyje po karo...“ – teatro improvizacijų programa pagal J. Kunčino tekstu (Alytaus miesto teatro aktoriai Inesa Pilvelytė, Onutė Gudaitytė, Jonas Gaižauskas, Eugenijus

Rakauskas, Tomas Kunčinas, Bardas Romas Naidzinavičius).

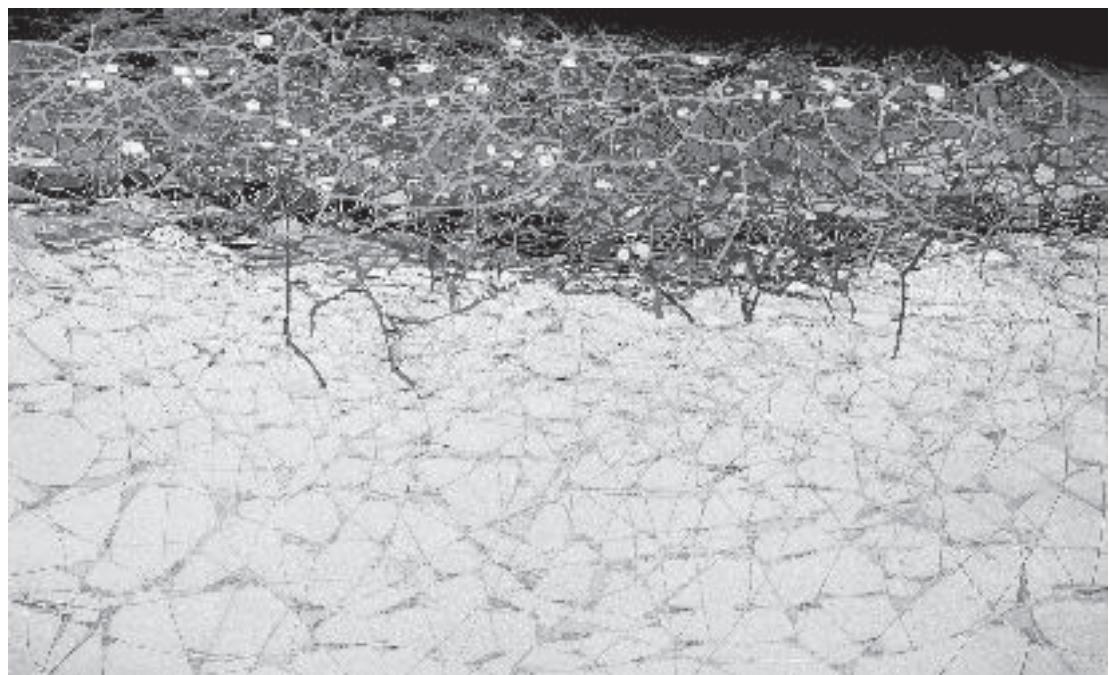
16 val. Skaitymai. II dalis.

18 val. Muzikos valanda: Darius Mileris-Norus, Laura Misiukevičiūtė ir Živilė Akranglytė.

19 val. Iškilmingai apdovanojami laureatai. Ugnies šou laureatų garbei.

Festivalio globėjas: Antanas A. Jonynas. Moderatoriai: Danielius Mušinskas, Antanas A. Jonynas.

Dalyviai: Andrius Jakučiūnas, Rolandas Rastauskas, Laura Sintija Černiauskaitė, Alvydas Šlepikas, Georgijus Jefremovas, Audronė Urbonaitė, Audronė Girdzijauskaitė, Ilzė Butkutė, Agnė Žagrakalytė, Gintaras Bleizgys, Julius Keleras, Gasparas Alekša, Violeta Šoblinskaitė Alekša.

Iki gruodžio 19 d. Kauno dailės galerijoje „Auksos pjūvis“ (Verslo lyderių centras (BLC), K. Donelaičio g. 62) eksponejama kamerinė vilnietės grafikės Daliutės Ivanauskaitės spalvotų lino raižinių paroda „Dedikacija laikui“.

„Šią parodą sudaro per pastaruosius metus sukurti estampai. Juos sieja seniai pamėgta spalvoto lino raižinio technika ir augmenijos motyvai. Tai siekint nuolatinę gamtos kaitą, jos trapumą ir pažeidžiamumą apmąstyti bégantį laiką. Esame tik maža dalelė tarp begalinio laiko ir žaibiškai prabégančios akimirkos“, – teigia D. Ivanauskaitė.

D. Ivanauskaitė gimė 1958 m. Jurbarko rajone. Mokėsi Juozo Naujailio meno mokykloje, 1983 m. baigė grafikos studijas Vilniaus dailės institute (dabar VDA). Nuo 1984 m. dalyvauja parodose, nuo 1988 m. – Lietuvos dailininkų sąjungos narė. 2012 m. apdovanota Didžiuoju prizu Raimundo Cela tarptautinėje grafikos parodoje Brazilijoje (Mostra Internacionale de Gravura, Sobral). Dailininkė surengė 15 personalinių parodų, dalyvavo daugiau kaip 70-yje tarptautinių, grupinių parodų įvairiose šalyse: Australijoje, JAV, Lenkijoje, Švedijoje, Suomijoje, Japonijoje, Kinijoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje, Vengrijoje, Rumunijoje, Italijoje, Olandijoje, Brazilijoje, Bulgarijoje, Rusijoje, Estijoje, Latvijoje.

D. Ivanauskaitės kūriniai saugomi Lietuvos dailės muziejuje, Tretjekovo galerijoje Maskvoje, Okinavos Sakimi dailės muziejuje Japonijoje, Lodzės miesto galerijoje Lenkijoje, privačiose kolekcijose Lietuvoje ir užsienyje.

Dailininkė kuria estampo, kaligrafijos srityse, piešia pasteles.

Lapkričio 24 d. „Žalgirio“ arenėje Kauno miesto meras Andrius Kupčinskas ir Grenoblio meras Mišelis Destotas atidarė fotografijų parodą „Kaunas-Grenoblis. Susikirtę žvilgsnai“. Tai kauniečių ir grenobliečių fotomenininkų įžvalgos apie susigiminiavusius miestus.

Grenobliečiai Thierry Chenu ir Thomas Gui-

lemin 2011 m. vasarą lankėsi Kaune. Pirmasis menininkas sekė Kauno kasdienybę ir kūrė embleminius, atvirukinius vaizdus. Antrasis ieškojo „zmogiškojo“ miesto veido: lankėsi pas menininkus, dairėsi atokiuose Žaliakalnio kampeiliuose.

Kauno fotografai Gintaras Česonis ir Mindugas Kavaliauskas Grenoblyje viešėjo praėjusių metų spalį. Gatvės fotografijos šalininkas G. Če-

sonis atrado Grenobli kaip dviratininkų ir skubančių pésčiųjų miestą.

M. Kavaliauskas Grenobli tyrinėjo kaip gyvą organizmą: žvalgė peizažą, išskirtinį kraštovaizdį, lankėsi muzikos mokykloje, socialiaime jaunimo centre, gaisrinėje, regbio komandos treniruotėje, „fuksų“ krikštynose, tramvajų depe ir kitur.

Abu lietuvių fotografai atkreipė dėmesį į suvėtimėjusius ir anonimais virtusius žmones. G. Česonio fotografijoje anonimiškumas aptariamas fotografuojant žmones iš nugaros ir gretinan su vitrinų manekenais. Keliose M. Kavaliausko gatvės fotografijoje nepažistamieji „ištrinami“ baltomis juostelėmis, dengiančiomis veidus.

Pirmasis šios parodos atidarymas vyko Grenoblio miesto rotušėje.

Salomėja Néris „savo poezija neprašovė. O gyvenimu ji prašovė kaip ir kiekvienas nuoširdus žmogus, ir tokie prašovimai amžinybėje yra patenkinti iš dešimtuką. Manau, šimtmetis, praėjės nuo jos gimimo, paliudija, kad ji buvo tobulai vinentis ir savo kančia, ir savo klaidomis. Salomėja – tai visos epochos žaizdos viename kūne ir vienoje sieloje“, – pries aštuonerius metus rase dabar jau pats i Amžinybę iškeliau Gintaras Beresnevičius. O S. Nérios, tos „rudenio marčios“, kaip viename eilérastyje pati rašė, šiemet 108-asis gimtadienis. Šv. Jurgio bažnyčioje kiekvieno mėnesio paskutinijų sekmadienį vykstantys poezijos skaitymai ir pokalbiai apie kūrybą prie Poetų altoriaus šikart buvo skirti Jai – ižymiausiai, populiausiai lietuvių moteriai, apie kurią parašyta daugybė straipsnių, monografijų, dramų, kuri ryškiai paveikė kelių mūsų tautos kartų moterų idealą... S. Néris labai populiarū ir mylima ne tik dėl savo skaudžių, gelmiškių ir skaidrių eiléraščių, bet ir todėl, kad mirė jauna. Visi žinome, jog Lietuvoje Maironis ir S. Néris yra daugiau negu poetai. Mažesnieji broliai pranciškonai Saulius Paulius Bytautas bei svečias iš Kretingos vienuolyno kunigas brolis Bernardas, taip pat rašantis eiléraščius ir ne vieną jų paskyręs Salomėjai, aukojo šv. Mišias, kuriose visi meldėsi ne tik už savo mirusius artimuosius, linkejo palaimos sunkios operacijos laukiančiai kau-nietei Jurgitai, bet meldėsi ir už lapkritį mirusius rašytojus: Vincą Kudirką, vyskupą Antaną Baranauską, Vaižganto kūrybos tyrinėtoją Juozą Ambrazevičių, S. Nérios gyvenimo ir kūrybos tyrejų rašytoją Viktorą Alekną, poetus Mykolą Miežinį, Kazį Inčiūrą ir Praną Lembertą. Aišku, labiausiai melstasi už poetę Salomėją, gimusią lapkričio 17-ają, bei jos vienatinių sūnų, kuri labai mylėjo, Saulių-Balandį Bučą. Renginyje S. Nérios eiléraščius skaityė Vida Gricienė, dainas pagal jos tekstus atliko Ilona Papečkytė, apie žmonių pamėgtą muziejų ir patrauklią poetės asmenybę kalbėjo muziejininkai Ina Aleksaitienė ir Alfas Pakėnas.

Lietuvai pagražinti draugijos Kauno skyrius ir VDU Botanikos sodo direktoriė prof. Vida Mildažienė praėjusi savaitgalį pakvietė Maironio talento gerbėjus į Botanikos sodo oranžeriją, kur neįprastoje, labai egzotiškoje aplinkoje vyko renginys iš ciklo „Dedikacijos Maironiui“. Jo metu pristatyta paroda „Maironis ir augalai“, kurią parėngė su Botanikos sodu draugiškus ryšius palaikančios Veršvų vidurinės mokyklos bibliotekos vedėja Edita Stasiulionienė. Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktoriė kalbėjo apie klasiką kaip apie poetą, mėgusį sodininkauti ir apdainavusį daugelį augalų, skaityvė Zita Kliba-vičienė perskaityė kunigo ir poeto Ričardo Mikutavičiaus eiléraščių ciklą „Viršunių paukštis“, skirtą Maironiui.

28 Vilniaus langas

Andrius JAKUČIŪNAS

Galerijoje „Arka“ pristatomas knygos menas

Kęstučio KASPARAVICIUS iliustracija

Lietuvos dailininkų sąjungos galerijoje „Arka“ antroji paroda yra atidaryta jau tradiciniame tarpukario laikotarpiu. Joje eksponuojami 36 autorių kūrinių, dalyvauja visų kartų dailininkai – nuo žymų vyresnės kartos iki jaunų, besimokančių ar vos tik bausgusių Dailės akademiją. Šiemetinė knygos meno paroda yra antroji, nors organizatoriai teigia, jog pati trienalė turi daug senesnes tradicijas, siekiančias Lietuvos sovietinio periodo laikus, kai joje dalyvaudavę visų trijų Baltijos šalių knygos meno kūrėjai. Ši paroda vėl pretenduoja tapti tradicine ir įsiterpti į platu Lietuvos dailės gyvenimą.

Pranešama, jog parodoje paskirtos trys piniginės premijos, vardinis žymaus dailininko Algirdo Steponavičiaus apdovanojimas ir penki diplomai. Pirmuoju diplomu apdovanotos Ievos Babilaitės-Ibelhaupienės mišria technika sukurtos iliustracijos „Vaizdai iš gyvenimo bobulytės ir kt.“ (2012). Du antros vienos diplomių skirti iliustruotojoms Linai Dūdaitei ir Laisvydei Šalčiūtei, abi dailininkės įvertintos kaip puikios „klasikinės“ iliustracijos kūrėjai. L. Dūdaitės brolių Grimų „Pasakų“ iliustracijos yra reikšmingas 2011 m. darbas (gavęs jau kelis apdovanojimus), rodantis ir autorės meistriškumą, ir jos iliustracijų „gržimo link klasikinės iliustravimo tradicijos“ tąsą. Iliustracijos, kurtos akvarele ir spalvotais pieštukais, pasižymi kruopščiai išpieštomis detaliomis, pateikiamas intriguojantis siužetas, įtraukiantis žiūrovą į iliustruojamą laiką. Anot vertintojų, dailininkė L. Šalčiūtė į savo knygos „Ar bijai sušlapči?“ (2011) akrilu sukurtas iliustracijas leidžia žvelgti tarsi iš paukščio skrydžio, iš viršaus: jos lengvai skaitomas, pasižymi kūrėjos profesionalumu, kruopščiai apgalvotomis kompozicijomis, puikiu atlikimu.

Šių metų knygos meno trienalės naujiena – A. Steponavičiaus premija, skiriama už vaikų knygos tradicijų puoselejimą. Šiemet ji pirmąkart įteikta dailininkui Evaldui Mikalauskui už iliustracijas „Naujas arka“. Knyga jau buvo įvertinta už iliustracijas knygos meno konkurse „Vilnius 2011“, tačiau parodoje kūrinių išskiria netradicinės technikos naudojimui: dailininkas akvarele lieja tiesiai ant medžio plokštės ir įtaigiai perteikia mums gerai žinomą Šv. Rašto siužetą.

Parodoje eksponuojamos gerai pažįstamos Kęstučio Kasparavicius iliustracijos. Nusistovėjęs dailininko stilis, puiki atlikimo technika, šmaikštus siužeto parinkimas – tai bruožai, už kuriuos dailininko darbai pelnė ne vieną apdovanojimą. Ši karta diplomu dėkojama už išteklių kūrėjų vaikų knygos iliustracijos meniu ir jos garsinimą užsiensye. Už dar kelis kūrinius įteikti diplomai. Vienas jų – už novatoriškumą, skirtas Raimonto Rolios „Zuikių pasakų“ (2009) ir „Pasaulio svėtrimo“ (2010) iliustracijoms. Šie kūrinių priskirtini vadinamajai nesiužetinei iliustracijai, t. y. kurtais pagal literatūros tekstą. Išraiškingi koliažai išskiria

ryškiu individualumu, dominuoja konkretnus piešinys ir aiškus plakatišumas, tiksliai perteikiantis idėją.

Diplomu įvertintos jauniosios dailininkės Agnės Matulionytės iliustracijos „Buk nr. 1 Dreams“, kurių išskiria formatu, koloritu, drąsiai demonstruojamais skaitmeninės spaudos privalumais. Akivaizdu, kad jaunoji karta „nesaisto“ savo kūrybos su lietuviška tradicija ir ieško bendruų knygos meno tendencijų, madingos, aktualios, patrauklios stilistikos. Savitą iliustracijos samprątą demonstruoja Martynos Stasiulionytės koliažai, skirti Giedrės Širvytės „Sapnų knygai“, ir lietuvių liaudies pasakų iliustracijos. Parodoje išskiria žaismingi tušu kurti Martyno Kitovo darbai, inspiravę pagal juos parašyti tekstą. Reikia atkreipti dėmesį, kad šiuos jautrius, kompoziciskai subalansuotus piešinius kuria specialių dailės mokslų nebaigęs dailininkas, taigi už iliustracijų žaismę ir harmoniją jam skirtas specialius diplomas.

Parodoje dominuoja vaikų knygu iliustracijos. Teigiama, kad tokiam susidomėjimui turėjo įtakos aktualus kontekstas, didesni pastaruju metų vaikų knygu iliustruotojų pasiodymai. Anot parodos rengėjų, vienės reikšmingesnių projektų – Bolonijos vaikų knygu mugė 2011, į kurią Lietuva buvo pakviesta garbės viešnios teisėmis. Tąsyk išleisti šiuolaikinės Lietuvos vaikų knygos iliustracijos katalogai, įvertintas sovietmečio vaikų knygos meno palikimas, atrasti jaunieji šios srities kūrėjai, išsamiau apžvelgtos vaikų knygos, jų leidiba. Didesnio masto specializuotas prisistatomas reginys leido patiemis plačiau pamatyti pastaruju 10 metų Lietuvos vaikų knygos pokyčius, tendencijas, kryptis. Parodos rengėjai yra tikri, kad Lie-

tuvoje vaikų knygų leidyba sparčiai išsibėgėjusi, šioje srityje dirba visos trys šiu leidinių iliustruotojų karčos: vaikų knyga turinti savo skaitojo ir vertintojų aplinką. Pabrežiama, jog mažųjų knygos aktualumą skatina ir kitos organizacijos, ypač IBBY Lietuvos skyrius, dirbantis su vaikų knyga, puoselejantis jos kokybę, skatinantis geriausią – rašytojų, iliustruotojų, leidėjų – leidinių apdovanojimus, rengiantis naujų knygų apžvalgas. Per pastaruosius metus išpopuliarėjusios pačių dailininkų iliustruotojų rengiamos vaikų edukacijos programos su iliustracijų kūrimo bei jų panaudojimo galimybėmis (Vilniaus knygų mugė ir kt.), aktualūs tampa ryškiausiai sovietmečio vaikų knygos kūrėjai (Birutės Žilytės darbų apžvalga Nacionalinėje dailės galerijoje), taip pat jų kurtos knygos – sparčiai perleidžiama vaikų klasika su originaliomis iliustracijomis...

Visgi čia derėtų stabtelėti ir pamästyti: kokia šiame vyksme yra pačios vaikų literatūros – kaip literatūros – vieta? Ar ji pastaruoju metu netapo mažiesiems skirtų kūrinių iliustravimo bandymų poligonu, kur literatūros kaip tokios yra maždaug tiek pat, kiek, sakykim, kokios nors Jeronimo Lauciaus leidyklos „Trys žvaigždutės“ knygoje – lygiai nulis? Nesinori ką nors kategoriskai teigti, tačiau konkurso „Geriausia metų knyga“ patirtis liudija, jog į vaikų literatūros nominuojamų knygų sąrašą, kad ir kaip jų stengtusi pagirti ekspertai ar patys autoriai, nuolat prasprūsta, o tiksliai kalbant, didžiajų dalį jo užima literatūriniai pozicijai nelabai vertingi leidiniai, sprangoki ne itin vertingų knygelių tēsiniai (sakykim, Renatos Šerelytės „Krakatukai kosmose“), na, o šiemet sulaukėme dar ir televizinės „žvaigždės“ rašliavos (Nomodos Marčėnaitės „Lélé“). Iš esmės gana drąsiai galime teigti, kad prisiadeng kilniu literatūros vardu mes populiariname ir į užsienio muges vežame parodysti savo sugėbėjimą kaip literatūrą pateikti kažką, kas pačios literatūros kokybei nėra nei svarbu, nei lemama. Taigi ir šia parodą galima vertinti kaip tam tikrą mūsų pastangą prisistatyti pasauliui (tegu ir labai siaurame segmente) sėkmės istorijos istoriją, bet galima ir sutikti, kad visos vaikiškų knygų iliustratorų sėkmės nieko nereikš, kol nebus jų talento vertų knygų.

Pažymėtina, jog parodą lydi neseniai Anapilin isėjusio ir daug prie jos parodos tradicijos puoselejimo prisiadėjusio Romo Oranto (1949–2012) kūryba. Šis faktas tikriausiai svarbus nemažam būriui rašytojų – R. Orantas ilgus metus dirbo Lietuvos rašytojų sąjungos leidykloje, todėl jam teko bendradarbiauti su daugybe lietuvių autoriių, su kai kuriais jų dailininkas nuoširdžiai bičiuliaivosi. Apiskritai visas R. Oranto gyvenimas ir kūryba buvo susijusi su knyga. Kalbama, jog dailininko meninis stilis geriausiai atsiskleidė originaliose poezijos iliustracijose. Savitas piešinio charakteris, kuriam būdinga subtili tonų ir jautrių linijų darna, rami vaizdų ritmo slinktis, sąmoningas piešinių neuzbaigtumas, specifinis jautrus, beveik puntualistinis linijos pobūdis leidžia neklystant atpažinti šio dailininko apipavidalintas knygas.

www.knygosmeno-paroda.lt
Organizatorius:
Lietuvos dailininkų sąjunga
Parodos vieta:
Vilniaus dailės galerija

Parodos dėkotojai:
www.knygosmeno-paroda.lt

Parodos plakatas.

Nemirtingieji

Gediminas JANKAUSKAS

Aktorė Madonos veidu

Lapkričio 3-įją, eidama 75-uosius metus, mirė Lietuvos kinematografininkų sąjungos narė, teatro ir kino aktorė Eugenija Pleškytė. Šiuos sausus nekrologo žodžius tuojaudvėje jaudinančiomis intonacijomis nuspalvino velionės kolegų ir aukščiausio rango vadovų komentarių. Prezidentės užuojautoje sakoma: „Itin didelio talento aktorė ir ryški asmenybė E. Pleškytė aukso raidėmis išraše savo vaidmenis Lietuvos teatro ir kino istorijoje. Jos vardas ir kūryba plačiai žinomi už Lietuvos ribų, vaidinti su ja scenoje ir kine laikė garbe išskiliausi mūsų bei užsienio aktoriai. Žinomų teatro ir kino režisierų kūrybai ji turėjo didelę įtaką.“ Pasak šalies vadovės, „legendinės mūsų aktorių gyvenimas Lietuvoje ir svetur buvo dramatiškai susietas su išsilaisvinimo virsmais“.

Pratęsdama gedulingo protokolo intonaciją Seimo Pirmmininkė antrino šalies vadovei: „Tai buvo asmenybė, su kurios vardu visiems laikams suaugo išskirtinis Lietuvos kino laikotarpis – tai, kas istorijoje vadina tautos aukso fondu, o žiūrovų atmintyje ir širdyse liko ir lieka kaip pačios tikriausios, pačios skaidriausios vertybės, patys jautriausi išgyvenimai.“

Gražūs žodžiai tik mirusiesiems

Klausantis šių gražių ir skaudžių žodžių buvo sunku atskratyti panašiomis progomis gimstancios minties: kodėl Lietuvoje tik mirus menininkui sakomi geri žodžiai, aukštai įvertinami jo darbai, o gyvenimo kelias vadinas išskirtiniu ir prasmingu. Laimė, E. Pleškytė ir gyva būdama kartais sulaukdavo pagyrimų ar prizų. 1973 m. jai skirta LTSR valstybinė premija už Kotrynos vaidmenį filme „Herkus Mantas“. 2009-aisiais už nuo-

pelnus lietuviškam kinui iš Amerikos į gimtinę sugrįžusiai aktorei įteikta „Auksinė gervė“. O kiek ankstiau „dovanėlę“ jai pateikė LR Vidaus reikalų ministerijos Migracijos departamentas, 2007 m. liepos 3 d. įsakymu Nr. 3K-86 atėmės iš Jungtinės Amerikos Valstijose gyvenančios E. Pleškytės (Gaines) Lietuvos Respublikos pilietybę. Kartu aktorė neteko lietuviškos pensijos ir socialinių garantijų. Ji pasidžiaugė tik tuo, kad lietuviškos pensijos neatėmė ankstiau – gyvendama Ameri-

koje už tuos pinigus ji į mokslus leido vieną našaitį, o Lietuvoje padėjo išgyventi dviem šeimoms. „Dabar esu amerikietė, turinti teisę gyventi Lietuvoje“, – prieš kelerius metus interviu guodėsi Eugenija.

Brolis pabėgo į Vakarus

Santūrus E. Pleškytės kūrybos vertinimas ir nedidelis vaidmenų kraitis sovietmečiu lengvai paaiškinami dviem aktorių biografijos faktais. Jau jos vaikystė buvo paženkinta „liaudies priešo“ žyme. Mat Telšių apylinkėse gyvenančios Pleškių šeimos neaplenkė žiauri pokario realybė: tévai buvo ištremti į Sibirą, o jų penki vaikai išsigelbėjo tik vyriausios sesers déka. Ji įtikino sovietų valdžios atstovus, kad tarnavo sovietų armijoje medicinos sesele ir išsprāsē teisę globoti du savo broliukus ir dvi sesutes. Išgyventi visiems padėjo ir geraširdžiai kaimynai.

Kai Eugenija 1961 m. baigė Lietuvos konservatoriją ir atsidūrė Kauno dramos teatre, jos brolis tapo garsaus politinio skandalo herojumi. Balandžio 12 d. Vakarų radijo stočių klausantys žmonės išgirdo sensacingą pranešimą, kad dvidešimt šešerių metų SSRS kapitonas Jonas Pleškys savo laivą iš Klaipėdos nuplukdė į Švedijos Gotlando salą. Vėliau jis gavo prieglobstį JAV ir ten gyveno iki pat mirties 1993 m.

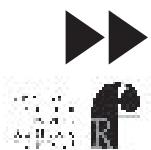
Kapitono J. Pleškio akibrokštas padrašino ir ki-

Eugenija Pleškytė.

„Herkus Mantas“.

30 Kinas

tus su sovietų valdžia nenorinčius taikstytis disidentus. Tiesa, jiems bandymas jūros keliais sprukti į Vakarus baigėsi ne taip sėkmingai. Dar vienas lietuvis Simas Kudirka 1970 m. JAV teritoriniuose vandenye iš Klaipėdos refrižeratorių laivynui priklausančios bazės „Tarybų Lietuva“ sugebėjo persokti į JAV kranto apsaugos laivą „Vigilant“ ir paprašė politinio prieglobscio. Pabėgėlis grąžintas sovietams, bet po kelerių lageriuose praleistų metų visgi išleistas į Ameriką. O dar vienas bandymas 1975 m. nuvaryti karinį laivą iš Rygos į Švediją šios operacijos vadovui Valerijui Sablinui baigėsi nuosprendžiu „Tėvynės išdavystė“ ir sušaudymu.

J. Pleškio žygdrabis įkvėpė JAV rašytoją Tomą Clancy parašyti romaną „Raudonojo Spalio“ medžioklę, kuriamas kulklos dyzelinių degalų baržos vadovas tapo rusų povandeninio laivo kapitono Marku Ramijum. Dar labiau ši personažas iš populiarino romano ekrанизacija (1990 m., režisierius Johnas McTiernanas), kurioje Marką Ramijų suvaidino Seanas Connery. Iš visų lietuviškių motyvų filme liko tik viena kapitono frazė: „Aš gimiai Vilniuje.“

Labiau atitinkantį tikrovę dokumentinį filmą apie Joną Plešką „Nuteistas myriop“ Lietuvoje sukurė režisierius Henrikas Šablevičius. Laimė, šaltuojo karo realybės išskirti brolis ir sesuo spėjo susitikti. Apie skaudžią kelionę iki pasimatymo Amerikoje papasakojo Birutė Vyšniauskaitė ir Valdas Babaliauskas dokumentiniame filme „Savii keliai“ (2012 m.).

Maži, bet ryškūs vaidmenys

1961-aisiais E. Pleškytė debiutavo kine. Tada du mokslus ką tik baigė jauni režisieriai Arūnas Žebriūnas ir Raimondas Vabalas Lietuvos kino studijoje kūrė vaidybinį filmą „Kanonada“. Dvių skirtingo temperamento ir pasaulėjautų debiutantai bandė susidoroti su Vytauto Rimkevičiaus scenarijumi „Miręs kaimas“, kupinu ryškį pokario epochos konfliktų. Filmas vėliau pripažintas ne itin vykusiu ir padrikos stilistikos kūriniu, suskilusiu į daugelį geriau ar prasčiau pavykusių epizodų. Jaunos aktorių E. Pleškytės suvaidinta mokytoja Dovilė labiausiai įsimena ekspresyviai operatoriaus Jono Griciaus nufilmotoje simbolinėje scenoje, kurioje Dovilė, šokdinanti Broniaus Babkausko vaidinamą buožės pakaliką Drimbą, visai jį nuo kojų nuvaro. Šis beprotiško tempo epizodas įsimena dar ir todėl, kad baigiasi naktiniu siautuliu perskrodžiančiu pasalūnišku šūviu. Visai kaip poetiniame Aleksandro Dovženkos ševedvre „Žemė“.

Gana ilgai E. Pleškytei buvo lemta tenkintis panašiais nedideliais epizodais. Bet jų vieną kartą pamačius neįmanoma pamiršti. Pavyzdžiu, dviejųose filmo „Laiptai į dangų“ epizoduose pasirodancios valstiečio Indriūno dukros Ingridos. Vilniuje stomatologe dirbanti Smetonos laikų kariņuko Šatkausko žmona tėvų troboje atrodo kaip atvykėlė iš visai kitos planetos – aukšta, gražiomis „miestietiškomis“ šviesių plaukų bangomis, su elegantiškais prabangiais puskeliniais ant traipių pečių. Ji švelni ir maloni tėvams, bet gali pikta riktelėti seserai Ramunei: „Komsomolka! Vi-sus mus išduoti nori!“ Ji gali būti gudri kaip lapė, kai siūlo vyru fiktyviai išskirti („Geriau su-gipsuoti sveiką koją, negu kišti ją į spastus“) ir

,Laiptai į dangų“.

lipšni su ją tebemylinčiu „ponu viršaičiu“ – valsčiaus milicijos viršininku Aleksynu. Už panašius nedidelius, bet talpius vaidmenis aktoriai pagrįstai vadinami epizodų karaliais. Iš tiesų nėra mažų vaidmenų, būna tik maži aktoriai.

Užtektų vien Kotrynos vaidmens

Tikriausiai reikšmingiausiai ir prieštaragingiausiai vaidmenys E. Pleškytė sukūrė režisieriaus Marijono Giedrio filme „Herkus Mantas“ (1970 m.). Užtektų vien jo, kad šią aktorių minėtume kaip aktoriu-mio meistriškumo lietuvių kine etaloną.

Su kryžiuočiais net dvylika metų narsiai kovo-jusio legendinio prūsų vado Henriko Montės žmo-na Kotryna išskirkia iš visų aktorių vaidintų moterų ir plačiausiu emocijų spektru, ir jaudinančio-mis moteriškos meilės bei ištikimybės intonacijomis, ir kažkokiu nesuvokiamu ikonografiniu grožiu. Panašūs veidai į mus žvelgia iš paveikslų, vaizduojančių viduramžių madonas. Atviri, švie-sūs, vidiniu grožiu spinduliuojantys veidai. Apie tokius sakoma: „Jie yra tyros sielos atspindys.“ Laiminga ir mylanti žmona, kurios dvasinę ramybę drasko sielvartas dėl Kryžiuočių ordino įkaitu tapusio sūnaus Aleksandro ir pagoniškiems die-vams aukojamo brolio Hirchaldo. Galiausiai pati Kotryna vyro bendražygį sudeginama šventajame miške už tai, kad buvo vokietė. Šią auką Antano Šurnos vaidinamas Mantas aprauda širdį veriančio-mis kario ašaromis ir negailestingu priekaištu dan-gui: „Koks gi tu niekšas, Viešpatie, jei leidi kentėti žmogui daugiau, negu jis gali išverti!“

Iki panašių aukštumų lietuvių kine mažai kas buvo pakilęs.

Suaugusių žmonių žaidimai

Dėl Vytauto Žalakevičiaus filmų lietuviškas kinas sovietmečiu buvo tapęs pasauliu, kuris priklau-sė vyramas. Moterims čia atitekdavo tik motinos, žmonos, sesers, bendradarbės vaidmenys. Ant vie-nos rankos pirštų nesunku suskaičiuoti tas laimin-gas išimtis, kai kino pasakojimo centre atsidurda-vō brandžios moters portretas („Virto ąžuolai“, „Moteris ir keturi jos vyrai“). E. Pleškytės liki-mas panašiomis dovanomis tikrai nelepino. Todėl šią spragą teko užpildyti preciziškai nušlifuo-tomis miniatiūromis, kurios kėlė nuostabą ir žiū-

rovams, ir kolegomis. Operatorius Jonas Tomaše-vičius liudija: „Nuostabiausios būdavo tos scenos, kai trumpame epizode E. Pleškytė sugebėdavo pa-pasakoti visą savo herojės biografiją. Net nemo-ku papasakoti to jausmo.“

Tokių išgyvenimų patyrė visi, kurie matė E. Pleškytė trumpų novelių filmuose „Surask mane“ ir „Suaugusių žmonių žaidimai“. Abu ekranuose pasirodė 1967 m. Pirmajame buvo trys atskiros istorijos („Vasara“, „Rudu“, „Žiema“), antrajame – dvi, pavadintos pirmuoju ir antruoju žaidimais. Novelėje „Vasara“ režisierius Algirdas Ara-minas ir pagrindinių vaidmenų atlikėjai E. Pleškytė bei Juozas Urmanavičius su elegišku liūde-siu samprotauja apie efemeriską meilės laikinumą. Gydytoja Agnė ir lakūnas Eugenijus sugrž-ta į Palangos miškelį, kuris dar mena juos sujun-gusį nuostabiausią meilės stebuklą. Trisdešimties metų barjerą peržengusi porelė, anot Eugenijaus, „ne tokia sena, kad gyventų vien prisimi-nimais, ir ne tokia jauna, kad gyventų be jų“. O dabar šimtamečiai medžiai išgirsta skaudžius moters žodžius: „Mums reikia skirtis.“ Nes nebeliko gyvenimo kasdienybėje paties svarbiausio („Noriu, kad be šiokiadienų dar kartais būtų nors mažytės šventės“).

Vos 20 minucių trunkančioje novelėje meilės tema nuskamba dar keturiose parafrazėse (i gestų kalbą verčiama scena iš „Romeo ir Džuljetos“, studentų Valės ir Andriaus slėpytinės miške, pamariu vaikščiojanti senukų pora, net ironiškai Eugenijaus švilpaujamas motyvas iš operos „Karmen“ – „Manės nemyli tu...“).

Ne mažiau talpus „Antrasis žaidimas“, sukurtas pagal Raimondo Kašausko apsakymą. Jame provincijos donžuanas vairuotojas Bronius (jį bra-vūriškai suvaidino Regimantas Adomaitis), be di-delio vargo „kolekcionuojantis“ vienos nakties nuotykius, kartą sutinka paslaptinę bendrakeleivę, kuri patyrusiam širdžių édikui pasirodo esąs per ketas riešutas.

Taip aktoriės E. Pleškytės aktoriinių spalvų paletėje atsirado ir émė stiprėti svarbus jos kūrybi-nis ir žmogiškasis dėmuo – kasdienybės kategori-jomis neapibrėžiama paslaptis.

„Už jos lieka didžiulė, didžiulė paslaptis“, – sa-ko Eimuntas Nekrošius filmo apie E. Pleškytė „Savii keliai“ pabaigoje. Tai svarbiausia, ką Aktorius gali padovanoti pasilikantiesiems.

„Nemunas“ rekomenduoja

Gediminas JANKAUSKAS

Kitokio kino klube – „Dar vieneri metai“

Antradienį, gruodžio 4 d., Kitokio kino klube žiūrėsime Kanų kino festivalyje Ekumeninio žiuri prizą pelniusį filmą „Dar vieneri metai“, kurį 2010-aisiais sukūrė lietuviško krauso turintis britų režisierius Mike'as Leigh.

Hipiu epochoje praūžusios šaunios jaunystės nepamiršę Tomas ir Džerė, gražiai senstanti sutuoktiniai pora, gyvena savo namuose ramiai, pakuosdamai natūra-

liai metų laikų kaitai. Grįžę iš darbų, jie kartu vakarėniauja, krapštosi darže, žaidžia golfą, bendrauja su sūnumi Džo ir mielai į svečius kvečiasi savo vienišus draugus. Dažnai pokalbių tema būna trisdešimtmecio Džo nenoras susirasti sau žmoną. Vieniša yra ir aštrialežuvė kaimynė Merė, kuriai taip patinka ši kompanija, kad ji Tomo ir Džerės namuose jaučiasi kaip savo šeimoje ir net ima piktnaudžiauti poros svetingumu.

Kartais atrodo, tarsi filmo „Dar vieneri metai“ herojai atklydo iš Antonio Čechovo kūrinii, kuriuo-se psichologinė įtampa dažnai kyla visai ne iš išorinio dramatizmo. Prisiminkime rusų rašytojo išpopuliarintą formulę: „Žmonės tiesiog pietauja, o tuo metu dūžta gyvenimai.“

Pagrindinius vaidmenis atliko Jimas Broadben-tas, Lesley Manville ir Imelda Staunton.

Savaitgalis prie televizoriaus

Filmai tiems, kurie trokšta tiesos

1963-ijų lapkričio 22 d. Teksaso valstijos Dalaso mieste nuskambėjė šūviai pakarto trisdešimt penktą JAV prezidento Johno Fitzgerald Kennedy'o gyvybę. Tikrujų jo nužudymo priežascių turbūt taip ir nesužinosime, užtai versijų apie šį nusikalstamą nors vežimu vežk. Oficialiomis išvadomis, kurias pateikė JAV teisingumo ministro Earlo Warreno vadovaujama komisija, nepatikėjo daugiau nei pusė amerikiečių. Mat komisija teigė, kad prezidento žudikas Lee Harvey Oswaldas veikė vienas, nors tai akivaizdžiai paneigia ir elementari logika (negali vienas žmogus iš šautuvo su optiniu taikikliu per šešias sekundes į judantį objektą taikliai iššauti keturis kartus), ir nusikalstamo momento operatoriaus Abrahamo Zapruderio nufilmuoti Dalaso centru važiuojančio presidentinio kortežo kadrai.

Oficialia versija netiki ir filmo „**JFK: Šūviai Dalase**“ (penktadienis, 22.35 val., TV1) herojus – prokuroras Jimas Garrisonas (aktorius Kevinas Costne-ris). Jis įtaria būvus sąmoksľą ir turi nenuginčiamų įkalčių. Savo filmą režisierius Oliveris Stone'as dedikuoja jauniems – „visiems tiems, kuriuose dar gyvas tiesos troškimai“.

Romantinę komediją „**Malonus miestelis**“ (šeštadienis, 21.00 val., TV1) verta žiūrėti visų pirma retro kino mėgėjams. Filme įvyksta neįtikėtinas da-

lykas – paauglys Deividas Vagneris ir jo sesuo Dženifer kartą patenka į TV serialo pasauly. Kadangi čia vaizduojama šeštojo dešimtmecio Amerika, viskas primena iki koktumo gražų pasauly, kuris alsuoja ramybę ir tvarką, o giminėjų namai yra visų žmogiškų vertybų buveinė. Šis prieš pussimtį metų nufilmotas pasaulis nespalvotas, nes toks tuomet buvo vaizdas amerikiečių televizoriuose. Bet pamažu Jame atsisiranda pirmosios spalvos.

Komplikuotų psichologinių dramų ir keršto istorijų mėgėjams turėtų patikti „**Lemtingas kelias**“ (šeštadienis, 23.00 val., LRT). Koledžo profesoriaus Ytano Lernerio ir jo žmonos Greisės šeimą sukrecia tragedija. Avarijoje mirtinai sužalojamas jų sūnus. Tragedijos kaltininkas buvo viršijęs greitį ir, išsigandęs pasekmių, gėdingai paspruko iš avarijos vietas. Kadangi policijai nepavyko rasti įkalčių, byla netrukus nutraukiamā. Bet Ytano tokia atomazga tikrai netenkina.

Jau senokai mažuosiuose ekranuose nematėme maniako Hanibalo Lekterio. Režisierius Ridley Scotto filme „**Hanibalas**“ (šeštadienis, 23.10 val., BTV) garsusis serijinis žudikas nuo persekiotojų paspruko į Europą ir apsigyveno Florencijoje. Pričiupti Lekterį už senas ir naujas nuodėmes trokšta FTB agentė Klarisė Starling. Savo sąskaitas Lekterui pa-

siruošęs pateikti ir milijonierius Meisonas Vergeris, svajojantis bet kokia kaina atsilyginti kanibalui už klaikiai subjaurotą savo išvaizdą.

Du garsiausi mūsų epochos amerikiečių aktoriai Clintas Eastwoodas ir Meryl Streep susitiko jaudinančioje dramoje „**Medisono grafystės tiltai**“ (sekmadienis, 12.10 val., LNK), sukurtoje pagal Roberto J. Wallerio knygą, kurią vieningai sutriuškino JAV literatūros kritikai. Bet milžiniškas skaitytojų dėmesys iškélé ją į bestselerių viršunes, kuriose ji išsilika net 60 savaičių. Ši rekordą galima paaškinti tik amžinai nepasotinama žmonijos nostalgija paprastoms meilės istorijoms. Žiūrovams lengva susitapanti su simpatiškais tokiai kūrinių personažais, o jeigu juos vaidina garsūs aktoriai, filmo sekėsi taip pat garantuota.

Gerų filmų savaitgalį baigs dar viena drama „**Prisimink mane**“ (sekmadienis, 22.50 val., LNK). Studentui Taileriui Houkinsui labai patinka Mahatmos Gandhi žodžiai: „Visa tai, ką tu gyvenime padarysi, bus nereikšminga. Bet labai svarbu, kad tu tai atlirkum, nes be tavęs to nepadarys niekas.“ Ką tokio labai svarbaus galėtų šioje žemėje nuveikti, Taileris dar nežino, tačiau likimas pasiūlys jam svarbaus pasirinkimo galimybę.

32 Reklama

Globėja
KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ
„ŠOKANTI AUKSTINĖ KALEDU EGLĖ“
ROTUŠĖS AIKŠTĖJE GRUODŽIO 1 D. 17 VAL.
Programoje
Aukštinė Lietuvos balsai Egidijus Bavikinas, Andrius Apšega
Ir operos primadona Sabina Martinaitytė
Solislas Stein Skjervold (Norvegija)
Kauno Vytauto Didžiojo bazilicės kammerinis choras „Cantate Domino“
Kauno pantomimos teatro aktoriai
Šiuolaikinio cirko trupės „Antigravitacija“ šviesų žonglierai, akrobatai
Kauno ir Vestvaldo miestų mergų sveikinimai
Kalėdų Senelis, ūventinių fejerverkas.

Evenčios įmonės:
AB "YIT Kaista"
YIT
KFI PROJEKTAS
AUTO KAISTA
Seesam
Kauno diena
FEJERVERKĄ JUNGIA **TECHNORAMA**
PROMO SERVICE
extra fm
KLAIPĖDA SPARSH
FORTOSIENA

Partners:
inti
Nemunas
Doktorės

Daugiau informacijos: www.nemunas.lt

Nemunas =

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Mūsų skaitytojams!

Mielieji, norime priminti: jau pats laikas pasirūpinti prenumerata ateinantiems 2013 metams. Skaitytojų pageidavimu mūsų savaitraštis kiek pasikeitė – puslapiai susegti. Sulaukėme laiškų ir skambučių, kad toks „Nemunas“ jums patrauklesnis.

O prenumera – pats patogiausias ir ekonomiškiausias būdas mums pasiekti Jūsų namus. Kiekvieną ketvirtadienį ryta savo mėgstamą laikraštį rasite pašto dėžutėje. Ir pigiau, ir kioskuose ieškoti nereikės.

Prisiminkime ir seną gerą tradiciją padovanoti prenumerata savo draugams, artimiesiems, sunkiau besiverčiančiai kultūrinei įstaigai ar gimnazijai.

Prenumerata priimama visuose pašto skyriuose, internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt arba redakcijoje.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt,
metams — 99 Lt.

Rugpjūčio mėnesį atostogaujame.

Skaitymo malonumas dar niekam nepakenkė

Daugiau informacijos: www.nemunas.lt

Kauno miesto kalėdiniai ir naujametiniai renginiai

Gruodžio 7 d., 17 val. prie Kauno pilies – Kalėdų eglės ižiebimas, ugnies šou spektaklis „Legenda apie Kalėdų sergetoju“, Kauno miesto muziejaus direktoriės Ritos Garbaravičienės sveikinimas ir dangaus žibintų paleidimas. Renginio vedėjas Vilius Kaminskas.

Gruodžio 8 d., 12 val. Rotušės aikštėje – Kalėdiniu miesteliu vaikams atidarymas su žaidimais ir Kalėdų Seneliu. Nameliuose „Pasakų namelis“ ir „Dirbtuvėlės“ bus sekamos pasakos, rodoma senojo animacija, veiks kūrybinės dirbtuvėlės, pasakų knygų maišų knygynėlis, kalėdiniai receptų maišai ir t.t. Nuo **13 val.** „Vičiūnų“ įmonių grupė kauniečius bei miesto svečius vaisins žuviene ir ypatingasais VIČI koldūnais. Vaikai bus kviečiami žaisti „Poledinė žūklę“ ir sužvejoti įvairių įmonių produktų bei kitų malonių smulkmenų. Kalėdinis miestelis veiks iki **sausio 6 d.**

Gruodžio 8 d., 16 val. Kauno Vienybės aikštėje – eglutės ižiebimo šventė „Vaikai vaikams“. Programoje: LPF „Saulės smiltys“ steigėja Marija Dubickienė, vaikų pop muzikos studija „Tu ir aš“, merginų pop muzikos grupė „Glaama“, vaikų pop muzikos grupė „DND“.

Gruodžio 8 d., 17.30 val. Kauno Laisvės alėjos ir S. Daukanto gatvių sankirtoje – eglutės ižiebimo šventė. Programoje: V.F.S.A šokis, Kauno miesto mero

Andriaus Kupčinsko, KTU Ekonomikos, vadybos fakulteto dekanės Gražinos Startienės ir V.F.S.A. pirmininkės Gretos Stupelytės sveikinimai, „AK dance studio“ pasirodymas, Kauno šampaninis choras.

Gruodžio 10 d. prie Kauno arkikatedros bazilikos pastatoma kalėdinė prakartelė.

Gruodžio 24 d. po Bernelių mišių – Prakartelės palaiminimas prie Kauno arkikatedros bazilikos.

Gruodžio 31 d., 23.30 val. Rotušės aikštėje – Naujuujų metų sutikimo koncertas „Pasveikinkim vieni kitus!“. Programoje: grupės „EL Fuego“ ir „Students“. Vedėja Irūna Puzaraitė. **24 val.** – šventinis fejerverkas.

Gruodžio 31 d., 23.30 val. Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – naujametinis varpu muzikos koncertas. Atlikėjai Giedrius Kuprevičius ir Julius Vilnonis.

Sausio 6 d. Laisvės aikštėje, Vilniaus gatvėje ir Rotušės aikštėje – Kauno miesto bendruomenės šventė „Trys karaliai atkeliau – visas svetas uždainavo“. Programoje: **15.30 val.** eitynės nuo Sv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčios Laisvės aikštėje, Vilniaus gatve į Rotušės aikštę; **16.30 val.** Rotušės aikštėje – koncertas „Trys karaliai atkeliau – visas svetas uždainavo“. Ugnies fiesta. Koncertuos Kauno miesto folkloro ansambliai.

Kauno žiūrovų pageidavimu Užupio dramos teatro „Špilkos“ vėl parodys slaptasias šeimyninio gyvenimo vietas

Arba pakartotinis pasirodymas, kaip išgaudiinti vyra ir išvesti iš kantrybės žmoną... idant aistra parodytu savo tikrasių vietas

Gruodžio 1 d. Kauno „Romuvos“ kino teatre žiemos sutiktuvėms prieskonį suteiks Užupio dramos teatro naujausias spektaklis „Špilkos“, kurtais pagal visame pasaulyje žinomą to paties pavadinimo Olego Bogajevo pjesę.

Įkvėptas pozityvių žiūrovų atsiliepimų Užupio teatras grįžta pakartoti „Špilkų“ premjeros Kaune.

Tai šeimyninio gyvenimo tragikomedija, pasirodanti keisciausiais vyro ir žmonos pavaldais, virstanti grotesku. Kauno žiūrovai pamatys, kokios yra paties geriausio šeimyninio gyvenimo plano pasekmės. Paaiškėja, jog tai – paties blogiausio plano juokas. Atrodo, čia svarbiausias klausimas – kas juoksi paskutinis? Jis skirtas ir jums, mielas žiūrovių.

Ne paslaptis, kad šeimyninis gyvenimas turi savo banaliųjų pusiu, tačiau smalsumas, žaidžiantis jo stereotipais, kartais įgauna pagreitį ir atveria taip gerai pažįstamas antrosios pusės nežinomas pusės. Tada jūs gali ištikti lengvas šokas, ir iš kažkur atradus mechaninė bomba ims šokti pasodoblio ritmu.

Tačiau pasadoblis – aistringas šokis, jis šokamas žaidžiant, jo šarvai – skraistė, o durklas – įkaitusi galva. Taip spektaklyje šoka „Špilkų“ herojai – trys žmonos ir trys jų vyrai – labai plastiški, įkaitė, bet šiek tiek issiblaškę.

Juokingi šokėjai neleis nuobodžiauti žiūrovams. Jie šoks lūkesčiu, nusivylimo, sentimentalumo, kandžių replikų, absurdiskų planų, pasitarimų ir netikėtų susitikimų šokį – aškinsis tarpusavyje ir atskirai, kas geresnis, jautresnis ir gudresnis. Konvulsiškai vartys šeimyninio gyvenimo albumus ir ieškos juose santuokos priežasčių, tada pasisamdydys kitus nusivylusius vyrus ir žmonas ir... netikėtai sukurs naujų nuotraukų šeimyniniams albumams.

Galbūt kiekvienam vyru ir žmonai vieno šeimyninio albumo nepakanka, bendro gyvenimo albumų gali būti labai daug, nes santuoka, pasirodo, itin spalvinga ir įvairi – ji barstoma ne tik žiedlapiais, bet ir prieskoniais.

„Špilkose“ jauna Užupio dramos teatro kūrybinė komanda atiduoda pagarbą šeimyninio gyvenimo prieskoniams.

Lina MALAŠKEVIČIŪTĖ

Akademinių jaunimo kūrybos konkursas

Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių literatūros katedra skelbia Akademinių jaunimo kūrybos konkursą. Konkurse kviečiami dalyvauti studentai, gimnazistai ir vyresniųjų klasių moksleiviai.

Konkursui prašome pateikti nepublikuotų tekstu, kurių bendra apimtis 100-350 poezijos eilučių arba 6 000-20 000 ženklų, t.y., iki pusės autorinio lanko. Kūrinių turi būti pasirasyti slapyvardžiu. Atskirame vokelyje nurodykite vardą, pavardę, telefono numerį, el. pašto adresą ir kur studijuojate ar mokotės.

Tekstus prašome siųsti 3 egzemplioriais iki **2013 metų sausio 15 dienos** adresu: Akademinių jaunimo kūrybos konkursui, Lietuvių literatūros katedra, Vytauto Didžiojo universitetas, Donelaičio g. 52-212, 44248 Kaunas.

Kūrinius vertins Lietuvių literatūros katedros sudaryta komisija. Konkursu laureatus paskelbsime sausio pabaigoje literatūrinės popietės metu, į kurį bus pakviesi visi konkurso dalyviai. Laureatų tekstus VDU leidykla išleis atskira knyga.

Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalis „Tarnaukite Lietuvai“

Lietuvos Respublikos Seimas 2011 m. įsteigė Lietuvos Respublikos Seimo apdovanojimą – Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medali „Tarnaukite Lietuvai“. Medaliai iškilmingo renginio metu įteikiami kiekvienų metų kovo 30 d. Panevėžyje.

Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalis „Tarnaukite Lietuvai“ skiriamas siekiant skatinti Lietuvos visuomenę ir užsienio lietuvių bendruomenę dirbtai valstybės labui ir jos gerovei, reikšti ir įgyvendinti pozityvią idėjas, brandinancias visuomenės pilietiškumą, tautinę savimonę ir kultūrinį sąmoningu. Kasmet skiriama ne daugiau kaip po 5 medalius kiekvienai kategorijai už:

- 1) pilietinę iniciatyvą valstybės stiprimo labui;
- 2) filantropinę veiklą, ypač jaunuųjų kūrėjų skatinimą ir rėmimą;
- 3) savanortystės kultūros skliaudą Lietuvoje;
- 4) parlamentarizmo tradicijų puoselėjimą ir skleidimą;
- 5) visuomeniškai aktualią publicistiką.

Medalis skiriamas fiziniams ir juridiniams asmenims: Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių piliečiams, piliečių bendruomenėms, asociacijoms, mokslo, mokymo, kultūros institucijoms ir kitiems asmenims, atitinkantiems medalio skyrimo kriterijus.

Siūlyti kandidatus apdovanoti šiuo medaliu turi teisę valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos, asociacijos, mokslo, mokymo, kultūros institucijos, piliečių bendruomenės, labdaros organizacijos. Vienais metais siūlyti galima ne daugiau kaip po vieną kandidatą kiekvienai kategorijai. Iki **2012 m. gruodžio 31 d.** komisijai pateikiama paraiška (raštas) bei šie dokumentai:

- 1) kandidato gyvenimo aprašymas (CV) arba institucijos veiklos aprašymas;
- 2) teikiančiosios institucijos rekomendacija (būtinai nurodyti, kuriai nominacijai teikiama);
- 3) su nominacija susijusių kandidato atlirkų darbų sąrašas ir/arba tai liudijantys dokumentai (publikacijos, straipsniai apie veiklą, žmonių liudijimai, pažymėjimai, vaizdo medžiaga ir pan.);
- 4) kita galinti būti reikšminga informacija.

Kandidatūras medaliui svarsto Seimo kanclerio patvirtinta Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medali „Tarnaukite Lietuvai“ kandidatų vertinimo komisija. Laureatams apdovanojimo metu įteikiamas medalis ir medalio liudijimas.

Paraškas bei reikalingus dokumentus prašome siųsti adresu: Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius, Lietuvos Respublika, Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medali „Tarnaukite Lietuvai“ kandidatų vertinimo komisija. El. paštas: bite@lrs.lt, tel. (8 5) 239 6320, faksas (8 5) 239 6598.

Akademinių jaunimo kūrybos konkursą Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių literatūros katedra rengia nuo 1993 metų beveik kasmet. Daugelį metų konkursas buvo remiamas poeto Prano Lemberto šeimos. Šio konkursu laureatais yra tapę Aistė Ptakauskaitė, Enrika Striogaitė, Giedrė Kazlauskaitė, Jurgita Butkytė, Aleksandra Fomina, Rimantas Kmita, Aleksas Kablys, Dainius Sabeckis, Mindaugas Valiukas, Donatas Petrošius, Gvidas Latakas, Vaiva Graniytė, Rūta Merčaitienė, Julius Žėkas ir kiti šiančieni žinomi jaunieji Lietuvos rašytojai ir literatai.

Pasiteirauti apie konkursą galite parašę el. paštų: gritute.petkeviciute@gmail.com.

34 Kampas

93-iojo kūrybinio sezono lapkričio-gruodžio mėnesio repertuaras

29 d., ketvirtadienį, 18 val. Mažojoje scenoje – Inger Hagerup „Stiklinė arbatos su citrina“. Vienos dalies komedija. Režisierė Danutė Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 25 Lt.

Gruodžio 1 d., šeštadienį, 15 val., 2 d., sekmdienį, 9 d., sekmadienį, 12 val. premjera! Didžiojoje scenoje – Inesos Paliulytės „Astrida“. Muzikinis spektaklis vaikams. Režisierė Inesa Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kainos – 15, 20 Lt.

1 d., šeštadienį, 19 val. Rūtos salėje – Gycio Ivanausko teatras: Alvilės Melkūnaitės „Marko. Kavolių kabaretas“. Dviejų dalų spektaklis. Režisierius Gytis Ivanauskas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kainos – 41, 51 Lt.

2 d., sekmadienį, 12 val. Kauno Paminklinės Kristaus Prisišlimo bažnyčios Konferencijų salėje – projekto „Dialogas – Žodis ir Spalva“ 2012 Advento ciklo „Belaukiant Kalėdų...“ renginys. Solistas Mindaugas Jankauskas ir pianistė Gražina Zalatorienė. Veiks Sigito Grabliauskaitės stiklo paroda. Iėjimas nemokamas.

2 d., sekmadienį, 18 val. KMD akcija „16 pasiūlymų smurtui prieš moteris dieną“. Rūtos salėje – Sofi Oksanen „Apsivalymas“. Vienos dalies tragedija. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 35 Lt.

4 d., antradienį, 18 val. Rūtos salėje – Timothee de Fombelle „Švyturys“. Vienos dalies monospektaklis. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietai kaina – 35 Lt.

5 d., trečiadienį, 18 val. Mažojoje scenoje – Mariuso von Mayenburgo „Bjaurusis“. Skalpelių pjūvis. Režisierius Vilius Malinauskas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kaina – 35 Lt.

5 d., trečiadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – „Moderatoriai“. Vienos dalies forumas. Režisierius Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 35 Lt, moksleiviams ir studentams – 20 Lt.

6 d., ketvirtadienį, 18 val. Mažojoje scenoje – Šolomo Aleichemio „Mendelio milijonai“. Vienos dalies komedija. Režisierius Algimantas Pociūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

7 d., penktadienį, 19 val. Didžiojoje scenoje – Antano Škemos „Balta drobulė“. Drama. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 30, 40, 60 Lt.

8 d., šeštadienį, 19 val. Didžiojoje scenoje – teatras „Utopia“: Federico García Lorcas „Publikā“. Trijų dalų spektaklis. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietai kainos – 30, 40 Lt.

8 d., šeštadienį, 18 val. Mažojoje scenoje – Juozo Tumo-Vaižganto „Žemės ar moters“. Komėdija. Režisierius Tomas Erbréderis. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 35 Lt.

9 d., sekmadienį, 15 val. Ilgojoje salėje – Aušros Marijos Sluckaitės „Antigonė Sibire“. Vienos dalies drama pagal Jeano Anouilh'o „Antigonę“. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kainos – 20, 35 Lt.

9 d., sekmadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – „Ikvėpimo naktis“: pramoginis floristikos renginys-improvizuota meistriškumo pamoka. Renginio trukmė – 2 val. Bilietai kainos – 73, 103 Lt.

11 d., antradienį, 12 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antonu Čechovo „Palata“. Vienos dalies spektaklis. Inscenacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kaina – 60 Lt.

11 d., antradienį, 19 val. premjera! Rūtos salėje – Danielio Daniso „Gelbkémme meilė“. Manifestacija. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 40 Lt.

12 d., trečiadienį, 18 val. Mažojoje scenoje – trupė „Degam“: „Tetos“. Autobiografinių improvizacijų spektaklis. Režisierius Juozas Javaitės. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kainos – 20, 25 Lt.

12 d., trečiadienį, 19 val. Didžiojoje scenoje – Vil-

nias mažasis teatras: Antono Čechovo „Trys sestys“. Dviejų dalų spektaklis. Režisierius Rimas Tu-minas. Spektaklio trukmė – 3.30 val. Bilietai kainos – 38, 53 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietai taip pat platina *Tiketa*.

Kauno kamerinis teatras

30 d., penktadienį, 18 val. Aleksandro Volodino „Penki vakarai“. Dviejų dalų romantinė drama. Režisierius Algimantas Pociūnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

Gruodžio 1 d., šeštadienį, 18 val. Fransua Rablė „Gargantua ir Pantagruelis“. Užstalė tikriesiems gurmanams (N-18). Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.55 val. Bilietai kainos – 40, 50 Lt.

2 d., sekmadienį, 18 val. Eženo Jonesko „Plikagalvė dainininkė“. Vienos dalies absurdų komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

7 d., penktadienį, 18 val. Leonido Andrejevo „Juadas Iskarjotas“. Vyksmas su pertrauka. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietai kainos – 20, 25 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietai taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietai pasaulis*.

29 d., ketvirtadienį, 19 val. Gregory Burke „Gagarino gatvė“ (N-16). Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kainos – 35, 40 Lt.

30 d., penktadienį, 19 val. Mario Fratti „Sesuo“ (N-16). Režisierius Artūras Žukauskas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

Gruodžio 6 d., ketvirtadienį, 19 val. „Belgrado trilogija“ („Si Naujaisiais metais, Ana!“) (N-18). Vienos dalies spektaklis pagal Biljanos Srblijanovič pjesę. Režisierius Darius Ramašauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kainos – 35, 40 Lt.

7 d., penktadienį, 19 val. Aleksej Slapovskij „Nuoraudonos žirkės iki žalios žvaigždės“ (N-16). Režisierius Darius Rabašauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kainos – 35, 40 Lt.

8 d., šeštadienį, 18 val. „Katytė P“ (N-18). Pagal Evas Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietai kainos – 35, 40 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietai taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

Gruodžio 1 d., šeštadienį, 12 val. Valerijos ir Stasio Ratkevičių lėlių muziejuje – „Kiškis drąsuolis“. Režisierius Andrius Žiurauskas. Spektaklis – žaidimas, kurį padeda kurti vaikai. Nuo 3 m. Bilietai kaina – 8 Lt.

2 d., sekmadienį, 12 ir 14 val. Mažojoje salėje – „Meskiuko gimtadienis“. Režisierė Rasa Bartninkaitė. Muzikinė fėjų pasaka. Nuo 3 m. Bilietai kainos – 8, 10 Lt.

8 d., sekmadienį, 12 val. Valerijos ir Stasio Rat-

kevičių lėlių muziejuje – „Svečiuose pas Skudurinę Onutę“. Teatralizuotas renginys. Nuo 3 m. Režisierė Elena Žekienė. Bilietai kaina – 8 Lt.

9 d., sekmadienį, 12 val. Naujametė premjera Didžiojoje scenoje ir susitikimas su Kalėdų Seneliu! „Balta sniego žmogeliukų kelionė“. Užpustytąistorija apie pasislėpusią Saulę. Režisierius Olegas Žiugžda. Bilietai kainos – 10, 12, 15 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietai taip pat platina *Bilietai pasaulis*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

30 d., penktadienį, gruodžio 1 d., šeštadienį, 2 d., sekmadienį, 5 d., trečiadienį, 18 val. premjera! „Zygflydo Vernerio kabaretas“. Dviejų dalų muzikinis reviū. Libreto autore Viktorija Streiča. Režisierius Kęstutis Jakštės, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Vilma Galeckaitė, choreografas Dainius Bervingis, Gintaras Visockis, choremeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 25, 40, 70, 80, 150 Lt.

6 d., ketvirtadienį, 18 val. Johano Strauso „Čigo-nų baronas“. Dviejų dalų operetė. Režisierius Gediminas Šeduikis, dirigentas Virgilijus Visockis, scenografas Andu Dumitrescu (Rumunija), kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografas Dainius Bervingis, choremeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 25, 40, 70, 80, 150 Lt.

7 d., penktadienį, 18 val. Johanno Strausso „Naktis Venecijoje“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkas Eldor Renter (Estija). Soektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

8 d., šeštadienį, 18 val. Imrės Kalmano „Monmar-tro žibuklė“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Kęstutis Jakštės, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė, choreografas Agris Danilevič (Latvija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

9 d., sekmadienį, 18 val. Zitos Bružaitės „Voro vestuvės“. Dviejų veiksmų operėlė-baletas vaikams. Choreografas Jurijus Smoriginas, dirigentas Virgilijus Visockis, scenografas Iveta Ciparytė, kostiumų dailininkė Ana Lorens. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietai kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

12 d., trečiadienį, 18 val. Lino Adomaicio „Dulkį spindesys“. Dviejų dalų šokio spektaklis. Choreografas Petras Bervingis ir Gintaras Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė. Bilietai kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

29 d., ketvirtadienį, 18 val. Simfoninės muzikos vakaras: P. Čaikovskij Variacijos „Rokoko“ tema ir C. Saint-Sa?ns Koncertas violončelei ir orkestrui. Kauno miesto simfoninių orkestras (vadovas Algimantas Treikauskas). Solistas – tarptautinių konkursų laureatas Ruslan Vilensky (violončelė, Latvija). Dirigentas Mrtiš Ozoliš (Latvija). Bilietai kainos – 15, 20, 25 Lt.

30 d., penktadienį, 18 val. Simfoninės muzikos vakaras: G. Fauré Requiem ir H. Wieniawski Koncertas smuikui ir orkestrui. Lietuvos nacionalinis simfoninių orkestras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Juozas Domarkas). Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Solistai: Asta Krikščiūnaitė (sopranas), Liudas Norvaišas (bosas), Lidia Kovalenko (smuikas, Rusija). Dirigentas Juozas Domarkas. Bilietai kainos – 15, 20, 25 Lt.

Gruodžio 1 d., šeštadienį, 17 val. Kamerinės muzikos vakaras „Dainos, dainos, dainos“. Raminta Vaicekauskaitė (sopranas), Mindaugas Zimkus (tenoras), Indrė Baikštytė (fortepijonas). Bilietu kainos – 10, 15 Lt.

2 d., sekmadienį, 17 val. Tango klasika. Šv. Kristoforo kamerinės orkestras (meno vadovas ir dirigentas Donatas Katkus). Solistas Bjarke Mogensen (akordeonas, Danija). Dirigentas Donatas Katkus. Programoje – kompozitoriu C. Gardelio, A. Piazzollos, J. Gade kūriniai. Bilietu kainos – 15, 20, 25 Lt.

3 d., pirmadienį, 18 val. Maskvos valstybinio simfoninio orkestro gastrėlės bendrovės „Stikliai“ 25-mečio jubiliejaus proga. Solistas Daniil Milkis (smuikas, Rusija). Dirigentas Pavel Kogan (Rusija). Bilietu kainos – 30, 50, 70, 100 Lt.

5 d., trečiadienį, 18 val. Kamerinės muzikos vakaras. „Chačaturian trio“ (Arménija): Karen Shahgaldyan (smuikas), Karen Kocharyan (violončelė), Armine Grigoryan (fortepijonas). Bilietu kainos – 10, 15 Lt.

6 d., ketvirtadienį, 18 val. Juozas Erlickas. Bilietu kainos – 30, 40, 50 Lt.

7 d., penktadienį, 18 val. Koncertas, skirtas kompozitoriaus Balio Dvariono 40-osioms mirties metinėms. Kauno miesto simfoninis orkestras (vyr. dirigentas Imans Resnis). Solistai: Asta Krikščiūnaitė (sopranas), Raimondas Butvila (smuikas). Dirigentas Modestas Barkauskas. Koncertą ves muzikologas Viktoras Gerulaitis. Bilietu kainos – 10, 15, 20 Lt.

8 d., šeštadienį, 18 val. Marijono Mikutavičiaus ir grupei akustinių koncertas. Bilietu kainos – 60, 70, 80 Lt.

9 d., sekmadienį, 14 val. Muzikinė popietė visai šeimai: „Maršas – pučiamųjų instrumentų orkestro koralius“. Kauno pučiamųjų instrumentų orkestras „Ažuolynas“, orkestro merginų choreografinė grupė (vadovė Stefania Kazlauskienė). Dirigentas Ričardas Kukulskis. Koncerto vedėjas muzikologas Julius Kužinas. Bilietu kaina – 10 Lt.

9 d., sekmadienį, 19 val. Išskirtinis Vaido Vyšniausko, Kęstučio Lušo ir Eugenijaus Jonavicius projekto „Nakties džiazo preliudai“. Atlikėjai: Vaidas Vyšniauskas (vokalas), Eugenijus Jonavicius (gitaras), Paulius Stonkus (bosinė gitara), Kęstutis Lušas (klavišiniai), Dainius Kažkauskas (mušamieji), Pranas Grismanauskas (perkusija). Atlikėjams pritars merginų vokalinė grupė „Jazz Little Singers“. Bilietu kainos – 15, 20 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VII 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

V. Putvininkė g. 56 www.kmn.lt

29 d., ketvirtadienį, 18 val. Smuiko rečitalis. Gros Juno Armonaitė, akomponuojas Marija Geniušaitė (mokytoja Inga Bražionienė). Programoje: H. Eccles, A. E. Gretry, J. S. Bach, G. Pugnani, F. M. Veracini kūriniai. Įėjimas nemokamas.

Gruodžio 1 d., šeštadienį, 12 val. XII respublikinės muzikos (meno) mokyklų jaunųjų pianistų festivalis-maratonas. Koncertuose 39 jaunieji pianistai iš Kauno I muzikos mokyklos, Kauno A. Kačanausko muzikos mokyklos, Kauno M. Petrusko muzikos mokyklos, Kauno J. Naujalo muzikos gimnazijos, Kauno berniukų chorinio dainavimo mokyklos „Varpelis“, Garliavos meno mokyklos, Jiezno muzikos mokyklos, Lazdijų meno mokyklos, Veiverių A. Kučinio meno mokyklos. Įėjimas nemokamas.

1 ir 2 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – varpu muzikos koncertai. Skambės „Žiemos motyvai“. Karilionu skambins Giedrius Kuprevičius.

5 d., trečiadienį, 18 val. susitikimas su rašytoju, dramaturgu, publicistu, Kovo 11-osios Akto signataru Kaziu Saja. Vakaro metu bus rodomas dar niekur neskelbtas interviu su K. Sajos kalbinamais išeivijos rašytojais Ale Rūta ir Broniu Raila. Svečią kalbins aktorė Olita Dautartaitė. Įėjimas nemokamas.

9 d., sekmadienį, 16 val. francūziškai poetiškas koncertas „„Tik tojų šviesa...“. Užburiančius Claude Debussy kūriniai gros pianistė Birutė Vainiūnaitė, francūzų poeziją skaitys aktorė Dalia Jankauskaitė.

Bilieto kaina – 12 Lt, moksleiviams, studentams, seniorams, žmonėms su negalia ir turintiems „Daily Card“ nuolaidų kortelę – 8 Lt.

30 d., penktadienį, 18 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – koncertas „Šaukiniai Maironiui...“, skirta Jono Mačiulio-Maironio 150-mečiui. Programoje: Alberto Navicko, Ramūno Motiekaičio, Nijolės Sinkevičiūtės, Donato Zakaro, Lauryno Vakario Lopo, Vytauto Miškinio chorinės premjeros, apipintos Juozo Naujaliu kompozicijomis. Atlikėjai – Vilniaus miesto savivaldybės choras „Jauna muzika“, dirigentas Vaclovas Augustinas, režisierius ir skaitovas Virginijus Kubilius. Įėjimas nemokamas.

Gruodžio 3 d., pirmadienį, 17 val. vakaras „Maironis ir teatras“. Dalyvauja aktorius Egidijus Stancikas, pianistas Rokas Zubovas. Renginys skirtas Maironio metams.

Gruodžio 2 d., sekmadienį, 14 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – „Bočių“ adventinių vakaras. Dalyvaus: liaudiškos muzikos ansamblis „Bočiai“ (meno vadovas Vincentas Kursa), Kauno J. Gruodžio muzikos mokyklos mokiniai: Greta Pacevičiūtė, Aurelija Lukošiūtė, Ramūnas-Ričardas Rečkus, Modestas Skirius, lūpinės armonikėlės meistras Rimantas Balčiūnas. Įėjimas nemokamas.

7 d., penktadienį, 17 val. labdaros vakaras „Esu aš paukštis, vėtroj nepaklydes“, skirtas Bernardo Brazdžionio memorialinio namelio išlaikymui paremti. Dalyvaus: solistė Rita Preikšaitė, pianistė Beata Vingraitė, aktorius Petras Venslovas, folkloro ansamblis „Kupolė“ (vadovas A. Bernatonis). Įėjimas nemokamas. Paramą jau dabar galite pervesti: Dalita Bernarda Lovett, SEB bankas LT 227044060007725752.

12 d., trečiadienį, 18 val. fojė prie didžiosios salės – Gito Markučio tapybos darbų parodos „Lietuvos piliakalniai“ atidarymas. Įėjimas nemokamas.

30 d., penktadienį, 17 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Paveikslų galerijoje (K. Doneikičio g. 16) – parodos „Leškotų moters“, skirtos dailininkui Marcės Katiliūtės (1912–1937), Černės Percikovičiūtės (1912–1941/42), Marijos Račkauskaitės-Cvirkiene (1912–2004) ir Domicelės Tarabildaitės-Tarabildienės (1912–1985) 100-ujų gimimo metinių paminklui atidarymas. Paroda veiks iki gruodžio 30 d.

30 d., penktadienį, 16 val. Bažnytinio paveldo muziejuje (Šv. Mykolo g. 9, 01124 Vilnius) – seminaras „Stebuklingųjų atvaizdų kelionės“. Dalyvauja dr. Tojana Račiūnaitė, hab. dr. Rūta Janonienė, dr. Jolita Liškevičienė, dr. Aistė Paliušytė, dr. Dalia Panavaitė, Vilniaus domininkonų vienuolyno prioras kun. Mindaugas Slapinskis. Renginys nemokamas.

A. Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje (Trakų g. 10, Vilnius) iki **gruodžio 10 d.** veiks iliustracijų paroda „Agnes Indrė. Dvi knygos“. Agnes Indrė – iliustratorė, per 20 metų bendradarbiaujanti su įvairiomis užsienio ir Lietuvos leidyklomis. Tarptautinės Iliustracijų Parodos Bratislavos (BIB), „Premi Internacional Catalonia D'Illustracio“ (Barcelona), nuolatinė Bolonijos Knygų Mugės dalyvė. Šiakart parodoje pristatoma apie 50 iliustracijų iš dviejų jos apipavidalinčių knygų – J. Swift „Guliverio Kelionės“ ir A. Vilimės „Pieštukinė Sraigė“.

Spalvinga technika (pastelė, akvareli) ir dekoratyvi, plakatinė kompozicija leidžia iliustraciją eksponuoti kaip atskirą kūrinį. Nepretenzingos, lengvos, klasikinės iliustracijos turi komiksų bruožų ir taikomos tiek vaikams, tiek suaugusiems.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas – Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negrąžiname.

Vyriausasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujienų redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakuciūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Jurga Tumasonytė,

Romualdas Rakauskas,

Eugenija Žakienė,

Gediminas Jankauskas,

Gediminas Jankus,

Zenonas Baltrušis,

Lina Navickaitė.

Réméjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RÉMIMO
FONDAS

SPAUDOS, RADIJU
IR TELEVIZIJOS RÉMIMO
FONDAS

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 14730001002256121 – einamoji sąskaita;
LT 09730001002230312 – biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 – valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt

Prenumerata priimama

visuose pašto skyriuose,

internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

36 Galerija/ Fotografija

Lapkričio 22 d. Kauno fotografijos galerija visus pakvietė į Agnės Jonkutės tapybos ir fotografijos parodos „Neregimųjų atvaizdai“ atidarymą. Štai kaip pati autorė pristato parodą: „Tapybos ir fotografijos darbų ciklas „Neregimųjų atvaizdai“ tėsia mano „pasivaikščiojimą“ po tuščias erdves. Vietas, kur stabtelėjės laikas. Objektas, kitaip tariant „portretuojamasis“, – nykokas, dažnai gamyklos, požeminio garažo, tuščio muziejaus ar galerijos interjeras. Pasirinktos vietas sukurtos žmogaus ir žmogui. Užtikus tokią erdvę be žmonių užplūsta keistas tuščumos jausmas, ko gero, panašus į tą, kuris apėmė Palę pabudus tuščiame pasaulyje (J. Sigsgordas „Palė vienas pasaulyje“). Žmogaus atvaizdo nebéra, bet visgi jo buvimas, tiksliau, nuėjimas, yra numanomas.

Įdomu vizualiomis priemonėmis prisiliesti prie būvio, kai niekas nevyksta, yra tik stebėtojas ir gana nyki aplinka, jokios egzotikos, šoko, jokių dekoracijų – lyg išvalyta, kelianti nuobodulį kasdienybę. Man įdomus žmogus kaip stebėtojas ir tuščios architektūrinės erdvės, santykis, kai nurimus informaciniams triukšmui atsiveria kasdienybėje „pasimetės“ grožis. Svarbus šviesos kelias paviršiumi, jos pasirodymas bei išnykimas.

Fotografija mano darbuose – tik įrankis, padedantis atsirasti aliejinei tapybai, pasiekus galutinį rezultatą, ji tik numanoma kaip „pilkasis kardinolas“. Ši kartą parodoje pristatau ir keletą fotografijų, padarytų išsitraukus šimtametį medinių aparatai, sumeistrautą mano prosenelio.

Šio sumanymo siekis „paaštrinti“ žvilgsni, pastabumą, pabudinti nuostabą be susijaudinimo, kai žiūrovui jau nereikės kurti specialios aplinkos, jis pastebės „savaime suprantamus“ dalykus.

Ar tai įdomu tik man? Šio būvio „nevienadieniskumą“ pasitikrinau vėl atidarytame renovuotame Stedelijk muziejuje Amsterdame. Pirkdama bilietą buvau perspėta, kad nepamatysiu muziejaus kolekciją, o tik daug tuščių erdvų ir keletą specialiai joms sukurtų kūrinių, tad pati muziejaus erdvė ir taps kultūriniu potyriu. Kaip ir pirmą kartą apsilankius šiame muziejuje, „gyvai“ pamatyti modernizmo ir postmodernizmo klasikai smogė, atverdami kūniškus potyrius. Gadameriškoji atvertis paskatinino domėtis stebėtojo patyrimu. Taip ir apsilankius po dešimties metų tame pačiam muziejuje „gavau palaiminimą“ ir paskatinimą toliau gilintis į Neko, Tuščumos vaizdinio praktinį poveikį žmogui kaip sustojimo, paužes būtinybę perkrovos pasaulyje.“